

КЪРТ ВОНЕГЪТ

КЛАНИЦА ПЕТ

КЪРТ ВОНЕГЪТ КЛАНИЦА ПЕТ ИЛИ КРЪСТОНОСНИЯТ ПОХОД НА ДЕЦАТА

Превод: Владимир Филипов

chitanka.info

На Мери О'Хеър и Герхард Мюлер

*Песни се чуват,
добитък мучи,
но малкият Христос
тихо в яслата спи.*

ЕДНО

Малко или повече всичко това се случи. Ако не друго, то главите за войната са доста верни. Един човек, когото познавах, наистина бе застрелян в Дрезден за това, че е взел чужд чайник. Друг човек, когото познавах, наистина заплашваше да избие след войната личните си врагове с помощта на наемни убийци. И тъй нататък. Всички имена съм променил.

Аз наистина се върнах в Дрезден с пари на Гугенхайм (Господ здраве да им дава) в 1967. Много приличаше на Дейтън, Охайо, но с повече открити площи, отколкото в Дейтън. Там сигурно има тонове брашно от човешки кости в земята.

Върнах се в Дрезден с един стар другар от войната — Бърнърд В. О'Хеър — и ние се сприятелихме с един шофьор на такси, който ни закара в кланицата, където ни заключваха през нощта, когато бяхме военнопленници. Казваше се Герхард Мюлер. Той ни каза, че известно време бил военнопленник при американците. Попитахме го как се живее при комунизма и той каза, че отначало било ужасно, защото всеки трябвало да работи много и защото нямало достатъчно жилища, храна и дрехи. Но сега нещата били много по-добре. Той имаше хубав малък апартамент и дъщеря му получаваше отлично образование. Майка му изгоряла в дрезденската огнена буря.

Така е то.

Той изпрати на О'Хеър картичка за Коледа и ето какво пишеше в нея:

„Желая на вас и на вашата фамилия, както и на приятеля ви, весела Коледа и честита Нова година и се надявам, ще се срещнем отново в един свят на мир и свобода, в таксито, ако случайността се случи.“

Това много ми хареса: „Ако случайността се случи.“

Никак не ми се ще да ви разказвам колко пари, тревоги и време ми струваше това ужасно книжле. Когато се върнах у дома от Втората световна война преди двадесет и три години, смятах, че ще ми бъде

лесно да пиша за разрушаването на Дрезден, тъй като единственото нещо, което трябваше да направя, бе да предам онова, което бях видял. Смятах също, че ще бъде шедьовър или поне ще ми донесе много пари, тъй като темата е толкова значителна.

Но в главата ми не идваха много думи за Дрезден — или поне не бяха достатъчни за една книга. И сега не ми идват много думи, когато съм станал стар пръдльо, който живее със спомените си и със своите „Пал Мал“ и чиито синове са пораснали.

Мисля си колко безполезни са спомените ми за Дрезден и все пак колко примамливо е да се пише за Дрезден и наум ми идва хумористичното петстишие:

*Имало един човек в Париж,
на члена си той казал: „Виж,
отне ми здраве и богатство
със своето пиратство,
а сега като мижитурка жмиш.“*

Спомням си също за песента, в която се казва:

*Казвам се Йон Йонсън,
работя във Висконсън,
по улиците хората ме срещат
и питат как се казвам
и аз им казвам:
„Казвам се Йон Йонсън,
работя във Висконсън...“*

И тъй нататък, до безкрайност.

От дълги години хората, които срещам, често ме питат върху какво работя и аз обикновено им отговарям, че главната ми работа е книгата, която пиша за Дрезден.

Казах го веднъж на Харисън Стар, продуцента на филми, той повдигна вежди и запита: „Това книга против войната ли е?“

— Да — казах аз. — Така изглежда.

— Знаеш ли какво казвам на хората, като чуя, че пишат книги против войната?

— Не. Какво им казваш?

— Казвам им: „Защо не напишете книга против ледниците?“

Той, разбира се, искаше да каже, че винаги ще има войни, че толкова можеш да ги спреш, колкото можеш да спреш и ледниците. И аз така смятам.

И даже войните да не идваха като ледници, познатата стара приятелка смъртта пак ще идва.

Като бях малко по-млад и работех върху моята прочута книга за Дрезден, обадих се на своя другар от войната Бърнърд В. О'Хеър да го попитам дали мога да го посетя. Той бе прокурор в Пенсилвания. А аз — писател от Кейп Код. Ние бяхме редници във войната, пехотинци разузнавачи. Никога не сме очаквали да станем богати след войната, но и двамата бяхме доста добре материално.

Помолих телефонната компания да го открият. В това отношение те са незаменими. Понякога късно през нощта ме хваща болестта, която е свързана с пиенето и с телефона. Напивам се, прогонвам жена си със своя дъх, подобен на иперит и рози. И после със сериозен и културен глас се обаждам по телефона, помолвам телефонистката да ме свърже с някой приятел, с когото не съм се чувал от години.

Така се свързах с О'Хеър. Той е нисък, а аз съм висок. Ние бяхме Крачун и Малчо във войната. Заедно попаднахме в плен. Казах му кой се обажда. Не беше трудно да ми повярва. Не спял още. Четял. Всички други у дома му спели.

— Слушай — казах му аз. — Пиша книга за Дрезден. Трябва някой да ми помогне да си спомня някои неща. Дали мога да те посетя, да си пийнем, да си поговорим и да възкресим нашите спомени?

Не беше въодушевен. Каза, че не си спомнял много неща. И все пак каза да отида, ако искам.

— Смятам кулминационната точка на книгата да бъде екзекуцията на бедния Едгър Дърби — казах аз. — Такава ирония. Цял град изгаря, хиляди и хиляди загиват. И един-единствен американец,

пехотинец, е арестуван в развалините, защото взел един чайник. И най-редовно го съдят, а после го разстрелват.

— Хм — каза О'Хеър.

— Не смяташ ли, че точно там трябва да дойде кулминацията.

— Аз не разбирам нищо — каза той. — Това е твоят занаят, моят е друг.

Като специалист по кулминации, изненада, обрисовка на характери, чудесен диалог, напрежение и конфликти много пъти бях скицирал романа за Дрезден. Най-добрата или поне най-красивата скица, която бях направил, бе на гърба на ролка тапети.

Използвах цветните моливи на дъщеря си — различен цвят за всеки от главните герои. Единият край на тапета бе началото, а другият — крайт на историята. Освен това имаше и средна част, която се намираше в средата. Сините редове се срещаха с червените редове и после с жълтите, но жълтите редове прекъсваха, защото човекът, когото описвах с жълт молив, бе мъртъв. И така нататък. Унищожението на Дрезден бе представено с помощта на отвесна ивица от оранжеви пресечени щрихи и всички редове, които бяха все още живи, минаваха през нея и стигаха до другия край.

Краят, където всички редове спираха, бе нива, засадена с цвекло край Елба, извън Хале. Валеше дъжд. Войната в Европа бе свършила преди няколко седмици. Бяхме строени — англичани, американци, холандци, белгийци, французи, канадци, южноафриканци, новозеландци и австралийци — всички, които щяхме да престанем да бъдем военнопленници. Пазеха ни руски войници.

От другата страна на нивата имаше хиляди руснаци, поляци, югославяни и тъй нататък, пазени от американски войници. Направиха размяната под дъжда — човек за човек. О'Хеър, аз и много други се качихме в един американски камион. О'Хеър нямаше сувенири. Почти всички други имаха. Аз имах парадна сабя на офицер от Луфтвафе. Още я имам. Бесният малък американец, когото съм нарекъл в тази книга Пол Лазъроу, имаше еднолитрова тенекия, пълна с диаманти, смарагди, рубини и тъй нататък. Беше ги задигнал от убитите в мазетата на Дрезден.

Така е то.

Един идиот англичанин, загубил някъде всичките си зъби, държеше сувенира си в чувал. Чувалът бе върху краката ми. Той час по час надничаше в него, кокореше се и въртеше измършавелия си врат да види дали някой не гледа завистливо към чувала му, повдигаше и друсваше чувала върху краката ми.

Мислех, че това друсане е случайно. Но грешах. Той просто трябваше да покаже на някого какво има в чувала и бе решил, че може да ми се довери. Той улови погледа ми, намигна ми и разтвори чувала. В него имаше гипсов модел на Айфеловата кула. Боядисана със златна боя. С часовник.

— Разкошно нещо — каза той. И ни закараха със самолет в почивен лагер във Франция, където ни хранеха с шоколадови млечни коктейли и други силни храни, докато се покрихме с бебешка тлъстина. След това ни изпратиха у дома и аз се ожених за едно хубавичко момиче, което също беше покрито с бебешка тлъстина.

И ни се родиха бебета.

И те сега са възрастни, а аз съм един стар пръдльо, който живее със своите спомени и с „Пал Мал“. Казвам се Йон Йонсън, работя във Висконсън в дъскорезница.

Понякога късно през нощта, когато жена ми си легне, се опитвам да телефонирам на някоя стара приятелка. „Можете ли да ми дадете номера на госпожа еди-коя си. Струва ми се, че живее еди-къде си.“

— Съжалявам, господине. Няма такова лице.

— Благодаря ви. Все пак, благодаря ви.

И пускам кучето да излезе навън или да се прибере и разговаряме с него известно време. Показвам му, че го обичам, и то показва, че ме обича. То няма нищо против дъх, който мирише на иперит и рози.

— Добро куче, си, Санди — казвам му аз. — Знаеш си го добре, нали, Санди? Добро си.

Понякога пускам радиото и слушам от Бостън или Ню Йорк програми с говор. Не мога да търпя записана музика, ако съм пил много.

В края на краищата си лягам и жена ми ме пита колко е часът. Тя винаги иска да знае колко е часът. Когато не знам, ѝ казвам: „Отде да знам.“

Понякога мисля за образованието си. След Втората световна война учех известно време в Чикагския университет. Бях студент по антропология. По онова време ни учеха, че няма абсолютно никаква разлика между хората. Те може и сега да разправят такива работи.

Друго нещо, което ни учеха, бе, че никой не е смешен, нито лош, нито отвратителен. Малко преди да умре, моят баща ми каза: „Знаеш ли, още не си написал роман, в който да има злодей!“

Казах му, че това е едно от нещата, които научих в университета след войната.

Докато учех за антрополог, работех за двадесет и осем долара на седмица като репортер на криминални и нещастни случаи в прочутата Чикагска информационна агенция. Веднъж ме прехвърлиха от нощна на дневна смяна, така че работих шестнайсет часа без прекъсване. Клиенти ни бяха всички вестници в града — и „Асошиейтид прес“ и „Юнайтид прес“ и кой ли не. Нашият периметър обхващаше съдилищата, участъците, пожарната, граничните войски от езерото Мичиган и т.н. Бяхме свързани с клиентите си чрез пневматични канали, които минаваха под улиците на Чикаго.

Репортерите докладваха по телефона за различни случаи на редакторите, които седяха със слушалки на ушите. Редакторите записваха случаите на восъчни листове. След това ги извъртваха на циклостил, натъпкваха ги в пиринчени патрони, подплатени с кадифе, които пневматичните канали незабавно поглъщаха. Най-безупречните репортери и редактори бяха жени, заели местата на мъже, отишли във войската.

Първия си случай като репортер трябваше да продиктувам на една от тия ужасни жени. Това бе историята на млад ветеран, който бе намерил работа като хоп на старомоден асансьор в едно учреждение. Вратата на асансьора на първия етаж представляваше орнаментална желязна решетка. В нея се виеше железен бръшлян. На едно желязно клонче бяха кацнали две папагалчета.

Ветеранът решил да закара асансьора в мазето, затворил вратата и тръгнал надолу, но венчалната му халка се закачила в орнаментите. Така той увиснал във въздуха, подът на асансьора се изхлъзнал изпод краката му и покривът на асансьора го смачкал.

Така е то.

Та аз докладвах случая по телефона и жената, която щеше да напише съобщението на въсърчен лист, ме попита:

— Какво каза жена му?

— Тя още не знае — казах аз. — Цялата работа току-що се случи.

— Обади ѝ се и вземи от нея интервю.

— Какво?

— Кажи, че си капитан Фин от полицията. Кажи ѝ, че имаш лоши новини. Съобщи ѝ за нещастieto и виж какво ще каже.

Така и направих. Тя каза онова, което човек може да очаква в такива случаи. Имали бебе. И така нататък.

Когато се върнах в редакцията, редакторката ме попита, ей така, за собствена информация, как изглеждал смачканият човек, като бил смачкан.

Разказах ѝ.

— Беше ли ти неприятно? — каза тя, дъвчейки голяма захарна пръчка.

— Ни най-малко, Нанси — казах, — виждал съм и по-лоши неща през войната.

Още по онова време се предполагаше, че пиша книга за Дрезден. В Америка все още не знаеха много за това въздушно нападение. Малцина американци си даваха сметка, че то бе много по-лошо от Хирошима например. Аз самият също не знаех това. Не се говореше много по този въпрос.

Веднъж на някакъв коктейл разказах случайно на един професор от Чикагския университет за нападението така, както бях го видял, и за книгата, която възнамерявах да напиша. Той бе член на някакъв си Комитет за обществена мисъл. А той ми разправи за концентрационните лагери и как германците правели сапун и свещи от мазнината на мъртви евреи и тъй нататък.

Единственото нещо, което можах да кажа, бе: „Знам, знам. Знам.“

Без съмнение Втората световна война бе направила всички хора много сурови. Започнах да работя в отдел „Информация“ на Дженеръл електрик в Скънектъди, щата Ню Йорк. Станах също доброволен

пожарникар в селото Олплъс, където купих първото си жилище. Шефът ми там бе един от най-суровите хора, които човек може да срещне в живота си. По-рано той бил подполковник в Балтимор, където отговарял за информацията. Докато бях в Скънектъди, той стана член на реформираната холандска църква, която е наистина много сурова църква.

Той имаше навик да ме пита понякога подигравателно, защо не съм бил офицер, сякаш бях направил нещо нередно.

Жена ми и аз бяхме загубили бебешката си мазнина. Това бяха нашите мършави години. Много мършави ветерани и техните мършави жени бяха наши приятели. Струваше ми се, че най-добрите ветерани в Скънектъди, хора добродушни, с най-голямо чувство за хумор, ветерани, които най-много мразеха войната, бяха онези, които наистина бяха воювали.

По това време писах на военновъздушните сили и ги помолих да ми изпратят подробности за нападението над Дрезден, който е издал заповедта, колко самолета са участвали, защо са го направили, какво са постигнали с него и тъй нататък. Отговори ми един човек, който като мене работеше в отдел „Информация“. Писа, че съжалява, но такъв вид сведения били все още военна тайна.

Прочетох писмото високо на жена си и казах: „Тайна? Боже мой, тайна, за кого?“

По това време бяхме федералисти за Обединения свят. Не знам какви сме сега. Предполагам — телефонисти. Много говорим по телефона, аз поне го правя, късно нощем.

Няколко седмици след като телефонирах на стария си другар от войната Бърнърд В. О’Хеър аз наистина отидох да го видя. Трябва да е било през 1964 г. или нещо такова — годината, която бе последната на Нюйоркския световен панаир. Eheu, fugaces labuntur anni. Казвам се Йон Йонсън. Имало един млад човек от Истанбул.

Взех със себе си две момиченца — дъщеря ми Нени и нейната най-добра приятелка Алисън Митчел. Дотогава те не бяха излизали от Кейп Код. Когато стигнахме до една река, трябваше да спрем, та те да могат да постоят край нея, да размишляват известно време. Те никога преди не бяха виждали вода в такава дълга, тясна и безсолна форма.

Реката беше Хъдсън. В нея имаше шарани и ние ги видяхме. Бяха големи като атомни подводници.

Видяхме също водопади — потоци, които скачаха от скалите към долината на Делъуеър. Имаше много неща да се видят и затова често спирахме, а после бе време да си вървим, винаги е време да си вървим. Момиченцата бяха облечени с нови бели рокли и обути в нови черни обувки, та непознатите веднага да видят колко са добри. „Време е да тръгваме, момичета“ — казвах аз. И си тръгвахме.

После слънцето залезе, вечеряхме в един италиански ресторант и после почуках на пътната врата на хубавата каменна къща на Бърнърд В. О'Хеър. Носех шише ирландско уиски като училищен звънец.

Запознах се със симпатичната му съпруга Мери, на която посвещавам тази книга. Посвещавам я също на Герхард Мюлер, шофьора на такси от Дрезден. Мери О'Хеър е милосърдна сестра — чудесна професия за една жена.

Мери се възхити на децата, които бях довел, събра ги със собствените си деца и ги изпрати на втория етаж да играят и да гледат телевизия. Едва след като децата си бяха отишли усетих, че не се харесвам на Мери или че нещо в посещението ми не ѝ харесва. Тя бе учтива, но студена.

— Имате хубава, уютна къща — казах аз. И то бе наистина така.

— Приготвила съм ви място, където можете да си говорите, без някой да ви безпокои — каза тя.

„Отлично“ — казах си и си представях две кожени кресла край огнище в стая с ламперия, където двама стари воители могат да си пият и да разговарят. Но тя ни заведе в кухнята. Беше сложила два дървени стола с прави облегалки до кухненската маса с порцеланова повърхност. Повърхността на масата крещеше от отразената светлина на крушката от двеста свещи над главите ни. Мери бе приготвила операционна. Тя бе поставила на масата само една чаша — за мене. Обясни ми, че след войната О'Хеър не можел да пие силни напитки.

И така седнахме. О'Хеър се чувстваше неудобно, но не искаше да ми каже какво не е в ред. Не можех да разбера какво у мене дразни толкова много Мери. Бях женен. Женен само веднъж. Не бях пияница. Не бях направил нищо мръсно на мъжа ѝ през войната.

Тя си наля една кока-кола и вдигна голям шум, тръскайки съда с кубчетата лед в мивката от неръждаема стомана. След това отиде в

другата част на къщата, но не се смири. Движеше се из цялата къща, отваряше и затваряше врати, даже местеше мебели, за да изкара яда си на тях.

Попитах О'Хеър какво съм казал или направил, та тя постъпва така.

— Всичко е наред — каза той. — Не се безпокой. Не си ти причината.

Беше много мило от негова страна. Но той лъжеше. Явно аз бях причината.

И така опитахме се да забравим Мери и да си спомним за войната. Изпих няколко чаши уиски от шишето, което бях донесъл. От време на време се хилехме или хихикахме, сякаш случките от войната се бяха върнали при нас, но всъщност нито аз, нито той си спомняхме нещо интересно. О'Хеър си спомни за един, който се нагълта с вино в Дрезден, преди да го бомбардират, и ние трябваше да го приберем в ръчна количка. Нямаше достатъчно материал за роман. Аз си спомних за двама руски войници. Те караха конска кола, пълна с будилници. Бяха пияни и щастливи. Пушеха огромни цигари, които си бяха завили от вестник.

Това бяха то, спомените ни, а Мери все още вдигаше шум. Най-после тя дойде отново в кухнята за шише кока-кола. Извади от хладилника друга табличка с кубчета лед и я тръсна в мивката, въпреки че вече беше извадила достатъчно лед.

После Мери обърна лице към мене, за да мога да видя колко е ядосана и, че аз съм виновникът за яда ѝ. Тя бе говорила сама на себе си така, че това, което каза, беше част от много по-голям разговор: „Тогава сте били още деца!“

— Какво? — попитах аз.

— Били сте още деца през войната, като децата на горния етаж.

Кимнах в знак на съгласие. Ние наистина бяхме глупави девственици през войната, току-що излезли от детската си възраст.

— Но няма да го напишете по такъв начин, нали? — това не бе въпрос, а обвинение.

— Не знам — казах аз.

— А аз знам — каза тя. — Ще се преструвате, че сте били мъже, а не деца, и вашите роли във филмите ще се изпълняват от Франк Синатра или Джон Уейн или някои други очарователни войнолюбиви

дърти мръсници. И войната ще изглежда просто чудесна и затова ще имаме още много войни. И в тях ще се бият деца като децата на горния етаж.

Тогава разбрах. Войната бе причината за нейния гняв. Тя не искаше нейните деца или нечийи други деца да загиват във войни. И тя смяташе, че отчасти книгите и филмите са причина за войните.

Аз вдигнах десницата си и ѝ обещах:

— Мери — казах, — не смятам, че някога ще успея да свърша книгата си. Сигурно съм изписал досега пет хиляди страници, които съм изхвърлил. Давам ти честна дума обаче, че ако някога свърша книгата, в нея няма да има роли за Франк Синатра и Джон Уейн. И знаеш ли какво — добавих, — ще нарека книгата „Кръстоносният поход на децата“.

От този момент с нея станахме приятели.

О'Хеър и аз се отказахме да си припомним повече и отидохме в дневната да разговаряме за други неща. Заинтригува ни въпросът за истинския кръстоносен поход на децата, затова О'Хеър потърси какво пише за него в една книга — „Необикновени популярни заблуди и лудостта на тълпите“ от Чарлз Макей, — публикувана за пръв път в Лондон през 1841 г. Макей имаше лошо мнение за всички кръстоносни походи. Детският поход той считаше за малко по-срамен от десетте кръстоносни похода за възрастни. О'Хеър прочете следния прекрасен откъс на глас:

На своите тържествени страници историята ни съобщава, че кръстоносците са били невежи и свирепи люде, че тяхната подбуда е бил слепият фанатизъм и че техният път е бил път на кръви и сълзи. Романтичните разкази, от друга страна, подробно разправят за тяхната набожност и за техния героизъм. В най-ярки и пламенни краски те обрисуват техните добродетели и великодушие, безсмъртната слава, с която са се покрили, и великата им заслуга към християнството.

А после О'Хеър прочете следното:

Какъв бе общият резултат от тези борби? Европа похаби милиони от своите съкровища и кръвта на два милиона от своите хора; а шепя свадливи рицари задържаха Палестина в свое владение в продължение на около сто години.

Според Макей, кръстоносният поход на децата започнал през 1213 година, когато на двама монаси им хрумнало да съберат армии от деца в Германия и Франция и да ги продадат в Северна Африка като роби. Тридесет хиляди деца станали доброволци, смятайки, че отиват в Палестина. Без съмнение — пише Макей — това са били изоставени и бездомни деца, които се трупали по улиците на големите градове, и които живеели в грях и авантюризм и били готови на всичко.

Папа Инокентий III също смятал, че те отиват в Палестина, и бил изпълнен с трепет. Тези деца са будни, докато ние спим! — казал той.

Повечето от децата били качени на кораби в Марсилия. Около половината от тях се удавили при корабокрушения. Други стигнали до Северна Африка, където били продадени.

По погрешка някои от децата се явили в Генуа, където нямало кораби за роби. Добри хора от града ги нахранили, дали им подслон и добронамерено ги разпитали. После им дали малко пари и много съвети и ги изпратили обратно по домовете им.

— Урааа за добрите хора от Генуа — каза Мери.

Сложиха ме да спя в една от детските спални. О'Хеър бе поставил на нощното шкафче книга. Това бе „Дрезден — история, театър и галерии“ от Мери Ендел. Книгата бе издадена през 1908 година и уводът започва така:

Надявам се, че тази малка книга ще бъде полезна. В нея правим опит да дадем на английски говорещите читатели обща представа за това, как Дрезден е добил сегашния си архитектурен вид; как благодарение на гениалността на неколцина се е развил музикално, за да достигне сегашния си разцвет; тя обръща внимание също на някои от неговите художествени забележителности, които правят галерията му привлекателно място за онези, които търсят трайни впечатления.

По-нататък намерих някои исторически данни:

През 1760 година Дрезден бил обсаден от прусаците. Канонадата започнала на 15 юли. Картинната галерия се запалила. Много от картините били пренесени в Кьонигщайн, но някои от тях били сериозно повредени от шрапнели, особено „Кръщението на Христа“ на художник от Франция. Освен това избухнала в пламъци величествената кула на Кройцкирхе, откъдето ден и нощ наблюдавали движението на врага. По-късно тя се срутила. В контраст с жалката съдба на Кройцкирхе стояла Фрауенкирхе, от чийто каменен купол

шрапнелите на прусаците отскачали като дъждовни капки. Най-накрая Фридрих се видял принуден да се откаже от обсадата, защото научил за падането на Глатц — което било критичният момент в неговите нови завоевания. „Трябва да заминем за Силезия, за да не загубим всичко.“

Разрушенията в Дрезден били безкрайни. Когато като млад студент Гьоте посетил града, той все още намерил тъжни руини: „Von der Kuppel der Frauenkirche sah ich diese leidigen Tru:mmer zwischen die sho:ne sta:dtische Ordnung hineingesat; da ru:hmte mir der Ku:ster die Kunst des Baumeisters, welcher Kirche und Kuppel auf einen so unerwu:nschten Fall schon eingerichtet und bombenfest erbaut hatte. Der gute Sakristan deutete mir alsdann auf Ruinen nach allen Seiten und sagte bedenklich lakonisch: Das hat der Feind getan!“

На следващата сутрин прекосихме с момичетата реката Делауер на мястото, където Георг Вашингтон я е прекосил. Отидохме до Нюйоркското световно изложение и видяхме какво е било миналото, според автомобилната компания на Форд и според Уолд Дисни, и видяхме какво ще бъде бъдещето според Джерард Мотърз.

И аз се запитах за настоящето: колко е широко, колко е дълбоко, колко от него мога да задържа за себе си.

След това няколко години преподавах писателско изкуство в Школата за писатели в университета на Айова. Забърках се в почти разкошни неприятности, но се оправих. Преподавах следобед. Сутрин пишех. Никой не трябваше да ме безпокои. Работех върху прочутата си книга за Дрезден.

И някъде си там един чудесен човек на име Сеймур Лорънс сключи с мене договор за три книги и аз казах: „Дадено, първата от трите ще бъде моята прочута книга за Дрезден.“

Приятелите на Сеймур Лорънс му викат: „Сам“. И сега аз казвам на Сам: „Сам, ето книгата.“

Тя е кратка, разбъркана и обърквана, Сам, защото нищо интелигентно не може да се каже за едно клане. Смята се, че всички са мъртви, че те никога не ще кажат нещо, нито ще могат отново да поискат нещо. Смята се, че след едно клане всичко е много тихо, и наистина винаги е тихо, като изключим птичките.

А какво казват птичките? Единственото нещо, което може да се каже за едно клане: „Пиюк-пиюк-пиюк?“

Казал съм на синовете си, че в никакъв случай не трябва да участват в кланета и че новини за кланета на врагове не трябва да ги изпълват със задоволство или радост.

Казал съм им също да не работят за компании, които произвеждат машини за клане, и да показват презрение към хора, които смятат, че ние имаме нужда от такива машини.

Както вече казах, неотдавна се върнах от Дрезден с моя приятел О'Хеър. Много весело беше в Хамбург, в Западен Берлин, в Ленинград също. Пътуването ми беше полезно, защото видях много истински неща. Те ще послужат за фон на измислените истории, които ще напиша по-късно. Една от книгите ще се нарича „Руски барок“, другата „Целуването е забранено“, третата „Доларов бар“, четвъртата „Ако случайността се случи“ и тъй нататък.

И тъй нататък.

Самолетът на Луфтханза трябваше да лети от Филадельфия през Бостън до Франкфурт. О'Хеър щеше да се качи във Филадельфия, аз щях да се кача в Бостън. Но Бостън беше захлупен от мъгла, та самолетът отлетя направо за Франкфурт. И аз станах антилице в бостънската мъгла и Луфтханза ме качи на миниавтобус с неколцина други антилица и ни изпрати в един мотел да прекараме там една антинощ.

Времето не искаше да минава. Някой си играеше с часовниците — не само с електрическите, но и с тези, които се навиват. Секундарникът на моя часовник трепваше, изминаваше цяла година и после пак трепваше.

Нищо не можех да направя. Като земен трябваше да вярвам на онова, което казват часовниците и календарите.

Носех със себе си две книги, които исках да чета в самолета. Едната от тях бе „Думи за вятъра“ от Теодор Рьотке и ето какво намерих в нея:

„Събуждам се, за да заспя, и поемам бавно аз събуждането си,
съдбата си откривам във нещата, от които нямам страх,
като вървя, научавам се накъде ще трябва да вървя.“

Другата книга бе „Селин и неговите видения“ от Ерика Островска. Селин бил храбър френски войник през Първата световна война — докато му пукнали черепа. След това не можел да спи и чувал в главата си шумове. Той станал лекар, лекувал бедните хора през деня и пишел гротескни романи през нощта. Никакво изкуство не е възможно без танц със смъртта, пише той.

Истината е смъртта, пише той. Здравата се борих против нея, докато можех... танцувах с нея, окичвах я с гирлянди, водех я във валсова стъпка... украсявах я с бални серпентини, разсмивах я...

Мисълта за времето го преследвала. Госпожица Островска ми напомни за изумителната сцена от „Смърт на изплащане“, където Селин иска да спре шумното движение на улична тълпа. Неговите думи крещат от белия лист: Спрете ги... не им позволявайте повече да се движат... Точно така, накарайте ги да замръзнат... веднъж завинаги!... Така че повече да не изчезват!

Потърсих в библията, оставена в стаята на мотела, разкази за големи нещастия. В нея прочетох: „Слънцето бе изгряло над земята, когато Лот влезе в Зоар. Тогава Бог изпрати над Содом и Гомор дъжд от сярa и огън от Бога на небето; и Той разруши тези градове, и цялата равнина, и всички жители на градовете, и всичко, що растеше по земята.“

Така е то.

Хората в тези два града били грешници, както е известно, и от това светът само спечелил.

И, разбира се, казали на жената на Лот да не се обръща към мястото, където са били всичките тия хора и техните домове. Но тя се обърнала и аз ѝ се възхищавам за това. Защото е толкова човешко.

Тя била превърната в стълб от сол.

Така е то.

Хората не бива да се обръщат назад. Аз положително няма повече да правя това.

Завърших книгата си за войната. Следващата, която ще напиша, ще бъде смешна.

Тази книга не е сполучлива и няма как другояче, защото я е написал един стълб от сол. Ето как започва:

„Слушате,

Били Пилгрим взе, че се откачи от времето.“

И завършва така:

„Пиюк-пиюк-пиюк?“

ДВЕ

Слушайте:

Били Пилгрим взе, че се откачи от времето.

Били Пилгрим заспа като изкуфял вдовец и се събуди в деня на сватбата си. Той мина през една врата в 1955 и излезе от друга в 1941 година. Върна се обратно през същата врата, за да се намери в 1963. Той казва, че много пъти е виждал рождението си и смъртта си и безразборно навестявал всички събития между тях.

Той казва това.

Били е спазматичен по отношение на времето и няма никакъв контрол над това, къде отида, а не винаги посещенията му са приятни. Разправя, че е в състояние на постоянна сценична треска, защото никога не знае в коя сцена от живота си трябва да участва в следващия момент.

Били е роден през 1922 година в Илиум, щата Ню Йорк, единствено дете на един тамошен бръснар. Той беше смешно на вид момче, което стана смешен на вид младеж — висок, слаб, с формата на шише от кока-кола. Той завърши гимназията в Илиум като добър ученик и преди да го мобилизират във Втората световна война, посещаваше в продължение на един семестър вечерните класове на училището по оптометрия в Илиум. Баща му загина при нещастен случай на лов по време на войната.

Така е то.

Били служеше като пехотинец в Европа и бе пленен от немците. След като бе уволнен с почести от армията в 1945 година, Били отново се записа в училището по оптометрия в Илиум. През последната година на следването си той се сгоди за дъщерята на основателя и собственика на училището, а след това получи леко нервно разстройство.

Лекуваха го в болницата за ветерани от войната, близо до езерото Пласид, подложиха го на лечение с електрически шок и го изписаха. Той се ожени за годеницата си, завърши образованието си и тъстът му помогна да започне търговия в Илиум. Илиум е много добро място за оптометристи, защото там се намира Дженеръл фордж енд фаундри къмпъни — стоманолеярна компания. Всеки работник е задължен да притежава чифт предпазни очила и да ги носи в цеховете. Компанията има шестдесет и осем хиляди работници в Илиум. Необходими са много стъкла и много рамки.

От рамки се печелят луди пари.

Били забогатя. Родиха му се две деца — Барбара и Робърт. След време Барбара се ожени за друг оптометрист и Били му помогна да започне търговия. Синът на Били имаше много неприятности в училище, но после влезе в редовете на прочутите Зелени барети. Той се оправи, стана чудесен младеж и се би във Виетнам.

В началото на 1968 година група оптометристи, между които бе и Били, наеха чартърен самолет да ги закара от Илиум до Международната конвенция на оптометристите в Монреал. Самолетът се разби във върха на планината Шугърбуш във Вермонт. Всички загинаха, с изключение на Били.

Така е то.

Докато Били се възстановяваше в една от болниците във Вермонт, жена му загина при нещастен случай — от отравяне с въглероден окис.

Така е то.

Когато накрая Били се прибра у дома си след самолетната катастрофа, за известно време се държа добре. Отгоре на черепа му имаше ужасен белег. Престана да работи. Една жена се грижеше за домакинството му. Дъщеря му го навестяваше почти всеки ден.

И после, без всякакво предупреждение, той отиде в Ню Йорк и взе участие в една нощна радиопрограма, посветена на разговори. Той разказа как се откачил от времето. Разказа също как през 1967 година е бил отвлечен в летяща чиния. Каза, че чинията била от планетата Тралфамадор. Завели го там и го показали гол в Зоологическата

градина. Чифтосали го с една бивша кинозвезда от Земята на име Монтана Уайлдхек.

Някои нощни птици от Илиум чули Били по радиото и една от тях се обадила на Барбара, дъщерята на Били. Барбара се разтревожила. Тя и нейният съпруг отскачили до Ню Йорк и прибрали Били. Били кротко настоявал, че всичко онова, което казал по радиото, било вярно. Той казал, че бил отвлечен от тралфамадорците през нощта на сватбата на дъщеря си. Никой не забелязал отсъствието му, казал той, защото благодарение на тралфамадорците минал през трансформация на времето така, че могъл да живее в продължение на година на Тралфамадор и все пак да отсъства от Земята само за част от микросекундата.

Измина един месец без нищо да се случи и после Били написа писмо до илиумския „Нюз Лийдър“, което вестникът помести. В него се описваха съществата на Тралфамадор.

В писмото се казваше, че те били високи половин метър, били зелени и имали формата на каналджийски гумени камбани. Вакуумните им чаши били на земята, а дръжките им, които били извънредно гъвкави, сочели към небето. На върха на всяка дръжка имало малка ръчка със зелено око в дланта. Съществата били дружелюбни и виждали в четири измерения. Те съжалявали земните за това, че могат да виждат само в три измерения. Знаели много чудни неща, на които можели да научат земните, особено по отношение на времето. Били обещаваше да разкаже за някои от тези чудни неща в следващото си писмо.

Били работеше над второто писмо, когато първото бе публикувано. Второто писмо започваше така:

"Най-важното нещо, което научих на Тралфамадор бе, че когато човек умира, той само изглежда, че умира. Той все още е много жив в миналото, така че е глупаво хората да плачат на погребението му. Всички моменти — минало, настояще и бъдеще — са съществували винаги и винаги ще съществуват. Тралфамадорците могат да виждат всички моменти така, както ние можем да видим например част от Скалистите планини. Те могат да видят колко постоянни са всички моменти и могат да наблюдават всеки момент, който ги интересува.

Погрешно е нашето схващане тук, на Земята, че моментите следват един след друг, като мъниста на конец, и че когато един момент отmine, отминал е завинаги.

Когато един тралфамадорец види труп, единственото нещо, което си мисли е, че точно в този момент мъртвият е в лошо състояние, но че същият човек се чувствал много добре в други моменти. Та когато чуя, че някой е умрял, аз просто вдигам рамене и казвам това, което тралфамадорците казват за мъртвите, тоест: „Така е то.“

И така нататък.

Били работеше над писмото си в стаята за игри и забавления в сутерена на празната си къща. Жената, която гледаше домакинството му, ползваше свободен ден. В стаята за игри и забавления имаше стара пишеща машина. Истински звяр. Тежка като акумулатор. Били не можеше да я пренесе и затова пишеше в стаята за игри и забавления, а не другаде.

Нафтовата пещ на парното не работеше. Една мишка бе прегризала изолацията на една жица, която водеше до термостата. Температурата в стаята бе спаднала до 10°, но Били не бе забелязал това. Той не бе облечен в топли дрехи. Бе бос, все още по пижама, с хавлия отгоре, макар че бе късно следобед. Босите му крака бяха синьобелезникави.

Но сърцето на Били сияеше като въглен. Това, което горещеше Били, бе вярата, че ще утеши толкова много хора, като им каже истината за времето. Звънецът на пътната врата звъня дълго време. Дъщеря му Барбара чакаше да ѝ отворят. Накрая тя отключи вратата, прекоси стаята над него, като викаше: „Татко! Къде си, татко?“ И така нататък.

Били не се обади и тя почти изпадна в истерия, защото очакваше да намери трупа му. Накрая Барбара го потърси в стаята, в която най-малко очакваше да го намери — в стаята за игри и забавления.

— Защо не се обади, като те виках? — поиска да знае Барбара, застанала на вратата на стаята за игри и забавления. Тя държеше следобедното издание на вестника, в който Били описваше своите приятели от Тралфамадор.

— Не съм те чул — каза Били.

Оркестрацията на положението бе следната: Барбара бе само на двадесет и една години, но смяташе, че баща ѝ е изкуфял, макар че той бе само четиридесет и шест годишен, изкуфял поради травми, нанесени на мозъка му при самолетната катастрофа. Смяташе също, че тя е глава на семейството, тъй като се бе наложило сама да урежда погребението на майка си, тъй като пак тя бе намерила жена да гледа домакинството на Били, и т.н. Освен това Барбара и съпругът ѝ трябваше да се грижат за финансовите интереси на Били, които бяха значителни, понеже Били не даваше пет пари за тях. Всички тези отговорности на такава ранна възраст я бяха направили проклета и бърлива. Междувременно Били се опитваше да запази достойнството си и да убеди Барбара, както и всички други, че съвсем не е изкуфял, а напротив, че се е посветил на призвание, което е много по-възвишено от търговията.

Не е дребна работа това, което правя сега, мислеше си той, защото предписвам необходимите оптични стъкла на земните души. Според Били, много от тези души бяха загубени и нещастни, защото не можеха да виждат така добре, както неговите дребни зелени приятели от Тралфамадор.

— Не ме лъжи, татко — каза Барбара. — Сигурна съм, че си ме чул, когато виках. — Тя бе доста хубаво момиче, макар че краката ѝ приличаха на краката на роял от началото на века. И сега тя му вдигна ужасен скандал заради писмото във вестника. Каза, че ставал за смях, а покрай него и всичките му близки.

— Татко, татко, татко... — каза Барбара. — Какво ще правим с тебе? Нима ще ни принудиш да те пратим там, където е майка ти?

Майката на Били бе още жива. Беше на легло в един старчески дом, наречен Пайн Нол, в покрайнините на Илиум.

— Какво има в писмото ми, та толкова се гневиш? — поиска да узнае Били.

— Цялото е налудничаво. Няма в него нищо вярно.

— Всичко е вярно.

Били бе решил да не се гневи на Барбара. Той, всъщност, никога за нищо не се гневеше. В това отношение беше чудесен.

— Няма такава планета.

— Тя не може да бъде забелязана от Земята, ако това имаш предвид — каза Били, — но пък и Земята не може да се забележи от

Тралфамадор. И двете са много малки. И много отдалечени.

— Откъде ти хрумна такова налудничаво име като „Тралфамадор“?

— Така я наричат съществата, които живеят на нея.

— Господи! — каза Барбара и му обърна гръб. Тя ознаменува своето безсилие, като плесна с ръце. — Мога ли да ти задам един въпрос?

— Разбира се.

— Защо не си споменаващ нищо за тия неща преди самолетната катастрофа?

— Не смятах, че му е дошло времето.

И тъй нататък. Били разправя, че се откачил от времето за първи път в 1944 година, дълго преди пътешествието си до Тралфамадор. Тралфамадорците нямали нищо общо с неговото откачане. Те просто успели да му помогнат да вникне по-добре в същността на нещата.

Били се откачи от времето за първи път още през Втората световна война. Бе помощник-армейски свещеник през войната. Обикновено помощник-свещениците са обект на подигравки в американската армия. Били не правеше изключение. Той не бе в състояние нито да навреди на врага, нито пък да помогне на своите приятели. Всъщност, той нямаше приятели. Бе помощник на един пастор, не очакваше нито повишение, нито медали, не носеше оръжие и изпитваше някаква слаба вяра в един любещ Христос, на което повечето от войниците гледаха като на нещо тъпанарско.

Докато бяха на маневри в Южна Каролина, Били свиреше химни, които знаеше от дете, свиреше ги на малък черен орган, който бе непромокаем. Органът имаше тридесет и девет клавиша и два регистъра — *vox humana* и *vox celeste*. Бяха поверили на Били и един портативен олтар — мръсно зеленикаво куфарче със сгъваеми крака. Той беше подплатен с пурпурен плюш и в този ярък плюш се гушеха един анодизиран алуминиев кръст и една библия.

Олтарът и органът бяха изработени от една фирма за прахосмукачки в Камден, Ню Джърси — така пишеше на тях.

Веднъж по време на маневрите Били свиреше „Мощна крепост е нашият Бог“ с музика от Йохан Себастиан Бах и думи от Мартин

Лутер. Бе неделя сутрин. Били и неговият свещеник бяха събрали за богомолци около петдесет войника на един от склоновете в Каролина. Появи се някакъв арбитър. Навсякъде имаше арбитри — хора, които казваха, дали печелиш или губиш дадена теоретична битка, кой е жив и кой е мъртъв.

Арбитърът събщи смешна новина. Теоретически богомолците били забелязани от въздуха от теоретическия неприятел. И всички били теоретически мъртви. Теоретическите трупове се смяха и на обяд се нахраниха здравата.

Години по-късно, спомняйки си за този случай, Били бе поразен от това, колко типично тралфамадорско бе въпросното приключение със смъртта — да бъдеш мъртъв и да ядеш в същото време.

Към края на маневрите на Били му дадоха домашен отпуск по спешност, защото неговият баща — бръснар от Илиум, щата Ню Йорк — бе застрелян от един свой приятел по време на лов на елени.

Така е то.

Когато Били се върна от отпуска, той получи заповед да замине за Европа. Беше необходим в главната квартира на един пехотен полк, който се биеше в Люксембург. Полковият помощник-свещеник бе загинал.

Така е то.

Когато Били се присъедини към полка, последният бе в процес на унищожение от страна на германците в прочутата Булжска битка. Били даже не успя да се срещне с пастора, на когото трябваше да бъде помощник, не му отпуснаха нито каска, нито военни ботуши. Това бе през декември 1944 година, по време на последната мощна германска атака през войната.

Били оцеля, но като зашеметен скитник, далеч зад новия германски фронт. Трима други скитници, не чак толкова зашеметени, позволиха на Били да се прикачи към тях. Двама от тях бяха разузнавачи, а третият — противотанков артилерист. Нямаха ни храна, ни топографски карти. Избягвайки немците, не се отдаваха на селската тишина, която ставаше все по-дълбока. Ядяха сняг.

Движеха се в индийска нишка. Най-напред разузнавачите — умни, грациозни, безмълвни. Те имаха пушки. После идваше противотанковият артилерист — неловък и глупав. Той се бе

пригответил да плаши немците с автоматичен Колт 45 в едната ръка, и войнишки нож в другата.

Последен вървеше Били Пилгрим с празни ръце, мрачно примирен със смъртта. Били бе смешен — висок един и деветдесет, с гърди и рамене като голяма кибритена кутия. Той нямаше нито каска, нито шинел, нито оръжие, нито ботуши. На краката си носеше евтини половинки обувки, които бе купил за погребението на баща си. Единият от токовете му бе паднал и той се поклащаше куцук-куцук, куцук-куцук. Нежеланият танц куцук-куцук, куцук-куцук му причиняваше болка в таза.

Били беше облечен с тънка куртка, риза и панталони от остра вълна и долно бельо с дълги ръкави и крачоли, мокри от пот. Той единствен от четиримата имаше брада. Това бе безредна остра брада и някои от нейните косми бяха побелели, въпреки че Били бе само на двадесет и една година. Бе започнал и да оплешивява. От вятъра, студа и усилените движения лицето му бе станало червено.

Той ни най-малко не приличаше на войник. Приличаше на нечисто фламинго.

На третия ден от скитането някой стреля по четиримата отдалеч четири пъти, когато те пресичаха тесен път, покрит с тухли. Първият изстрел бе за разузнавачите. Следващият бе за противотанковия артилерист, който се казваше Роланд Уиъри.

Третият изстрел бе за нечистото фламинго. То спря като заковано на средата на пътя, когато смъртоносната пчела избръмча край ухото му. Били стоеше така учтиво, давайки на стрелеца още една възможност. Според неговите объркани схващания за правилата на войната, на всеки стрелец трябва да се даде възможност да опита втори път. Следващият куршум, ако се съди по звука, премина на няколко сантиметра от коляното на Били.

Роланд Уиъри и разузнавачите бяха в безопасност в канавката и Уиъри изръмжа на Били: „Махни се от пътя, че ще ти еба майката!“ Последната част на фразата бе новост в езика на белите в 1944 година. Тя бе толкова необикновена и изненадваща за Били, който още никога не бе ебал, че свърши работа. Били се опомни и се махна от пътя.

„Пак ти спасих живота, копеле такава“ — каза Уиъри на Били в канавката. Дни наред той все спасяваше живота на Били, псуваше го, риташе го, удряше го, караше го да върви. Беше абсолютно наложително да се използва жестокост, защото Били не искаше да направи нищо, за да се спаси. Били искаше да го няма. Беше премръзнал, гладен, объркан и неспособен за нищо. Сега той едва можеше да различи кога спи и кога е буден. На третия ден започна да му се струва, че не съществува голяма разлика между ходенето и стоенето на едно място.

Искаше всички да го оставят на мира. „Вие, момчета, вървете без мене“ — повтаряше той непрекъснато.

И Уиъри като Били бе новак във войната. И той също бе попълнение. Като член на оръдеен разчет той бе участвал в изстрелването на един снаряд в знак на гняв — от петдесет и седем милиметрово противотанково оръдие. Оръдието издаде звук, сякаш Всемогъщият Бог отваряше ципа на дюкяна си. Оръдието лизна сняг и растителност с огнен език, дълъг десет метра. Пламъкът остави черна стрела по земята, която показваше на немците точно къде е скрито оръдието. Изстрелът не попадна в целта.

Целта бе един танк „Тигър“. Танкът завъртя осемдесет и осем милиметровата си зурла, душейки, и видя стрелата по земята. Стреля. Изби всички от разчета, освен Уиъри.

Така е то.

Роланд Уиъри бе само осемнадесетгодишен, в края на нещастно детство, по-голямата част от което бе прекарано в Питсбург, Пенсилвания. В Питсбург не го обичаха. Не го обичаха, защото бе глупав, тлъст, зъл и миришеше на сланина, колкото и да се миеше. Хората в Питсбург не искаха да дружат с него и непрекъснато го пращаха да пасе.

На Уиъри му бе омръзнало да го пращат да пасе. Когато го пращаха да пасе, Уиъри намираше някого, когото хората обичаха още по-малко, и известно време се влачеше с него насам-натам, преструвайки се на приятел. После намираше някакъв повод да го набие до посиране.

Това се повтаряше. Уиъри установяваше с хората налудничави, сексуални, садистични връзки, за да ги набие в края на краищата. Той им разправяше за колекциите на баща си от пушки, саби, уреди за измъчване, каторжни вериги и т.н. Бащата на Уиъри, който бе водопроводчик, наистина събирал такива неща и колекцията му бе застрахована за четири хиляди долара. Той не бе единственият. Принадлежеше към голям клуб, съставен от хора, които събираха подобни неща.

Веднъж бащата на Уиъри подари на майката на Уиъри испански инструмент за премазване на пръсти — в пълна изправност — да го използва за притискане на пазарските си сметки в кухнята. Друг път ѝ подари нощна лампа, чиято основа бе модел, голям около 30 сантиметра, на прочутата „Желязна девица от Нюрнберг“. Истинската Желязна девица бе средновековен инструмент за измъчване, нещо като варел във формата на жена, покрит отвътре с шипове. Предницата на жената бе съставена от две врати на панти. Слагали вътре престъпника и бавно затваряли вратата. Имало два специални шипа, където били очите му. На дъното имало улей за изтичане на кръвта.

Така е то.

Уиъри бе разправял на Били Пилгрим за Желязната девица, за улея на дъното ѝ и за какво служи. Той му беше разправял за куршумите дум-дум. Беше му казал, че баща му имал пистолет дерингер, който можел да се носи в джоба на жилетката, а пък правел такава дупка в човека, че „прилеп може да прелети през нея, без да допре някъде с крилата си.“

Веднъж Уиъри с презрение каза на Били, че се хваща на бас, че той не знае какво е „канавка за кръв“. Били каза наслука, че това е улеят на дъното на Желязната девица, но сбърка. Били узна, че „канавка за кръв“ се нарича плиткият улей отстрани на острието на сабя или щик. Уиъри разправи на Били за някои хитри начини за измъчване, за които бе чел, които бе виждал по филмите или, за които бе чувал по радиото, и за други хитри начини за измъчване, които сам бе измислил. Едно от откритията му бе да продупчи някому тъпанчето на ухото със зъболекарска бормашина. Той попита Били кой, според него, е най-лошият начин на екзекуция. Били си нямаше представа. Оказа се, че правилният отговор е следният: „Забучваш човека на кол

на върха на един мравуняк в пустинята — разбираш ли? — с лице нагоре, слагаш мед по топките и кура му, изрязваш клепачите му, че да се кокори към слънцето, докато умре.“

Така е то.

Сега, след като бяха стреляли по него, Уиъри лежеше в канавката с Били и разузнавачите. Той накара Били да разгледа отблизо войнишкия му нож. Ножът не му бе даден от военните. Беше му го подарил баща му. Острието беше двадесет и пет сантиметра дълго и триъгълно в напречен разрез. Дръжката бе от месинг, с верига от халки, през които Уиъри промуши дебелите си пръсти. Халките не бяха обикновени; те бяха покрити с шипове.

Уиъри погали бузата на Били с шиповете и я бодна със свирепонежна сдържаност.

— Ще ти хареса ли да те праснат с това, а? Ааааа? — искаше да знае той.

— Няма да ми хареса — каза Били.

— Знаеш ли защо острието е триъгълно?

— Не.

— Прави рани, които не зарастват.

— А!

— Прави триъгълна дупка в човека. Прободеш някого с обикновен нож и се получава цепка. Нали така? Цепката се затваря от горе до долу. Нали така?

— Така.

— Глупости! Какво ли знаеш ти! Какво по дяволите ви учат в университета?

— Не стоях много дълго там — каза Били и това бе вярно. Той бе учил в колежа само шест месеца и всъщност това не бе истински колеж, а вечерни курсове към илиумското училище по оптометрия.

— Университетско синче — каза язвително Уиъри.

Били повдигна рамене.

— В живота има много повече неща, отколкото в книгите — каза Уиъри. — Сам ще разбереш това.

Били пак не отговори, там, в канавката, тъй като не искаше разговорът да продължи повече, отколкото бе необходимо. Но някак смътно му се искаше да каже, че и той знае нещичко за кървави

жестокости. В края на краищата Били бе съзерцавал мъчения и ужасни рани в началото и в края на почти всеки ден от своето детство. На стената на малката му спалня в Илиум висеше много страшно разпятие. Един военен хирург би се възхитил на почти клиническата точност, с която художникът бе предал всички рани на Христа — раната от копие, раните от тръните, дупките от железните шипове. Смъртта на неговия Христос бе ужасна. Неговият Христос бе жалък. Това е то.

Били не беше католик, макар да бе израснал с ужасното разпятие на стената. Баща му не бе религиозен. Майка му заместваше органистите в няколко черкви в града. Тя водеше Били със себе си, когато свиреше, научи го и да свири малко. Казваше, че ще приеме една от християнските вери, щом реши коя от тях е правата.

Но никога не можа да реши. У нея обаче се разви силно желание да притежава разпятие. И тя си купи едно от магазина за подаръци в Санта Фе, когато веднъж, по време на Голямата икономическа криза, малкото семейство предприе пътуване на Запад. Както толкова много американци, и тя се опитваше да си изгради смислен живот от неща, купени в магазините за подаръци. И разпятието се намери на стената в стаята на Били Пилгрим.

Двамата разузнавачи, прегърнали прикладите на пушките си от орехово дърво, прошепнаха, че е време да потеглят отново. Бяха минали десет минути, без някой да дойде да види дали са улучени, та да ги довърши. Явно, който и да бе стрелял, се намираше далеч и бе сам.

И четиримата изпълзяха от канавката, без някой да стреля по тях. Те пропълзяха до една гора като големи, злочести млекопитаещи, каквито си бяха. После се изправиха и закрачиха бързо. Гората бе тъмна и стара. Боровете бяха посадени в редици. Нямаше шубраци. Земята бе покрита с десетсантиметров сняг, по който не личаха никакви следи. Американците нямаха друг избор, освен да оставят следите си по снега толкова ясни, колкото фигурите в книга за бални танци — стъпка, подхлъзване, почивка, стъпка, подхлъзване, почивка.

— Затвори си устата и я дръж затворена — Роланд Уиъри предупреди Били Пилгрим, като тръгваха. Уиъри приличаше на Куку или Пипе, целият опакован за битка. Той бе къс и дебел.

Носеше върху си всички вещи, които му бяха зачислени, и всички подаръци, които бе получавал от дома: каска, подплата за каската, вълнено кепе, шал, ръкавици, памучна фланелка, вълнена фланелка, вълнена риза, пуловер, памучна куртка, шинел, памучни чорапи, вълнени долни гащи, вълнени панталони, памучни чорапи, бойни ботуши, газова маска, манерка, еднодневка, санитарен пакет, войнишки нож, одеяло, платнище, мушама, непроницаема за куршуми библия, брошура, озаглавена „Знай своя враг“, друга брошура, озаглавена „Защо се бием“, книжка с германски изрази, написана с английска фонетика, които даваха възможност на Уиъри да задава на германците въпроси от рода на „Къде е вашата главна квартира?“ или „Колко гаубици имате?“ или да им каже: „Предайте се. Положението ви е безнадеждно“ и т.н.

Уиъри имаше и едно пънче от балсово дърво, което да му служи като възглавница в окопите. Той носеше и чантичка с профилактични средства, с два дебели презерватива „Само за предпазване от болести!“. Имаше свирка, която бе решил да не показва никому, докато не го произведат ефрейтор. Имаше порнографска снимка на жена, която се опитва да се съвокуплява с шотландско пони. На няколко пъти той бе карал Били Пилгрим да се възхищава от тази снимка.

Жената и понито стояха пред кадифени драперии с пискюли по ръбовете. От двете им страни имаше дорийски колони. Пред едната от тях стоеше голяма палма в саксия. Снимката беше копие на първата порнографска фотография в историята. Думата фотография била използвана за първи път през 1839 година и същата година Луи Ж. М. Дагер съобщил на Френската академия, че образ върху посребрена метална плоча, покрита с тънък слой от сребърен йодит, може да бъде проявена в присъствието на живачни пари.

През 1841 година, само две години по-късно, един асистент на Дагер, Андре льо Февър, бил арестуван в парка на Тюйлери за това, че направил опит да продаде на някакъв джентълмен снимката на жената и понито. Уиъри бе купил своята снимка на същото място — в Тюйлери. Льо Февър твърдял, че снимката е произведение на

изкуството и че неговото намерение било да съживи гръцката митология. Колоните и палмата в саксията, твърдял той, били доказателство за това.

Когато го попитали кой от митовете има предвид, Лъо Февър отвърнал, че съществуват хиляди подобни митове, че жената представлявала смъртно същество, а понито — божество.

Осъдили го на шест месеца затвор. Там той умрял от пневмония. Така е то.

Били и разузнавачите бяха мършави, Роланд Уиъри имаше много мазнина за топене. Той бе като бумтяща пещ под всичките си слоеве от вълна, каишки и брезенти. Беше толкова енергичен, че непрекъснато се движеше напред-назад между Били и разузнавачите с тъпанарски съобщения, които никой не бе изпращал и никой не искаше да получи. Тъй като бе толкова по-активен от останалите, той започна да си въобразява, че е техен водач.

Беше така увит и му бе така топло, че всъщност не изпитваше никакво чувство за опасност. Погледът му върху външния свят бе ограничен в рамките на това, което можеше да види през тесния процеп между ръба на каската и края на шала, скриващ бебешкото му лице от върха на носа надолу. На Уиъри му бе така уютно там вътре, че можеше да си представя, че се намира в безопасност у дома си, оцелял от войната, и разправя на родителите си и на сестра си истинската история на войната — докато истинската история на войната все още продължаваше. Версията на Уиъри за истинската история на войната бе както следва:

При едно страхотно германско нападение Уиъри и другарите му от противотанковото оръдие се биха здравата, докато всички бяха избити, с изключение на Уиъри.

Така е то.

После Уиъри се свърза с двама разузнавачи, те веднага станаха близки приятели и решиха с оръжие да си пробият път до своите линии. Щяха да се движат бързо. Да се предават — дума да не става! Всички си стискаха ръцете. Нареккоха се „тримата мускетари“.

Но после това проклето университетско хлапе, което е толкова каба, че не е трябвало да го взимат в армията, попита дали може да върви с тях. Та той нямаше нито пушка, нито нож. Нямаше нито каска,

нито кепе. Не можеше дори да ходи, както трябва — клатеше се, куцук-куцук, куцук-куцук, като подлудяваше всички и издаваше тяхното местонахождение. Беше жалък. Тримата мускетари бутаха, носеха и влачеха университетското хлапе през цялото време, чак докато стигнаха до своите позиции, според историята на Уиъри. Те спасиха проклетата му кожа.

В действителност Уиъри се върна назад да разбере какво е станало с Били. Той каза на разузнавачите да чакат, докато намери университетското копеле. Мина под един нисък клон. Клонът удари върха на каската му и тя издрънча. Уиъри не чу това. Някъде лаеше голямо куче. Уиъри не чу и това. Един офицер поздравяваше тримата мускетари и казваше, че ще ги представи за бронзови звезди.

— Какво друго мога да направя за вас, момчета? — питаше офицерът.

— Бихме желали да останем заедно до края на войната, сър — каза един от разузнавачите. — Има ли начин да се уреди тримата мускетари никога вече да не се разделят?

Били Пилгрим бе спрял в гората. Той се бе облегнал до едно дърво със затворени очи. Главата му бе килната назад, а ноздрите му бяха разширени. Приличаше на поет в Партенона. В този момент Били за първи път се откачи от времето. Вниманието му се залюля бавно по цялата дъга на живота му, мина през неговата смърт, която представляваше виолетова светлина. Там нямаше никой друг, нямаше нищо. Само виолетовата светлина — и глухо бучене.

А после Били се прехвърли отново в живота, върна се далеч назад, чак до времето, преди да се роди, което представляваше червена светлина и клокочещ шум. После отново се прехвърли в живота и спря. Беше малко момче, което се къпеше под душа заедно с косматия си баща в плавалнята на Младежкото християнско дружество в Илиум. Усецаше миризмата на хлор от плувния басейн в съседното помещение и чуваше тропането на трамплина.

Малкият Били бе ужасен, защото баща му бе казал, че ще го научи да плува по метода „или се научаваш, или потъваш“. Баща му щеше да го хвърли в дълбокия край на басейна и Били, ще не ще, трябваше да плува.

Това приличаше на екзекуция. Били се вцепени, когато баща му го носеше от отделението с душовете до басейна. Очите му бяха затворени. Когато ги отвори, намираще се на дъното на басейна, а наоколо се разнасяше красива музика. Били загуби съзнание, но музиката продължаваше. Той смътно разбра, че някой го спасява. Били бе против това.

Оттук той пропътува във времето до 1965 година. Бе четиридесет и една годишен и отиваше на посещение при болната си майка в Пайн Нол, дом за старци, където я бе настанил един месец преди това. Майка му беше хванала пневмония и не се надяваха да оживее. Тя обаче оживя и живя още дълги години.

Гласът ѝ се бе съвсем изгубил и за да я чува, Били трябваше да допре ухо до нейните пергаментови устни. Тя явно имаше да му каже нещо много важно.

— Как...? — започна тя и спря. Беше много уморена. Надяваше се, че няма да е необходимо да каже останалата част от изречението, че Били ще го довърши вместо нея.

Но Били нямаше никаква представа какво иска да каже майка му.

— Какво как, мамо? — подкани я той.

Тя едва преглътна и пророни няколко сълзи. После засъбира сили от цялото си порутено тяло, дори от върха на пръстите си, и накрая успя да събере достатъчно, за да прошепне цялото изречение:

— Как остарях толкова много?

Майката на Били изгуби съзнание и една хубавичка сестра го изведе от стаята. Когато той излезе в коридора, край него прекарваха на количка трупа на старец, покрит с чаршаф. На младини старецът бе прочут маратонец.

Така е то.

Между другото, това стана, преди Били да си строши главата в самолетната катастрофа — преди да започне да говори за летящи чинии и за пътешествие във времето.

Били седна в една чакалня. Тогава той още не беше вдовец. Почувства нещо твърдо под възглавницата на неудобния стол. Измъкна го и се оказа, че е книга — Екзекуцията на редника Словик от Уйлям Бранфорд Хюй. Това бе истинската история за разстрела на редника

Еди Д. Словик, 36896415, единственият американски войник, разстрелян като страхливец след гражданската война.

Така е то.

Били прочете мнението на един от военните обвинители по делото Словик, което завършваше така: Той пряко се е противопоставял на властта на правителството и дисциплината в бъдеще ще зависи от решителната реакция срещу неговото предизвикателство. Ако за дезертьорство се налага смъртно наказание, то в този случай трябва да се наложи не като наказателна мярка, а за да утвърди единствената дисциплина, при която една армия може да успее срещу врага. Не бе пледирано за милост и аз не предлагам милост. Това е то.

Били премигна в 1965 година и пропътува във времето до 1958. Беше на банкет в чест на тима на младежкото дружество, в който играеше и неговият син Роберт. Треньорът, който никога не бе се женил, говореше, задавян от вълнение:

— Честна дума — казваше той, — за мене е чест да слугувам на тези деца.

Били премигна в 1958 година и пропътува във времето до 1961. Празнуваха Нова година и Били бе безобразно пиян в компанията на хора, които или бяха оптометристи, или бяха женени за оптометристи.

Обикновено Били не пиеше много, защото войната бе разрушила стомаха му, но сега той наистина се бе натряскал и за пръв и единствен път изневери на жена си Валенция. Успял бе някак да придума една жена да отиде с него в пералнята на къщата и после да седне на газовата сушилня, която работеше. Самата жена бе много пияна. Тя помогна на Били да ѝ свали корсета.

— За какво искате да говорим? — попита тя.

— Всичко е наред — отвърна Били.

Той често смяташе, че всичко е наред. Не можеше да си спомни името на жената.

— Защо ти викат Били вместо Уйлям?

— По търговски съображения — каза Били.

Това бе вярно. Тъст му, на когото принадлежеше Илиумското училище по оптометрия, и който бе помогнал на Били да започне

търговията си, бе гений в своята област. Той именно му даде съвет да насърчава хората да го наричат Били, защото лесно се помнело. Щяло също да изглежда необикновено, защото никой възрастен не се нарича Били. Освен това щяло да кара хората да го смятат за свой приятел от самото начало.

Там някъде се разигра ужасна сцена, в която хората се възмущаваха от Били и от жената. После Били се намери в автомобила си, където се мъчеше да открие кормилото. Отначало Били размахваше ръце, надявайки се, че ще има късмет да попадне на него. Като не успя, стана методичен и започна да действа по такъв начин, че кормилото да не може да му избяга. Облегна се здраво на лявата врата и започна да претърсва всеки сантиметър от пространството пред себе си. Като не намери кормилото, той се премести десетина-петнайсет сантиметра и започна отново да търси. С голяма изненада установи, че вече се е облегнал здравата на дясната врата, а кормилото все го няма. Реши, че някой го е откраднал.

Това го ядоса и той заспа.

А не можа да намери кормилото, защото седеше на задната седалка на колата си.

Някой разтърсваше Били, за да го събуди. Били все още се чувстваше пиан и все още се ядосваше за откраднатото кормило. Бе се върнал отново във Втората световна война зад немските линии. Човекът, който го разтърсваше, бе Роланд Уиъри. Уиъри бе сграбчил реверите на куртката му. Той блъсна Били в едно дърво, после го дръпна и го бутна в посоката, по която трябваше да върви.

Били спря, поклати глава и каза:

— Вие продължавайте.

— Какво?

— Вървете без мене. Оставете ме на мира.

— Какво?

— Оставете ме на мира.

— Божичко, не мога да понасям болни — каза Уиъри през петте ката влажен домашен плат. Били никога не бе виждал лицето му. Опита се веднъж да си го представи и си го представи като жаба в аквариум.

Уиъри рита и блъска Били в продължение на четвърт миля. Бяха чули кучето. Бяха чули също хора да подвикват оттук-оттам като ловци, които много добре знаят къде се намира жертвата им.

Бреговете на потока бяха достатъчно високи и разузнавачите можеха да стоят прави, без да ги видят. Били несръчно се смъкваше надолу. След него дойде Уиъри, дрънкащ, тракащ, звънтящ, разгорещен.

— Ето го, момчета — каза Уиъри. — Не иска да живее, ама ще живее. Когато се измъкне оттук, ще дължи живота си на тримата мускетари.

Едва сега разузнавачите узнаха, че Уиъри смята себе си и тях за тримата мускетари.

Там долу, в коритото на потока, Били Пилгрим си мислеше, че той, Били Пилгрим, се превръща безболезнено в пара. Мислеше си, че ако го оставят на мира поне за миг, той няма вече никому да причинява неприятности. Ще се превърне в пара и ще се понесе над дърветата.

Голямото куче отново излая някъде. От страха, ехото и зимната тишина гласът на кучето проехтя като голям бронзов гонг.

Осемнадесетгодишният Роланд Уиъри се промъкна между двамата разузнавачи, уви тежките си ръце около раменете им и каза:

— А какво ще правят сега тримата мускетари?

Били Пилгрим имаше приятна халюцинация. Обут със сухи, топли бели вълнени чорапи, той се пързеляше на кънки по пода на една бална зала. Хиляди хора му ръкопляскаха. Това не бе пътешествие във времето. Никога не бе се случило и никога нямаше да се случи. Това бе делириумът на един умиращ млад човек, чиито обувки бяха пълни със сняг.

Един от разузнавачите провеси глава и от устните му потече слюнка. И вторият направи същото. Те внимателно проучиха незначителния ефект на слюнката върху снега и върху историята на човечеството. Бяха дребни, грациозни люде. Много пъти бяха попадали зад германските линии, живееха там като горски същества, от една минута до следващата, в полезен ужас и мислеха безмозъчно, с гръбнаците си. Сега те се измъкнаха изпод любящите ръце на Уиъри. Казаха му, че е по-добре той и Били да намерят на кого да се предадат. Разузнавачите повече нямаше да ги чакат.

И те изоставиха Уиъри и Били в коритото на дълбокия поток.

Били Пилгрим продължи да се пързая, обут във вълнените си чорапи, и правеше фигури, които повечето хора биха сметнали за страшно трудни — завъртания, спирания и т.н. Ръкоплясканията продължаваха, но техният тон се промени, когато халюцинацията отстъпи пред пътешествие във времето.

Били спря да се пързая и се озова на подиума в един китайски ресторант в Илиум, Ню Йорк, рано един следобед през есента на 1957 година. Бурно го аплодираха членовете на клуба Лайъз. Току-що бяха го избрали за председател и той трябваше да произнесе реч. Беше страшно уплашен и смяташе, че са направили ужасна грешка. Всички тези заможни, солидни хора щяха сега да открият, че са избрали едно смешно нищожество. Те щяха да чуят пискливия му глас, същият, какъвто беше и през войната. Той преглътна. Знаеше, че гласните му струни бяха като малка свирка от върбова пръчка. Нещо по-лошо — нямаше какво да каже. Тълпата стихна. Всички изглеждаха розови и сияещи.

Били отвори уста и от нея излезе дълбок, звучен тон. Гласът му бе разкошен. Той разказваше вицове, които караха публиката да се залива от смях. После изведнъж стана сериозен, отново пусна шеги и завърши с тон на смирение.

Обяснението на чудото се състоеше в следното: Били беше вземал уроци по ораторско изкуство.

А после отново се намери в коритото на замръзналия поток. Роланд Уиъри се канеше да го бие до посиняване.

Уиъри бе изпълнен с трагически гняв. Пак го бяха зарязали. Той набута пистолета си в кобура. Пъхна ножа си в ножницата. С триъгълното му острие и улеите за кръв по трите му плоскости. А после разтърси здравата Били, раздрънка скелета му и го блъсна в брега на реката.

Уиъри подлайваше и скимтеше през пластовете на домашния си шал. Той говореше неясно за жертвите, направени от него заради Били. В подробности говореше за благочестието и героизма на „тримата мускетари“ и рисувахе в ярки краски и с въодушевление техните добродетели и великодушие, неумиращата чест, която бяха придобили, и големите заслуги, които имаха към християнството.

Според Уиъри, единствено Били бе виновен, че тази бойна организация вече не съществува и Били щеше да плати за това. Уиъри удари Били с юмрук в челюстите и го запрати върху покрития със сняг заледен поток. Били се намери по ръце и крака върху леда. Уиъри го ритна в ребрата и го събори. Били се опита да се свие на кълбо.

— Не е трябвало въобще да те взимат в армията — каза Уиъри.

Били неволно издаваше конвулсивни звуци, които много приличаха на смях.

— Смешно ти е, а! — запита Уиъри и мина зад Били. Куртката на Били, ризата и фланелката му се бяха вдигнали до раменете от блъскането и гърбът му бе гол. Само на няколко сантиметра от тежките обувки на Уиъри се виждаха жалките прешлени на Биливия гръбнак.

Уиъри дръпна дясната си обувка назад и прицели ритника си към мястото в гръбнака на Били, където се намираха всички важни нерви. Уиъри щеше да счупи този гръбнак.

Но в този миг той забеляза, че има публика. Петима немски войници, с полицейско куче на каишка, гледаха към коритото на потока. Сините очи на войниците бяха изпълнени с неясното любопитство на цивилни хора. Защо ли един американец се опитва да убие друг американец, толкова далеч от родината им, и защо жертвата се смее.

ТРИ

Германците и кучето провеждаха военна операция, чието название е забавно и ясно от само себе си — човешко занимание, което рядко се описва в подробности — създава на много почитатели на войната задоволство, подобно на задоволството след оргазъм, когато четат за него в някоя дописка или история. Във въображението на военните запалнянковци това бе божествено равнодушната любовна история, която следва оргазма на победата. Операцията се нарича „прочистване“.

Кучето, чийто глас бе прозвучал така свирепо в зимната далечина, бе женска немска овчарка. Тя трепереше. Опашката ѝ бе свита между краката. Бяха я взели тази сутрин назаем от един селянин. Никога не беше ходила на война. Нямаше представа каква игра се играе. Името ѝ бе Принцеса.

Двама от немците бяха момчета в ранен пубертет. Другите двама бяха разнебитени старци, беззъби и лигави като шарани. Те бяха нередовни войници, въоръжени и облечени само частично с униформи, взети от пресни мъртъвци.

Така е то.

Те бяха селяни, които живееха недалеч, непосредствено от татък немската граница.

Командирът им бе ефрейтор на средна възраст, със зачервени очи, мършав, жилав като сухо говежда месо, отвлечен от войната. Беше раняван четири пъти, закърпван и отново изпращан на фронта. Той бе много добър войник — сега възнамеряваше да сложи край, като намери някого, на когото да се предаде. Кривите му крака бяха наврени в златисти кавалерийски ботуши, взети от някакъв убит унгарски полковник на руския фронт.

Така е то.

Тези ботуши бяха почти единственото, което притежаваше на този свят. Те бяха неговият дом. Един анекдот: веднъж някакъв

новобранец го наблюдаваше как маже и лъска златистите ботуши. Той повдигна единия ботуш към очите на новобранеца и каза: „Ако погледнеш достатъчно дълбоко в тях, ще видиш вътре Адам и Ева.“

Били Пилгрим не беше чувал този анекдот. Но като лежеше там на черния лед, той вторачи очи в патината на ботушите и видя Адам и Ева в златистата дълбочина. Бяха голи. Бяха толкова невинни, толкова уязвими, толкова много желяеха да се държат човешки. Те много се харесаха на Били Пилгрим.

До златистите ботуши имаше крака, увити в парцали, завързани с изрезки от платнище и обути в дървени налъми. Били погледна лицето на съществото в налъмите. Това бе лице на рус ангел, на петнадесетгодишно момче.

Момчето бе красиво като Ева.

Красивото момче, небесният хермафродит помогна на Били да се изправи на крака. Останалите се приближиха, за да изтупат снега от Били, а после го претърсиха за оръжие. Той нямаше оръжие. Най-опасното нещо, което намериха у него, бе остатък от молив, дълъг пет сантиметра.

Три безобидни изстрела се чува отдалеч. Бяха от немски пушки. Двамата разузнавачи, които изоставиха Били и Уиъри, току-що бяха застреляни. Откриха ги и ги застреляха откъм гърба. Сега умираха в снега — безчувствени — и боядисваха снега с цвета на малинов шербет.

Така е то.

Така че Роланд Уиъри остана единствения от тримата мускетари.

А сега разоръжаваха опуления от ужас Уиъри. Ефрейторът даде неговия пистолет на красивото момче. Той с почуда разгледа жестокия войнишки нож на Уиъри и каза на немски, че без съмнение Уиъри би желал да го използва върху момчето, да разреже лицето му с шиповете на дръжката и да забие острието в корема или гърлото му. Той не говореше английски, а Били и Уиъри не разбираха немски.

— Хубави играчки си имаш — каза ефрейторът на Уиъри и подаде ножа му на един от старците. — Хубаво нещо, а?

Той разкъса куртката и ризата на Уиъри. Метални копчета се разхвърчаха като пуканки. Ефрейторът бръкна в зеещата пазва на

Уиъри, сякаш искаше да изтръгне разтупканото му сърце, но вместо това извади непроницаемата за куршуми библия на Уиъри.

Една непроницаема за куршуми библия е достатъчно малка, за да се мушне в горния джоб на войнишката куртка над сърцето. Така то е защитено със стомана.

Ефрейторът намери в джоба на Уиъри порнографската снимка на жената с понито.

— Късметлия пони, а? Нали? — каза той. — Хм, не ти ли се ще да си понито? — Той подаде снимката на другия старец. — Военна плячка. Твоя е завинаги. Късметлия момче си ти.

После накара Уиъри да седне в снега и да събуе тежките си обувки, които даде на красивото момче. А на Уиъри даде налъмите на момчето. Така че Уиъри, и Били сега нямаха прилични войнишки обувки и трябваше да вървят с километри, като налъмите на Уиъри тракаха, а Били се клатеше, куцук-куцук, куцук-куцук, и от време на време се блъскаше в Уиъри.

Всеки път Били казваше „извинете“ или „прощавайте“.

Най-накрая ги заведоха в една каменна къщичка на мястото, където пътят се разделяше. Тук събираха военнопленници. Въведоха Били и Уиъри. Вътре бе топло и запушено. В огнището съскаше и пукаше огън. Горяха мебели. Имаше около двайсетина американци, насядали по пода и опрели гръб в стената, вперили поглед в пламъците. Главите им бяха празни.

Никой не говореше. Никой не знаеше интересни истории за войната.

Били и Уиъри си намериха места и Били заспа с глава на рамото на един капитан, който не се дръпна. Капитанът беше армейски духовник. Равин. Беше прострелян в ръката.

Били започна да пътува във времето, отвори очи и се намери вторачен в стъклени очи на нефритенозелен механичен бухал. Бухалът висеше надолу с главата на пръчка неръждаема стомана. Бухалът беше оптометърът на Били в кабинета му в Илиум. Оптометърът е инструмент за измерване на дефектите при пречупването на светлинните лъчи в очите на хората, така че да могат да им се предпишат подходящи очила.

Били бе заспал, докато преглеждаше една пациентка, която седеше на стола от другата страна на бухала. И по-рано бе заспивал по време на работа. Отначало му беше смешно, но сега започна да се тревожи за умственото си състояние въобще. Помъчи се да си спомни на колко години е и не можа. Помъчи се да си спомни коя година е. Но и това не можа.

— Господин докторе... — каза нерешително пациентката.

— А? — каза той.

— Така се омълчахте.

— Извинете.

— Говорехте и изведнъж се омълчахте.

— А?

— Нещо страшно ли виждате?

— Страшно ли?

— Някаква болест в очите ми?

— Не, не — каза Били, който искаше да задреме отново. — Очите ви са добре. Имате нужда само от очила за четене. — Той ѝ каза да отиде в стаята отсреща, да разгледа големия избор от рамки за очила.

Когато жената си отиде, Били дръпна завесите, но не видя нищо навън. Изгледът бе закрит от венециански щори, които той вдигна така, че се разтракаха. Нахлу ярка слънчева светлина. Долу бяха паркирани хиляди коли, които блестяха на фона на огромно езеро от асфалт. Кабинетът на Били се намираше в търговския център извън града.

Навън, точно до прозореца, беше Биливият кадилак „Ел Дорадо Купе де Вил“. Той прочете лепенките по бронята на колата. „Посетете пропастта Осабъл“ — пишеше на една от тях. „Подкрепете местната полиция.“ Имаше и трета лепенка. „Подведете под отговорност Ърл Уорън“ — гласеше тя. Лепенките за полицията и Ърл Уорън бяха подарък от тъста на Били, член на обществото на Джон Бърч. Върху номера на колата се четеше 1967 година, което показваше, че Били Пилгрим е четиридесет и четири годишен. Той се запита: „Къде отидоха всичките тези години?“

Били насочи вниманието си към работната си маса. На нея имаше отворен брой на списание „Оптометричен преглед“. То бе

отворено на една от уводните статии, която сега Били четеше. Устните му помръдваха леко. Онова, което стана през 1968 година ще определи съдбата на европейските оптометристи поне за петдесет години — четеше Били. — С това предупреждение Жан Тириар, секретар на Националния съюз на белгийските оптици, настояваше да се създаде Съюз на европейската оптометрия. Алтернативите са — казва той, — или да се осигури професионален статут, или към 1971 година да бъдем сведени до ролята на продавачи на очила.

Били направи голямо усилие да прояви интерес.

Изпищя сирена и му изкара акъла. Очакваше всеки момент Третата световна война. Сирената просто съобщаваше, че часът е дванадесет. Беше поставена в купола над една пожарна на отсрещната страна на улицата.

Били затвори очи. Когато ги отвори, беше се върнал отново във Втората световна война. Главата му бе на рамото на ранения равин. Един германец го риташе по краката и му казваше да се събуди, защото е време да вървят.

Американците, между които бе и Били, се строиха във въздуха.

Присъстваше един фотограф, немски военен кореспондент с Лайка. Той засне краката на Били и на Роланд Уиъри. Два дни по-късно на снимката бе дадена широка гласност, като обнадеждаващо доказателство за това, колко често американската армия е мизерно екипирана, въпреки славата ѝ, че е богата.

Фотографът искаше нещо по-живо, например снимка на това, как се хващат пленници. И охраната му инсценира такова хващане. Хвърлиха Били в едни храсти. Когато Били излезе от храстите с лице, излъчващо тъпо добродушие, те го заплашиха с автоматичните си пистолети, като че ли го пленяваха в момента.

Усмивката на Били, когато излизаше от храстите, бе не по-малко загадъчна от усмивката на Мона Лиза, защото той едновременно се намираше в Германия през 1944, и караше кадилака си през 1967 година. Германия изчезна и 1967 година стана светла и ясна, несмущавана от каквото и да е друго време. Били бе на път за клуба Лайънз, където щеше да има среща-обяд. Бе горещ августовски ден, но колата на Били имаше климатична инсталация. Червен светофар го

спря по средата на черното гето на Илиум. Хората, които живеяха тук, мразеха гетото толкова много, че преди един месец го бяха изгорили до основи. Това бе единственото, което имаха, а го бяха разрушили. Кварталът напомняше на Били за някои от градовете, които бе видял през войната. Бордюрът и тротоарите бяха потрошени на много места, там, където са били танковете и полугъсеничните камиони на Националната гвардия.

„Кръвни братя“ — гласеше обръщението, написано с розова боя на стената на разбит колониален магазин.

Някой почука по стъклото на колата. Отвън стоеше един негър. Искеше да каже нещо. Светлините на светофара се смениха и Били направи най-естественото нещо. Той подкара колата.

Били премина през места, където беше още по-голяма пустош. Приличаше на Дрезден след бомбардировката — на повърхността на Луната. Мястото, където се намираше къщата, в която Били бе израснал, сега бе празно. Градът се преустройваше. Скоро тук щяха да издигнат нов щатски център на Илиум, павилион на изкуствата, щяха да построят Езеро на мира и високоетажни жилищни сгради.

Били Пилгрим нямаше нищо против.

Ораторът на събранието в клуба Лайънз бе майор от морската пехота. Той каза, че американците нямат друг избор, освен да продължат да се бият във Виетнам, докато постигнат победа или докато комунистите разберат, че не могат със сила да налагат своя начин на живот на по-слабите страни. Майорът беше ходил там два пъти по служба. Той разказа за много ужасни и за много чудесни неща, които бе видял. Той подкрепяше идеята за засилване на бомбардировките, за бомбардиране на Северен Виетнам до връщането му в каменната ера, ако Северен Виетнам откаже да се вразуми.

Били не се развълнува достатъчно, за да протестира срещу бомбардировките над Северен Виетнам, нито потръпна при спомена за ужасните неща, които сам бе видял, причинени от бомбардировки. Той просто обядваше с членовете на клуба Лайънз, чийто бивш председател беше.

На стената в кабинета на Били висеше молитва в рамка. Тя бе израз на принципа, който му помагаше да живее, макар че той не бе особено ентусиазиран по отношение на живота. Много от пациентите, виждайки молитвата на стената на Били, му казваха, че тя и на тях помага да живеят. Молитвата гласеше:

*Господи, дари ме
със спокойствието да приема
нещата, които не мога да променя,
със смелостта
да променя нещата, които мога,
и с мъдростта винаги
да мога да разбера
разликата между двете.*

Между нещата, които Били Пилгрим не можеше да промени бяха миналото, настоящето и бъдещето.

Сега го представяха на майора от морската пехота. Човекът, който го представяше, разказваше на майора, че Били е ветеран и че синът на Били е сержант от Зелените барети във Виетнам.

Майорът каза на Били, че Зелените барети вършат чудесна работа и че той трябва да се гордее със своя син.

— Разбира се, че се гордея, разбира се — отвърна Били Пилгрим.

Той се прибра у дома си, за да дремне след обяда. Лекарят му бе наредил да спи всеки следобед. Лекарят се надяваше, че това ще облекчи страданието, от което Били се оплакваше: често Били установяваше, че плаче без каквато и да е причина. Никой не беше го виждал да плаче. Само лекарят знаеше. Плачът му бе тих, без много сълзи.

Били притежаваше в Илиум красив дом в стила на плантаторския юг. Той бе богат като Крез — нещо, което никога не бе очаквал да му се случи. Петима други оптометристи работеха за него в търговския

център и му докарваха над шестдесет хиляди долара годишно. Освен това той притежаваше една пета от новия Холидей Ин на шосе №54 и половината от три магазина за Тейси фрийз. Тейси фрийз беше нещо като замразен ванилов крем. Имаше вкус на сладолед, без да има твърдостта и острата студенина на сладоледа.

В дома на Били нямаше никой. Дъщеря му Барбара се готвеше за сватба. Тя и съпругата му бяха отишли в града, за да изберат кристални сервиси и сребърни прибори. На масата в кухнята бе оставена бележка, която съобщаваше за това. Нямаха прислуга. Хората вече не се интересуваха от кариерата на домашни прислужници. И куче нямаха.

Имаха едно куче на име Спот, но то умря.

Така е то.

Били много обичаше Спот и Спот го обичаше.

Били се качи в спалнята по покритите с килим стълби. В стаята имаше тапети на цветя, двойно легло и радио-часовник на масичката до него. На масичката имаше също контролни уредби за електрически одеяла и копче за включване на лек вибратор, прикачен за пружините на матрака. Търговското име на вибратора беше „Магически пръсти“. Той също бе една от идеите на лекаря.

Били свали трифокалните си очила, сакото, връзката и обувките си, затвори венецианските щори, дръпна завесите и легна върху покривката на леглото. Но сънят не идваше. Вместо него дойдоха сълзите. Те закапаха. Били включи Магическите пръсти и те го друсаха, а той плачеше.

Прозвуча звънецът на пътната врата. Били стана от леглото и погледна през прозореца, за да види дали не е нещо важно. Пред пътната врата стоеше сакат човек, болен от церебрален паралич в пространството така, както Били — във времето. Конвулсиите караха човека да танцува, клатушкайки се през цялото време, и променяха израза на лицето му, сякаш той се мъчеше да имитира разни прочути филмови звезди.

Друг сакат звънесе на пътната врата в къщата отсреща. Той беше с патерици. Имаше само един крак. Патериците така го притискаха, че раменете скриваха ушите му.

Били знаеше какво искат сакатите: те предлагаха абонамент за списания, които никога нямаше да се получат. Хората се абонираха, защото продавачите бяха толкова жалки. Преди две години Били бе чул за това мошеничество от един от ораторите в клуба Лайънз — човек от Бюрото за развитие на търговията. Човекът каза, че всеки, който види в своя квартал сакати да предлагат абонаменти за списания, трябва веднага да съобщи на полицията.

Били огледа улицата и видя нов буик-ривиера, паркиран по настрана. В него седеше един мъж и Били заключи — с право — че това е човекът, който е наел сакатите да вършат тази работа. Били продължи да плаче, гледайки сакатите и техния шеф. Звънецът на пътната врата бясно дрънчеше.

Били затвори очи и отново ги отвори. Все още плачеше, но се бе върнал пак в Люксембург. Маршируваше заедно с много други пленници. Очите му бяха насълзени от зимния вятър.

Откакто го хвърлиха в храстите, за да го снимат, Били непрекъснато виждаше огъня на свети Елмо — нещо като електронно сияние над главите на неговите другари и на хората, които го бяха пленили. Виждаше го също над дърветата и над покривите в Люксембург. Беше толкова красиво.

Били, както и всички други американци, маршируваше с ръце над главата си. Клатеше се, куцук-куцук, куцук-куцук. Случайно се блъсна в Роланд Уиъри. „Много се извинявам“ — каза той.

Очите на Уиъри също бяха насълзени. Уиъри плачеше, защото ужасно го боляха краката. Налъмите бяха превърнали стъпалата му в кървавици.

На всеки кръстопът към групата на Били се присъединяваха още американци с ръце над сияещите им глави. Били се усмихваше на всеки от тях. През цялото време те се движеха като вода надолу по склона и накрая се вляха в главния път в дъното на една долина. По долината течеше Мисисипи от унижени американци. Десетки хиляди американци се тътреха на изток с ръце, сключени над главите. Те въздишаха и стенеха.

Били и групата му се вляха в реката на унижението и късното следобедно слънце се показва над облаците. Пътят не беше само за тях.

Западната му половина бълбукаше и бучеше от превозни средства, които бързаха да прекарат германски резерви за фронта. Немските войници бяха яростни, загорели от вятъра, настръхнали. Зъбите им бяха като клавиши на пиано.

Те бяха окичени с патрондажни ленти за автомати, пушеха пури и поркаха пиячка. Отхапваха вълчи хапки салам и потупваха с ръчни гранати мазолестите си ръце.

Един от войниците, облечен в черно, се угощаваше като пиян герой върху един танк. Той се изплю върху американците. Плюнката улучи рамото на Роланд Уиъри и Уиъри усети уханието на сополи, вурст, тютюн и шнапс.

За Били следобедът бе парливо вълнуващ. Толкова неща можеха да се видят — драконови зъби, машини за убиване, трупове с боси крака: сини и с цвят на слонова кост.

Така е то.

Клатейки се, куцук-куцук, куцук-куцук, Били погледна със сияеща любов една светлолилава селска къща, надупчена с куршуми от автомат. Пред изкривената ѝ врата стоеше немски полковник със своята негримирана курва.

Били се блъсна в рамото на Уиъри и Уиъри изхлипа: „Що не гледаш къде ходиш?“

Сега се изкачваха по полегат склон. Когато стигнаха до върха, те вече не бяха в Люксембург. Бяха в Германия.

На границата беше поставена кинокамера, за да запечата блестящата победа. Двама цивилни с шуби от меча кожа се бяха облегли на кинокамерата, когато Били и Уиъри минаха край нея. Часове бяха минали, откакто последната им филмова лента се бе свършила. Единият от тях хвана на фокус лицето на Били за момент, после отново постави фокуса на безкрайност. В безкрайността се виждаше перце от пушек. Там се водеше битка. Там умираха хора.

Така е то.

И слънцето залезе. Сега Били накуцваше в района на една гара. Там чакаха безкрайни редици от конски вагони. Бяха докарали резерви за фронта. Сега щяха да закарат пленници във вътрешността на Германия.

Светлините на джобни фенерчета танцуваха налудничаво.

Германците разпределиха пленниците според чина им. Поставяха сержантите със сержанти, майорите с майори и т.н. Взвод от полковници спря близо до Били. Един от полковниците имаше двойна пневмония. Тресеше го и му се виеше свят. Докато гарата се накланяше и въртеше около полковника, той се опитваше да се задържи прав, гледайки втренчено в очите на Били. Полковникът дълго кашля, а после каза на Били: „От моите момчета ли си?“ Този човек беше загубил цял полк, около четири хиляди и петстотин души, много от тях бяха всъщност още деца. Били не отговори. Въпросът бе безсмислен.

— От кое поделение си? — попита полковникът и пак се закашля. Всеки път, когато поемаше дъх, дробовете му шумоляха като пергаментова хартия.

Били не можеше да си спомни от кое поделение е.

— Да не си от четиристотин петдесет и първи?

— Какъв четиристотин петдесет и първи? — попита Били.

Последва мълчание. Най-после полковникът каза:

— Пехотен полк.

— А — каза Били Пилгрим.

Последва дълго мълчание. Полковникът умираше, умираше и се давеше, както си стоеше. После извика с влажен глас: „Аз съм, момчета, Дивият Боб!“ Той винаги бе карал войниците си да го наричат така — Дивият Боб. Никой от хората, които го чуваха, не беше от неговия полк, освен Роланд Уиъри. А Уиъри не слушаше. Единственото нещо, за което Уиъри можеше да мисли, бе агонията на собствените му крака.

Но полковникът си въобрази, че говори на своите любими войници за последен път, и им каза, че няма от какво да се срамуват, защото цялото бойно поле е осеяно с убити немци, които биха предпочели да не са чували никога за четиристотин петдесет и първи полк. Той каза, че след войната ще събере всички от полка в родния си град Коди, щата Уайоминг. И ще пекат цели елени на шиш.

Каза всичко това, вторачил се в очите на Били. Той накара бедния череп на Били да ехти от глупости.

— Бог да е с вас, момчета! — каза той и думите екнаха в главата на Били.

А после каза:

— Ако някой от вас дойде в Коди, Уайоминг, потърсете Дивия Боб.

Аз ходих там. и моят стар боен другар Бернард В. О.'Хеър също.

Наблъскаха Били с много други редници в един конски вагон. Той и Роланд Уиъри бяха разделени. Уиъри бе наблъскан в друг вагон на същия влак.

В ъглите на вагона под стрехите имаше тесни вентилатори. Били стоеше до един от тях. Тъй като тълпата го блъскаше, той се изкачи на някакъв диагонална скоба, за да направи място за другите. По такъв начин очите му стигнаха до вентилатора и той можа да види един друг влак на десетина метра.

Немци пишеха със син тебешир по вагоните броя на хората във всеки вагон, техния чин, националността им, датата, на която са били натоварени. Други немци затваряха скобите на вратите с тел, парчета желязо и други подръчни материали. Били чу някой да пише и по неговия вагон, но не можеше да види човека.

Повечето от редниците във вагона на Били бяха млади хора — в края на своето детство. Но в ъгъла, заедно с Били, бе наблъскан бърбрит скитник, който беше четиридесетгодишен.

— Бил съм и по-гладен от сега — каза скитникът на Били. — Бил съм и на по-лоши места от това. Тук не е толкова лошо.

Някакъв човек от влака насреща извика през вентилатора, че един вътре току-що умрял.

Така е то.

Четирима от охраната го чуха. Не се трогнаха от новината.

— Добре, добре — кимна унесено единият от тях, — добре, добре.

Но пазачите не отвориха вагона с мъртвеца. Вместо това те отвориха съседния вагон и Били Пилгрим бе очарован от онова, което видя. Беше като небесен рай. Вътре имаше запалени свещи, легла с натрупани на тях дъшеци и одеяла. Имаше също кюмбе с чайник

върху него, от който се носеше ухание на кафе. Имаше маса с бутилка вино, хляб и салам. Имаше четири купички със супа.

На стените висяха снимки на замъци, езера и хубави момичета. Това беше подвижният дом на охраната на влака — хора, чиято работа бе вечно да пазят товари, придвижващи се от едно място на друго. Четиримата влязоха и затвориха вратата.

Малко по-късно те излязоха с пури в уста, като си говореха доволно на мекия по-нисък регистър на немския език. Един от тях видя лицето на Били през отвора на вентилатора. Закани му се с пръст и дружелюбно го предупреди да бъде добро момче.

Американците от отсрещния влак отново казаха на пазачите за мъртвеца в техния вагон. Пазачите изнесоха носилка от уютния си вагон, отвориха вагона на мъртвеца и влязоха вътре. Вагонът на мъртвеца съвсем не беше натъпкан. Вътре имаше само шест живи полковници и един мъртъв.

Германците изнесоха трупа. Трупът бе на Дивия Боб.

Така е то.

През нощта някои от локомотивите започнаха да подсвиркват един на друг, а после да се движат. Локомотивът и последният вагон на всяка композиция бяха белязани със знаме на оранжеви и черни ивици, което показваше, че влакът не е подходящ за въздушно нападение, че превозва военнопленници.

Войната бе към своя край. Локомотивите започнаха да се движат на изток в края на декември. Войната щеше да свърши през май. Навсякъде немските затвори бяха пълни догоре и нямаше вече храна за пленниците, и нямаше гориво, за да ги отопляват. И все пак идваха още пленници.

Влакът на Били Пилгрим, който беше най-дългият от всички, не мръдна цели два дена.

— Не е толкова лошо — каза скитникът на втория ден. — Това нищо не е.

Били погледна през вентилатора. Сега гарата бе пустиня, имаше само един болничен влак, белязан с червени кръстове, на глуха линия,

далеч, далеч. Неговият локомотив изсвири. Локомотивът на влака на Били Пилгрим му отвърна. Те си казаха „здравей“.

Макар че влакът на Били не се движеше, вагоните му бяха здраво затворени. Никой не можеше да слиза, преди да стигнат до своето предназначение. За пазачите, които сновяха отвън, край влака, всеки вагон стана отделен организъм, който ядеше, пиеше, и се изпразняваше през вентилаторите. Понякога той говореше или крещеше през вентилаторите. Вътре влизаха вода, черен хляб, суджуци и сирене, а излизаха лайна, пикоч и думи.

Там вътре човешки същества се изпразняваха в железни каски, които подаваха на хората до вентилаторите, за да ги изхвърлят. Били бе един от тях, които изхвърляха. Човешките същества подаваха също манерки, които пазачите пълнеха с вода. Когато донасяха храна, човешките същества бяха тихи, доверчиви и прекрасни. Те си я поделяха по равно.

Там вътре човешките същества се редуваха да стоят прави и да лежат. Краката на тези, които стояха прави, бяха като диреци, забити в топла, шаваща, пърдяща, въздишаща земя. Странната земя беше мозайка от спящи хора, наредени като лъжици.

Сега влакът започна да пълзи на изток. Там някъде бе Коледа. На Бъдни вечер Били Пилгрим се сгуши като лъжица до скитника и заспа. Той отново пропътува във времето до 1967 година, до нощта, когато бе отвлечен от една летяща чиния от Тралфамадор.

ЧЕТИРИ

Били Пилгрим не можа да спи през нощта след сватбата на дъщеря си. Той бе четиридесет и четири годишен. Сватбата се бе състояла след обяда в шатра на ярки ивици в градината на Били. Ивиците бяха оранжеви и черни.

Били и жена му Валенция се сгушиха като лъжици в голямото си двойно легло. Магическите пръсти ги подрусваха. Валенция нямаше нужда от подрусване, за да заспи. Валенция хъркаше като трион. Бедната жена си нямаше вече ни яйчници, ни матка. Те бяха махнати от един хирург — един от съдружниците на Били в новия Холидей Ин.

Имаше пълнолуние. Били стана от леглото си в лунната светлина. Чувстваше се сияещ, призрачен, чувстваше се така, сякаш бе обвит в студен наелектризиран кожух. Погледна босите си крака. Те бяха сини и с цвета на слонова кост.

Били затътри крака по коридора на горния етаж. Той знаеше, че ще бъде отвлечен от летяща чиния. Коридорът бе като зебра на черти от тъмнина и лунна светлина. Лунната светлина падаше върху коридора през вратите на празните стаи на Биливите две деца, които не бяха вече деца. Те си бяха отишли завинаги. Били бе воден от ужаса и от липсата на ужас. Ужасът му казваше кога да спре. Липсата на ужас — кога да започне отново да се движи. Той спря.

Влезе в стаята на дъщеря си. Всички чекмеджета бяха извадени. Гардеробът бе празен. В средата на стаята бяха натрупани онези вещи, които нямаше да й трябват през медения месец. Тя имаше собствен телефон на перваза на прозореца. Неговата малка нощна светлинка се вторачи в Били. В този миг телефонът иззвъня.

Били се обади. На телефона бе някакъв пиян. Били почти усещаше миризмата на дъха му — той вонеше на иперит и рози. Беше сбъркал номера. Били затвори телефона. На перваза имаше бутилка безалкохолно питие. Етикетът ѝ се хвалеше, че не съдържа каквото и да е хранително вещество.

Били зашляпа надолу по стълбите със своите синьобелезникави крака. Отиде в кухнята, където лунната светлина привлече вниманието му върху половин бутилка шампанско на кухненската маса — единственото нещо, останало от приема в шатрата. Някой я беше запушил отново. Тя сякаш казваше: „изпий ме.“

Били отвори бутилката с палец. Тя не гръмна. Шампанското бе изветряло.

Били погледна часовника на газовата печка. Трябваше да убие още един час, преди да дойде чинията. Той отиде във всекидневната, размахвайки бутилката като звънец. Включи телевизора и леко се откачи от времето. Той видя късния филм отзад напред, а после отново отпред назад. Филмът бе за американски бомбардировачи през Втората световна война и за техните славни летци. Видяно отзад напред, съдържанието на филма бе следното:

Американски самолети, целите надупчени и пълни с ранени мъже и трупове, излитаха заднешком от едно летище в Англия. Над Франция няколко германски изстребители се приближаваха заднишком към тях, изсмуквайки куршуми и шрапнели от някои от самолетите и екипажите им. Същото направиха и с няколко разбити американски бомбардировача на земята, които излетяха назад, за да се присъединят към своята ескадрила.

Ескадрилата прелетя отзад напред над обхванати от пламъци германски градове. Бомбардировачите отвориха люковете си, които притежаваха някакъв чудноват механизъм, и огънят се сви, събра се в цилиндрични стоманени контейнери, които се прибраха в търбусите на самолетите. Контейнерите бяха наредени грижливо по поставки. Германците там долу имаха чудновати уреди, прилични на дълги тръби. С тях изсмукваха шрапнели от екипажа и самолетите. Все пак имаше няколко ранени американци и някои от бомбардировачите бяха повредени. Но над Франция германските изстребители се появиха отново, за да оправят нещата, така че всеки човек и всеки самолет отново станаха като нови.

Когато бомбардировачите се върнаха в базата си, железните цилиндри бяха свалени от подставките им и върнати в Съединените щати, където фабриките работеха денем и нощем; демонтираха цилиндрите, отделяха опасното им съдържание и го превръщаха в

минерали. Беше трогателно, че тази работа се вършеше главно от жени. После минералите бяха изпращани на специалисти в отдалечени краища на страната. Тяхната задача бе да ги върнат в земята, да ги скрият умело, така че никога вече да не навредят никому.

Американските летци върнаха униформите си и станаха гимназисти. Хитлер сигурно се е превърнал в бебе, предположи Били Пилгрим. Това не бе част от филма. Били фантазираше. Всички се превърнаха в бебета и цялото човечество, без изключение, взе участие в една биологическа конспирация, за да създаде двама идеални люде, наречени Адам и Ева.

Били изгледа военния филм отзад напред, после — отпред назад, и стана време да излезе на двора, за да посрещне летящата чиния. Излезе, а краката му — сини и с цвета на слонова кост — започнаха да мачкат мократа салата от трева. Той спря и надигна изветрялото шампанско. То имаше вкус на 7-Ур. Били не вдигна очи към небето, макар да знаеше, че там горе има летяща чиния от Тралфамадор. Скоро щеше да я види и отвън, и отвътре. Скоро щеше също да види откъде идва, съвсем скоро.

Над главата си чу трясък, който можеше да бъде оприличен на кряска на музикален бухал, но не беше музикален бухал. Това бе летяща чиния от Тралфамадор, направлявана и във времето, и в пространството, и затова на Били му се стори, че тя се появи сякаш изведнъж от нищото. Някъде излая голямо куче.

Чинията беше тридесет метра в диаметър, по ръба ѝ имаше кръгли илюминатори. Светлината от илюминаторите бе пулсиращо-пурпурна. Единственият звук, който се чуваше, бе песента на бухала. Тя затрептя над Били и го обгърна с цилиндър пулсиращо-пурпурна светлина. После се чу звук като от целувка и една херметическа врата се отвори в долната част на чинията. Надолу се плъзна стълба, очертана от красиви светлини като виенско колело.

Волята на Били бе парализирана от космическа пушка, насочена към него през един от илюминаторите. Той трябваше да се хване за най-долното стъпало на люшкащата се стълба. И той направи това. Стъпалото бе наелектризирано, така че ръцете на Били се заключиха здраво около него. Издърпаха го в херметическата камера и механизми

затвориха вратата отдолу. Едва тогава стълбата го пусна и се нави като на макара в камерата. И едва тогава мозъкът на Били започна отново да действа.

На стената в херметическата камера имаше две дупчици. Към тях се бяха прилепили жълти очи. На стената имаше високоговорител. Тралфамадорците нямаха гласни струни. Те разговаряха помежду си чрез телепатия. Но можеха да говорят на Били посредством компютър и нещо като електрически орган, който възпроизвеждаше всички звукове на земните.

— Добре дошли на борда, господин Пилгрим — каза високоговорителят. — Имате ли някакви въпроси?

Били облиза устни, помисли малко и накрая запитва:

— Защо точно мене?

— Какъв въпрос, типичен за съществата от Земята, задавате, господин Пилгрим. Защо вас? А защо тогава ние? Защо, каквото и да е? Просто защото моментът е. Виждали ли сте някога буболечка, попаднала в кехлибар?

— Да.

Всъщност в кабинета си Били имаше преспание, което представляваше гладка кехлибарена топка с три божи кравички в нея.

— И ето ни и нас, господин Пилгрим, хванати в кехлибара на момента. Тук думата „защо“ не съществува.

Те впръснаха упоително средство във въздуха, който Били дишаше, и той заспа. Пренесоха го в една кабина и го вързаха с каиши за жълто кресло, което се нагласяваше според положението на тялото. Бяха откраднали креслото от един склад на Сиърз сие Роубък. Трюмът на чинията беше натъпкан с други откраднати вещи, които щяха да използват, за да обзаведат изкуственото жилище на Били в една зоологическа градина на Тралфамадор.

Страхотното ускорение на чинията, когато тя напусна земята, сгърчи спящото тяло на Били, изкриви лицето му, откъсна го от времето и го върна към войната.

Когато отново дойде на себе си, той не бе вече в летящата чиния. Той отново се намираше в конския вагон, който прекосяваше Германия.

Някои хора ставаха от пода на вагона, а други лежаха. Били също възнамеряваше да легне. Щеше да е толкова приятно да заспи. Вътре беше тъмно, тъмно бе и извън вагона, който, като че ли се движеше с три километра в час. Влакът, изглежда, никога не се движеше по-бързо от това. Минаваше дълго време между едно тракване и друго, между връзките на релсите. Тракнеше, след това минаваше цяла година, преди да тракне отново.

Влакът често спираше, за да пропусне наистина важни влакове, които профучаваха с рев. Спираше в глухи линии близо до затвори, за да остави по няколко вагона. Пълзеше през цяла Германия и непрекъснато се скъсяваше.

Били се спусна бавно от диагоналната скоба, на която висеше, така че да изглежда почти безтегловно за тези, към които щеше да се присъедини на пода. Знаеше, че трябва да се превърне почти в дух, когато ляга. Беше забравил защо, но скоро му бе напомнено.

— Пилгрим — каза един от хората, до които щеше да се свие, — ти ли си?

Били отговори, сгуши се учтиво и затвори очи.

— По дяволите — рече човекът, — това си ти, нали? — Той стана и грубо опипа Били. — Ти си. Махай се оттук.

Били също седна, нещастен, готов да заплаче.

— Махай се оттук! Искам да спя!

— Затваряй си устата — каза някой.

— Ще си затворя устата, когато Пилгрим се махне оттук!

Били се изправи и се хвана за напречната скоба.

— А къде да спя? — попита той тихо.

— Само не до мене.

— Нито пък до мене, копеле такова — обади се някой друг. — Викаш и риташ.

— Така ли?

— Точно така. И скимтиш.

— Така ли?

— Махай се оттук, Пилгрим.

Последва ожесточен мадригал, който пееха от всички краища на вагона. Всеки, изглежда, можеше да разкаже някаква варварска

история за нещата, вършени от Били Пилгрим на сън. Всеки казваше на Били Пилгрим да се маха.

Ето защо Били Пилгрим трябваше да спи прав, или да не спи въобще. През вентилаторите вече не идваше никаква храна, а дните и нощите ставаха все по-студени.

На осмия ден четиридесетгодишният скитник каза на Били:

— Не е толкова лошо. Аз се чувствам удобно навсякъде.

— Така ли? — каза Били.

На деветия ден скитникът умря.

Така е то.

Последните му думи бяха:

— Мислите ли, че това е лошо? Не е толкова лошо.

Деветият ден имаше нещо общо със смъртта. На деветия ден смъртта дойде и в съседния вагон. Умря Роланд Уиъри — от гангрена, която тръгна от разкъсаните му крака.

Така е то.

По време на непрекъснатия делириум Уиъри многократно разправи историята на тримата мускетари, разбра, че умира, и заръча да кажат много неща на семейството му в Питсбург. Преди всичко, той искаше да отмъстят за него. Затова непрекъснато повтаряше името на човека, който го бе убил. Всички във вагона научиха добре урока.

— Кой ме уби? — питаше той.

Всички знаеха отговора: „Били Пилгрим.“

Слушайте — на десетия ден отвориха вратата на Биливия вагон. Били Пилгрим лежеше под ъгъл на напречната скоба, саморазпнал се, с ръце сини, и с цвета на слонова кост, вкопчан за парапета на вентилатора. Когато отвориха вратата, Били кашляше и при всяко кашляне дрискаше. Според сър Исак Нютон, това бе в съгласие с Третия закон на динамиката. Според закона, всяко действие има свое притоводействие, равно по сила, и обратно по посока.

Това може да бъде полезно в ракетната техника.

Влакът бе на глуха линия близо до един затвор, първоначално строен като лагер на смъртта за руски военнопленници.

Пазачите надзърнаха с ококорени очи във вагона на Били и загукаха успокоително. Те никога преди не бяха имали работа с американци, но в общи линии разбираха характера на товара. Знаеха, че ще имат всъщност работа с течност, която трябва да накарат бавно да потече към светлината. Бе нощ.

Единствената светлина навън идваше от една-едничка крушка, закачена на дирек — далече и високо. Навън бе тихо. Само пазачите гукаха като гълъби. И течността почна да тече. Тя идваше до вратата и после плъосваше на земята като плюнка.

Били беше предпоследното човешко същество, което стигна до вратата. Последен беше скитникът. Скитникът не можеше да тече, не можеше да плъосне. Той вече не беше течност. Беше се втвърдил.

Така е то.

Били не искаше да скочи от вагона на земята. Той бе искрено убеден, че ще се пръсне като стъкло. Пазачите му помогнаха да слезе, като продължаваха да гукат. Поставиха го на земята с лице към влака. Влакът сега изглеждаше толкова хубавичък. Имаше си локомотив, тендер и три конски вагончета. Последният вагон бе раят на колела на охраната. В рая на колела масата бе сложена отново. Беше сервирана вечеря.

Под дирека, на който висеше електрическата крушка, имаше нещо като три купи сено. Американците бяха придумани да се приближат до трите купи, които всъщност не бяха от сено. Това бяха шинелите на мъртви пленници.

Така е то.

Охраната твърдо изяви желание, всеки американец без шинел, да си вземе по един от купа. Шинелите бяха замръзнали и се бяха слепили, затова пазачите използваха щикове си като ледокопи, набождаха незалепналите яки, подгъви, ръкави и т.н., откъртваха шинели и ги раздаваха наслуки. Шинелите бяха вдървени и издути, защото бяха приели формата на купа. Били Пилгрим получи палто. То бе смачкано, така замръзнало и толкова малко, че приличаше на голяма черна триъгълна шапка. По палтото имаше някакви лепкави петна като от старо автомобилно масло или от ягодов конфитюр. Някакво мъртво

косматото животинче сякаш бе замръзнало върху него. Животинчето бе всъщност кожената яка на палтото.

Били хвърли безизразен поглед към палтата на съседите си. Те бяха с лъскави копчета, сърма или кантове, с номера или нашивки, с орли, луни или звезди. Това бяха шинели. Единствен Били получи палто от мъртъв цивилен.

Така е то.

После Били и останалите бяха подканени да се примъкнат и да заобиколят хубавичкия влак. Вкараха ги в лагера за военнопленници. В него нямаше нищо топло или живо, което да ги привлече — просто хиляди дълги, ниски, тесни навеси, без светлина в тях.

Някъде излая куче. В зимната тишина, засилен от страха и от ехото, гласът на кучето звучеше като голям бронзов гонг.

С придумки Били и останалите бяха прекарани през редица порти и Били за първи път видя руснак. Той бе сам в нощта — дрипав, с кръгло, плоско лице, което светеше като фосфорен циферблат.

Били мина на метър от него. Помежду им имаше бодлива тел. Руснакът не махна с ръка, нито проговори, но погледна направо в душата на Били със сладка надежда, сякаш Били можеше да му донесе добри новини — новини, които той може би нямаше да разбере, но все пак добри новини.

Били загуби съзнание, когато минаваше през редицата порти. Свести се в нещо, което можеше да бъде сграда на Тралфамадор. Беше ослепително осветена и облицована с бели плочки. Все пак беше на земята. Това бе станция за обезвъшляване, през която трябваше да минат всички нови пленници.

Били направи, каквото му казаха, съблече се. Това бе първото нещо, което му казаха на направи и на Тралфамадор.

Един германец премери горната част на дясната ръка на Били с палец и показалец и запита другаря си, коя армия би изпратила слабаки като този на фронта. После двамата разгледаха телата и на другите голи американци и решиха, че много от тях са почти толкова зле, колкото Били.

Една от най-хубавите фигури принадлежеше на най-стария американец, гимназиален учител от Индианополис. Той се казваше Едгар Дърби. Не беше от вагона на Били. Беше от вагона на Роланд Уиъри и бе държал главата на Уиъри, когато той умираше.

Така е то.

Дърби бе четиридесет и четири годишен. Беше толкова стар, че имаше син в морската пехота в Тихоокеанския театър на военни действия.

Дърби бе използвал политическите си връзки, за да влезе в армията на тази възраст. Предметът, който преподаваше в Индианополис, бе „Съвременни проблеми на западната цивилизация“. Той бе и треньор на отбора по тенис и се грижеше много добре за фигурата си.

Синът на Дърби щеше да излезе жив от войната. Но не и Дърби. Неговото красиво тяло щеше да бъде надупчено в Дрезден след шестдесет и осем дена от наказателен взвод.

Така е то.

Най-лошото американско тяло не бе това на Били. Най-лошото тяло принадлежеше на един крадец на автомобили от Сисеро, Илинойс. Той се казваше Пол Лазаро. Лазаро беше дребен и не само костите и зъбите му бяха гнили, но и кожата му беше отвратителна. Лазаро бе целият покрит с белези, колкото десетцентовата монета. Бе страдал много пъти от циреи.

Лазаро също беше от вагона на Роланд Уиъри и бе дал честна дума на Уиъри, че ще намери начин да накара Били Пилгрим да плати за смъртта на Уиъри. Сега той се оглеждаше, чудейки се кое от голите човешки същества е Били.

Голите американци се наредиха под душовете край стената, покрита с бели плочки. Нямаше кранове, които те да контролират. Единственото нещо, което можеха да правят, бе да чакат. Членовете им се бяха свили и топките им се бяха прибрали навътре. Възпроизводството на видовете не беше главната задача тази вечер.

Невидима ръка завъртя някакъв централен кран. От душовете шурна врял дъжд. Дъждът бе като горелка, която не топли. Той

раздруса и раздрънка кожата на Били, без да размрази леда в мозъка на дългите му кости.

Междувременно дрехите на американците бяха прекарани през отровен газ. Умираха милиарди въшки, бактерии и бълхи.

Така е то.

И Били бързо се пренесе в своето детство. Беше бебе, което майка му току-що бе изкъпала. Сега майка му го уви в хавлиена кърпа и го занесе в розова стая, обляна в слънчева светлина. Тя го разви, постави го на гъделичкаща пелена, напудри го между крачетата, потупа го по дебелото коремче. Ръката ѝ пляскаше по дебелото му коремче.

Били гукаше.

А после Били отново стана оптометрист на средна възраст. Играеше голф през една гореща лятна неделна утрин. Били вече не ходеше на черква. Той играеше на моравата и сега отново бе негов ред.

Били бе на два и половина метра от дупката и успя да вкара топката вътре. Наведе се да я извади. Слънцето се скри зад един облак. За момент на Били му се зави свят. Като се съвзе, той вече не беше на игрището за голф. Беше вързан с каиши върху едно жълто кресло в бяла стая на борда на летящата чиния, която се носеше към Тралфамадор.

— Къде съм? — запита Били Пилгрим.

— В друго парче кехлибар, господин Пилгрим. Ние сме там, където трябва да бъдем точно сега, на триста милиона мили от Земята, и ни предстои деформация във времето, която ще ни закара на Тралфамадор за часове, вместо за векове.

— Как... как попаднах тук?

— Само друг земен може да ви обясни това. Земните са много добри по обясненията. Те винаги обясняват каква е структурата на дадено събитие, разправят как други събития могат да се предизвикат или избягнат. Аз съм тралфамадорец и виждам цялото време, както вие можете да видите част от Скалистите планини. Цялото време си е цяло време. То не се променя. Не се поддава на предупреждения или обяснения. То просто е. Вземете отделните моменти един подир друг и

вие ще установите, че ние всички сме, както казах по-рано, буболечки в кехлибар.

— Вие, струва ми се, не вярвате в свободната воля — каза Били Пилгрим.

— Ако не бях проучвал толкова дълго време земните — отвърна тралфамадорецът, — нямаше да имам представа, какво се има предвид под „свободна воля“. Посетил съм тридесет и една населени платени във Вселената и съм проучил доклади за положението на още други сто. Само на Земята говорят за свободна воля.

ΠΕΤ

**БИЛИ ПИЛГРИМ РАЗПРАВЯ, ЧЕ ЗА СЪЗДАНИЯТА НА
ТРАЛФАМАДОР ВСЕЛЕНАТА НЕ ИЗГЛЕЖДА КАТО
МНОЖЕСТВО МАЛКИ ТОЧКИ. ТРАЛФАМАДОРЦИТЕ
МОГАТ ДА ВИДЯТ КЪДЕ Е БИЛА ВСЯКА ЗВЕЗДА И
НАКЪДЕ ОТИВА, ТАКА ЧЕ ЗА ТЯХ НЕБЕТО Е
ПОКРИТО С РАЗРЕДЕНИ СВЕТЕЩИ СПАГЕТИ.
ТРАЛФАМАДОРЦИТЕ НЕ ВИЖДАТ ЧОВЕШКИТЕ
СЪЩЕСТВА КАТО ДВУКРАКИ СЪЗДАНИЯ. ТЕ ГИ
ВИЖДАТ, РАЗПРАВЯ БИЛИ ПИЛГРИМ, КАТО ГОЛЕМИ
СТОНОЖКИ — „С БЕБЕШКИ КРАКА В ЕДИНИЯ КРАЙ
И СТАРЧЕСКИ КРАКА В ДРУГИЯ КРАЙ.“**

На път за Тралфамадор Били Пилгрим поиска да му дадат нещо за четене. Съществата, които го бяха пленили, имаха пет милиона земни книги на микрофилми, но нямаха възможност да ги прожектират в кабината на Били. Всъщност, те имаха само една книга на английски, която щяха да сложат в един тралфамадорски музей. Това бе „Долината на куклите“ от Жаклин Сюзън.

Били я прочете. Според него, беше доста добра на места. Животът на хората в нея бе пълен с превратности. Но на Били не му се четеше за едни и същи превратности.

Той попита дали, моля ви, има нещо друго за четене.

— Само тралфамадорски романи, но се страхувам, че няма да ги разберете — отговори гласът от стената.

— Нека все пак да ги видя.

Изпратиха му няколко. Те бяха мънички. Цяла дузина бяха колкото „Долината на куклите“ — с всичките й превратности.

Разбира се Били не можеше да чете тралфамадорски, но можеше поне да види как изглеждат книгите. Това бяха малки купчинки от символи, отделени със звездички. Били отбеляза, че купчинките приличат на телеграми.

— Точно така — потвърди гласът.

— Телеграми ли са?

— На Тралфамадор няма телеграми. Но вие сте прав: всяка купчинка от символи е кратко настойчиво съобщение, което описва дадена ситуация, дадена сцена. Ние, тралфамадорците, ги четем наведнъж, а не една след друга. Няма никаква специална връзка между отделните съобщения, но авторът така ги е подбрал, че видени всичките наведнъж, те представляват живота в образ, който е красив, няма напрежение, няма поука, няма причини, няма следствия. Онова, което четем в нашите книги, е дълбочината на много прекрасни моменти, видени едновременно.

Секунди по-късно чинията навлезе в деформация на времето и Били бе запратен в детството си. Той бе дванадесетгодишен и трепереше, застанал с майка си и баща си на ръба на Големия каньон при Брайт Ейнджъл Пойнт. Малкото човешко семейство бе вперило очи към дъното на Каньона, на една миля право надолу.

— Да... — рече Биливият баща, като мъжествено подритна едно камъче в пространството, — ето го и Каньонът.

Бяха дошли до това прочуто място с автомобил. По пътя седем пъти им се пука гума.

— Струваше си пътя — каза унесено майката на Били.

— Божичко, струваше ли си?

Били ненавиждаше Каньона. Беше убеден, че ще падне в него. Майка му го докосна и той се подмокри.

Имаше и други туристи, които гледаха надолу в Каньона, и един пазач, който отговаряше на въпросите. Някакъв французин, дошъл чак от Франция, попита пазача на развален английски дали много хора се самоубиват тук.

— Да — отговори пазачът. — Около трима на година.

Така е то.

И Били предприе едно много кратко пътуване във времето — направи съвсем мъничък скок, дълъг само десет дена — така че бе все още дванадесетгодишен и все още на обиколка в западната част на страната с родителите си. Сега бяха слезли в пещерите Карлсбад и

Били се молеше на Бога да го поведе навън, преди да се е съборил таванът.

Пазачът обясняваше, че пещерите били открити от някакъв каубой, който видял голям облак прилепи да излитат от една дупка в земята. И после той каза, че щял да загаси електричеството и, че сигурно мнозина от присъстващите за първи път в живота си ще се намерят в пълна тъмнина.

Светлината угасна. Били дори не знаеше дали е още жив или не. После нещо призрачно се понесе из въздуха вляво от Били. По него имаше цифри. Баща му бе извадил джобния си часовник. Часовникът имаше фосфорен циферблат.

Били премина от пълна тъмнина към ослепителна светлина и се намери отново във войната, отново в станцията за обезвъшляване. Банята бе свършила. Невидима ръка бе спряла водата.

Когато Били получи дрехите си обратно, те не бяха по-чисти, но всички животинки в тях бяха мъртви.

Така е то.

Новото му палто сега се бе разтопило и се бе отпуснало. Беше му твърде малко. Имаше кожена яка и пурпурна подплата. Явно бе шито за някой импресарио, голям колкото маймунката на латернаджията. Беше надупчено от куршуми.

Били Пилгрим се облече. Сложи си и палтото. То се спуска на гърба и на раменете, ръкавите му се откачиха и палтото се превърна в жилетка с кожена яка. Палтото трябваше да е клош от кръста надолу, но на Били то беше клош от подмишниците надолу. На немците той им се стори най-голямата смешка, която бяха видели през цялата Втора световна война, и те се смяха до спукване.

Немците заповядаха всички да се строят в редици по пет с Били начело. После парадът излезе навън и отново мина през поредица от порти. Пленниците видяха и други гладуващи руснаци с лица като фосфорни циферблати. Сега американците се бяха посъживили. Топлата вода ги беше размърдала. Те стигнаха до един навес, където някакъв ефрейтор, без ръка и без око, записваше името и номера на всеки пленник в голям червен тефтер. От правна гледна точка всеки

един от тях сега вече беше жив. Преди да запишат имената и номерата им в тази книга, те фигурираха като изчезнали или вероятно загинали.

Така е то.

Докато американците чакаха да ги придвижат, в последните редици стана сблъскване. Някакъв американец беше казал нещо, което не се хареса на един от охраната. Немецът знаеше английски. Той издърпа американеца от редицата и го повали на земята. Американецът беше изумен. Той се изправи разтреперан, като плюеше кръв. Два от зъбите му бяха избити. Явно не беше искал да каже нищо обидно, а и не знаеше, че пазачът може да го чуе и разбере.

— Защо точно мене? — попита той пазача.

Пазачът го блъсна отново в редицата.

— Защо точно тебе ли? А защо пък не?

Когато записаха името на Били Пилгрим в тефтера на лагера, дадоха му номер и желязна плочка с този номер, отпечатан на нея. Работник, доведен насилствено от Полша, го беше отпечатаал. Сега той бе мъртъв.

Така е то.

Били трябваше да окачи плочката на врата си, заедно с американските си плочки. Тя беше като бисквита, перфорирана по средата, така че един силен човек можеше да я счупи на две с ръцете си. В случай че Били умре, което той не направи, половината от плочката щеше да бъде поставена в ковчег, а другата — върху гроба му.

Когато бедният Едгар Дърби, гимназиалният учител, бе разстрелян в Дрезден по-късно, докторът го обяви за мъртъв и разчупи плочката на две.

Така е то.

След като ги записаха и снабдиха с плочки, поведоха американците отново през редицата порти. Два дни по-късно семействата им щяха да научат чрез Международния Червен кръст, че те са живи.

До Били бе мъничкият Пол Лазаро, който се бе зарекъл да отмъсти за Роланд Уиъри. Лазаро не мислеше за отмъщение. Той

мислеше за ужасните болки в корема си. Стомахът му се бе свил и бе станал като орех. Тази суха, съсухрена кесийка бе възпалена като цирей.

До Лазаро бе бедният обречен Едгар Дърби със своите американски и немски плочки, окачени като огърлица над дрехите му. Той бе очаквал да стане капитан, командир на рота, заради мъдростта и възрастта си. А сега, в полунощ, се намираше на чехословашката граница.

— Стой! — извика един от стражата.

Американците спряха послушно на студа. Бараките, сред които се намираха, приличаха на хилядите други бараки, покрай които бяха минавали. И все пак бяха различни: имаше ламаринени комини и от комините хвърчаха съзвездия от искри.

Войник от стражата почука на една врата.

Някой отвътре отвори вратата широко. От нея изскочи светлина и избяга от затвора си със 186 000 мили в секунда. С маршова стъпка излязоха петдесет англичани на средна възраст. Те пееха „Добре дошли при нас, приятели“ от оперетата Пиратите на Пензас.

Тези яки, червендалести певци, бяха от първите английски говорещи пленници, заловени през Втората световна война. Сега те с песен посрещаха почти последните пленници. Не бяха виждали нито жени, нито деца в продължение на повече от четири години. Не бяха виждали дори и птички. Даже врабчета не идваха в лагера.

Англичаните бяха офицери. Всеки от тях се бе опитвал да избяга поне веднъж от някой друг лагер. Сега бяха тук — точно в центъра на море от умиращи руснаци.

Можеха да копаят тунели, колкото си искат. Неизбежно щяха да излязат на правоъгълна повърхност, оградена с бодлива тел, щяха да бъдат поздравени равнодушно от умиращи руснаци, които не говореха английски, нямаха храна, нито собствени планове за бягство, нито никакви интересни новини. Можеха колкото си щат да кроят планове, да се скрият в някакво превозно средство, или да го откраднат, но превозни средства не идваха в техния лагер. Ако искаха, можеха да се преструват на болни, но и това нямаше да им осигури пътуване до където и да било. Единствената болница в лагера имаше шест легла и се намираше в английската част.

Англичаните бяха чисти, въодушевени, прилични и здрави. Тяхното вокално изпълнение бе превъзходно. Те бяха пели заедно всяка вечер в продължение на години.

От години също се бяха упражнявали на лост и бяха вдигали тежести. Коремите им бяха като дъски за пране. Мускулите на прасците и на ръцете им бяха като гюлета. Те всички бяха майстори на дама, шах, бридж, домино, анаграми, шаради, пинг-понг, а също и на билиард.

По отношение на храната бяха най-богатите хора в Европа. Една чиновническа грешка в началото на войната, когато до пленниците все още достигаше храна, бе накарала Червения кръст да им изпраща всеки месец петстотин, вместо петдесет колета. Англичаните се бяха запасили така хитро, че сега, когато войната свършваше, те имаха три тона захар, кафе, половин тон шоколад, триста и петдесет килограма тютюн, осемдесет килограма чай, два тона брашно, един тон консерви говеждо месо, шестстотин килограма масло в консервени кутии, осемстотин килограма сирене в тенекии, четиристотин килограма мляко на прах и два тона портокалов мармалад.

Всичко това те държаха в една стая без прозорци. Бяха я облицовали със сплескани консервени кутии, за да я защитят от плъховете.

Германците, които смятаха, че те са точно такива, каквито англичаните трябва да бъдат, ги обожаваша. Те придаваха стил на войната, правеха я разумна и забавна. Затова немците им дадоха четири бараки, макар че една щеше да им е достатъчна. И срещу кафе, шоколад или цигари немците им дадоха боя, дървен материал, пирони и плат да се устроят.

От дванадесет часа англичаните знаеха, че им идват американски гости. Никога преди това не им бяха идвали гости и те се захванаха за работа като добри феи — метоха, бърсаха, готвиха, пекоха, направиха дюшеци от слама и чували, наредиха маси и поставиха на всяко място подарък.

И сега те с песен приветстваха гостите си в зимната нощ. Дрехите им ухаеха от пиршеството, което бяха подготвили. Половината бяха облечени като за сражение, а другата половина —

като за тенис или за крикет. Бяха така въодушевени от собственото си гостоприемство и от лакомствата, които ги очакваха вътре, че не разглеждаха по-отблизо гостите си, докато пееха. Въобразяваха си, че пеят пред колеги офицери, които току-що идват от бойното поле.

С умиление те побутваха американците към вратата на бараката, като изпълваха нощта с мъжествени глупости и дружелюбно самохвалство. Наричаха ги „янки“, казваха им „браво на вас“, убеждаваха ги, че „дойчовците отстъпват“, и тъй нататък.

Били Пилгрим смътно се запита кои са тези дойчовци.

Сега той бе вътре, до една желязна готварска печка, зачервена като череша. Върху нея вряха десетки чайници. Някои от тях имаха свирки. Имаше и казан, пълен със златиста супа. Супата беше гъста. Докато Били Пилгрим я гледаше вторачено, по повърхността ѝ клокочеха с летаргично величие праисторически мехури.

Имаше дълги маси, наредени за банкет. Пред всяко място имаше паница, направена от консервени кутии за мляко на прах. Една по-малка консервена кутия служеше за чаена чаша, друга по-висока — за вода. Всяка водна чаша бе пълна с топло мляко.

Пред всяко място имаше самобръсначка, кърпа, пакетче ножчета за бръснене, един шоколад, две пури, десет цигари, сапун, кибрит, молив и свещ.

Само свещите и сапунът бяха от германски произход. Помежду им съществуваше призрачно, дългоцветно сходство. Англичаните не знаеха и не можеха да знаят, че свещите и сапунът бяха направени от мазнините на стопени евреи, цигани, педерасты, комунисти и други врагове на държавата.

Така е то.

Банкетната зала бе осветена от свещи. По масите имаше купища пресен бял хляб, бучки масло, кутии с портокалов мармалад. Имаше чинии с консервирано говеждо месо, нарязано на филийки. Щяха да донесат и супа, бъркани яйца и топъл мармаладов пай.

А в другия край на бараката Били видя розови арки с лазурни драперии помежду им, един огромен стенен часовник, два златни трона, кофа и парцал. Това бе декорът за тазвечерното представление

— музикален вариант на Пепеляшка, най-популярната приказка на всички времена.

Били Пилгрим гореше, бе застанал съвсем близо до бумтящата печка. Подгъвт на неговото палтенце се бе подпалил. Това бе тих и търпелив огън — нещо като горенето на прахан.

Били се питаше дали някъде наблизко има телефон. Искаше да се обади на майка си, да ѝ каже, че е жив и здрав.

Настъпи тишина. Англичаните с почуда оглеждаха жалките същества, които бяха въвели вътре с такова въодушевление. Един от англичаните забеляза, че Били гори.

— Момче, гориш — каза той, издърпа Били настрана от печката и започна да тупа с ръце искрите.

Тъй като Били не каза нищо, англичанинът го попита:

— Можеш ли да говориш? Чуваш ли ме?

Били кимна с глава.

Англичанинът го пипна изпитателно тук-там, изпълнен със съжаление.

— Божичко! Какво са ти направили, момче. Това не е човек, а счупено хвърчило.

— Наистина ли си американец? — рече англичанинът.

— Да — отвърна Били.

— Какъв чин имаш?

— Редник.

— Какво е станало с ботушите ти, момче?

— Не помня.

— На това палто ли му казваш?

— Моля?

— Откъде го имаш?

Били трябваше да напегне мисълта си.

— Дадоха ми го — каза той най-накрая.

— Дойчовците ли?

— Кои?

— Немците ли ти го дадоха?

— Да.

На Били не му харесваха въпросите. Те го уморяваха.

— О, янки, янки, янки... — каза англичанинът, — това палто е ужасна обида.

— Моля?

— Нарочно са го направили, да те унизят. Не трябва да позволяваш на дойчовците такива неща.

Били Пилгрим припадна.

Когато се свести седеше на един стол с лице към сцената. Беше някак си ял и сега гледаше Пепеляшка. Явно, че някаква част от него се бе забавлявала от представлението доста дълго време. Били се смееше високо.

Разбира се, женските роли в представлението се изпълняваха от мъже. Часовникът току-що бе ударил дванадесет часа и Пепеляшка ридаеше:

О, часовникът току-що би.

Уви, късмета мой ти заеби.

За Били куплетът бе толкова смешен, че той не само се смееше, а пицеше. Той продължи да пици, докато не го изнесоха от барака. Занесоха го в друга барака, където бе болницата. Това беше болница с шест легла. Там нямаше никакви други болни.

Поставиха Били на едно легло, завързаха го и му сложиха инжекция морфин. Един от американците предложи услугите си да бди над него. Това бе Едгар Дърби, гимназиалният учител, когото щяха да разстрелят в Дрезден.

Така е то.

Дърби седна на трикрако столче. Дадоха му книга за четене. Книгата бе „Аленият знак на смелостта“ от Стивън Крейн. Той я беше чел. Сега я препрочиташе, докато Били се намирал в морфиновия рай.

Под въздействието на морфина Били заспа. В съня си той видя градина с жирафи. Жирафите се движеха по чакълести пътеки и спираха, за да хрупат захарни круши от върховете на дърветата. Били също беше жираф. Той изяде една круша. Крушата бе твърда. Тя се съпротивяваше срещу дъвчещите му зъби. Цепеше се в сочен протест.

Жирафите приеха Били, сякаш и той бе жираф — безвредно същество, също така, абсурдно специализирано като тях. Два жирафа се приближиха от противоположни страни и се сгушиха до него. Имаха дълги, мускулести горни устни, които можеха да приемат формата на фунията на военна тръба. Целунаха го с тях. Това бяха женски жирафи — кремави и лимоновожълти. Роговете им бяха като кръгли дръжки за врата. Дръжките бяха покрити с кадифе.

Защо ли?

Падна нощ в градината на жирафите и известно време Били Пилгрим спа, без да сънува, а после предприе пътуване във времето. Събуди се с глава, завита под одеялото, в отделението за тихи луди в болницата за ветерани от войната, близо до езерото Пласид, Ню Йорк. Бе пролетта на 1948 година, три години след края на войната.

Били откри главата си. Прозорците на стаята бяха отворени. Навън пееха птички.

— Пиюк, пиюк, пиюк? — го запита една от тях.

Слънцето бе високо в небето. В стаята имаше легла за още двадесет и девет болни, но сега те всички бяха навън и се радваха на хубавия ден. Можеха свободно да влизат и да излизат, да си ходят даже у дома, ако пожелаят. Същото можеше да направи и Били Пилгрим. Те бяха дошли тук по собствена воля, уплашени от света навън.

Били бе постъпил в болницата към средата на последната година в Илиумското училище по оптометрия. Никой друг не подозираше, че той полудява. Всички смятаха, че изглежда отлично, и че се държи съвсем нормално. Сега беше в болницата. Докторите бяха единодушни: той наистина полудяваше.

Не мислеха, че болестта му има нещо общо с войната. Смятаха, че Били е разстроен, защото баща му го бе хвърлил в дълбоката част на плувния басейн на Младежкото християнско дружество, когато бил малко момче, и защото го бе завел до ръба на Големия каньон.

Човекът, който лежеше на съседното легло до Били, бе бивш капитан от пехотата на име Елиът Роузуотър. На Роузуотър му бе писнало да бъде непрекъснато пиян. Именно Роузуотър запозна Били с научната фантастика и по-специално с романите на Килгор Траут. Под леглото си Роузуотър имаше огромна сбирка от научна фантастика, с меки корици. Беше донесъл книгите в болницата в голям пътнически

сандък. Тези негови обични стари книги издаваха миризма на фланелена пижама, несменявана от цял месец, или на ирландска яхния.

Килгор Траут стана любимият съвременен писател на Били, а научната фантастика — единственият вид книги, които той можеше да чете.

Роузуотър бе два пъти по-умен от Били, но и той, и Били имаха сходни страдания, с които се справяха по един и същ начин. И двамата бяха дошли до заключението, че животът е безсмислен — отчасти поради онова, което бяха видели през войната. Роузуотър например беше застрелял един четиринадесетгодишен пожарник, когото беше взел за немски войник.

Така е то.

А Били бе видял най-голямото клане в историята на Европа, каквото бе бомбардировката над Дрезден.

Така е то.

И двамата се опитваха да намерят отново себе си и своя свят. Научната фантастика им помагаше много в това.

Веднъж Роузуотър каза на Били нещо интересно за една книга, която не беше научна фантастика. Каза, че всичко, което човек може да научи за живота, се намира в „Братя Карамазови“ от Фьодор Достоевски.

— Но то вече не е достатъчно — каза Роузуотър.

Друг път чу Роузуотър да казва на един от психиатрите:

— Струва ми се, че вие, лекарите, ще трябва да измислите много чудесни нови лъжи, иначе на хората просто няма да им се иска повече да живеят.

На масичката до леглото на Били имаше натюрморт — две хапчета, пепелник с три цигари в него, и трите със следи от червило по тях, едната още гореше, и чаша вода. Водата не беше прясна. Мехурчетата въздух се мъчеха да се измъкнат от водата. Мехурчетата бяха прилепнали по стената на чашата, твърде слаби, за да се изкатерят нагоре.

Угарките бяха оставени от майката на Били, която пушеше цигара от цигара. Тя бе отишла в тоалетната до отделението и бе за

жени, доброволки във войската. Жени, доброволки във флота на САЩ, жени, доброволки във въздушните сили на САЩ, и жени, доброволки в крайбрежната охрана на САЩ, които бяха мръднали. Сега тя всеки момент щеше да се върне.

Били отново покри главата си с одеялото. Той винаги покриваше главата си, когато майка му идваше да го види в отделението за душевно болни — всеки път се чувстваше много зле, докато тя не си отидеше. Не че беше грозна или имаше лош дъх, или бе лоша като човек. Тя бе една съвсем приятна тъмнокоса, бяла, типична американка със средно образование. Но тя разстройваше Били просто защото му беше майка. Караше го да се чувства неудобно, да се срамува и да смята, че е слабохарактерен, защото се беше мъчила толкова много, за да му даде живот, а всъщност Били никак не обичаше живота.

Били чу как Роузуотър влиза и си ляга. Пружините на леглото му говореха много за това. Роузуотър беше едър човек, но не много силен. Той изглеждаше направен от сопол.

После майката на Били се върна от тоалетната и седна на стола между леглата на Били и на Роузуотър. Роузуотър я поздрави със звънка сърдечност и я попита как се чувства днес. Той си даде вид, че е много доволен, когато чу, че тя се чувства добре. Правеше си експерименти — държеше се сърдечно с всеки, когото срещнеше. Смяташе, че по този начин светът можеше да стане малко по-приятно място за живеене. Той нарече майката на Били „драга“. Правеше си експерименти, като наричаше всеки друг „драги“.

— Някой ден — увери тя Роузуотър, — ще дойда, Били ще открие главата си и знаете ли какво ще каже?

— Какво ще каже, драга?

— Ще каже „Здравей, мамо“ и ще се усмихне. Ще каже: „Приятно ми е да те видя, мамо. Как се чувстваш?“

— Това може да стане и днес.

— Аз всяка вечер се моля.

— Хубаво правите.

— Много хора ще се изненадат, ако узнаят колко много в този свят се дължи на молитвите.

— Абсолютно права сте, драга.

— А вашата майка идва ли често да ви види?

— Майка ми не е жива — каза Роузуотър.

Така е то.

— Съжалявам.

— Но поне живя щастливо.

— Е, да, това е все пак утешение.

— Разбира се.

— Знаете ли, бащата на Били също не е жив — каза майката на Били.

Така е то.

— А всеки млад мъж има нужда от баща.

И така нататък, и така нататък — продължаваше дуетът между глуповатата, моляща се дама и големия кух мъж, пълен с доброжелателен въздух.

— Той беше първенец в курса, когато се случи това — каза майката на Били.

— Може би се е преуморил от учене — каза Роузуотър.

Той държеше книга, която искаше да чете, но беше твърде възпитан, за да чете по време на разговора, колкото и лесно да бе това, когато човек разговаряше с майката на Били. Книгата бе Маниаци в четвъртото измерение от Килгор Траут. В нея се разказваше за хора, чието душевно заболяване не можело да се лекува, защото причините се намирали в четвъртото измерение и земните доктори със своите три измерения не можели да видят тези причини, нито дори да си ги представят.

Едно от нещата, които Траут твърдеше и което много се харесваше на Роузуотър, бе, че наистина имало вампири, върколаци, таласъми, ангели и тъй нататък, но че те били в четвъртото измерение. Според Траут, такъв бил и Уилям Блейк, любимият поет на Роузуотър. А също и раят и адът.

— Сгоден е за много богато момиче — каза майката на Били.

— Чудесно — каза Роузуотър. — Понякога парите могат да бъдат голямо утешение.

— Наистина могат.

— Разбира се, че могат.

— Не е много приятно да стискаш всеки цент, докато запищи.

— Хубаво е да можеш да се отпуснеш.

— Баща ѝ е собственик на училището по оптометрия, в което учи Били. Притежава и шест кабинета в нашата част на щата, частен самолет и вила на езерото Джордж.

— Красиво езеро.

Били заспа под одеялото. Когато се събуди отново, той бе завързан за леглото в болницата на пленническия лагер. Отвори едното си око и видя бедния стар Едгар Дърби да чете на свещ Аленият знак на смелостта.

Били си затвори окото и видя в своите спомени от бъдещето бедния стар Едгар Дърби пред наказателния взвод в развалините на Дрезден. Взводът се състоеше само от четирима войника. Били бе чувал, че по правило, на един от войниците във всеки наказателен взвод дават пушка с халосни патрони. Помисли си, че няма да има халосни патрони в толкова малък взвод, в толкова стара война.

Главният англичанин влезе в болницата, за да провери как е Били. Беше полковник от пехотата, пленен при Дюнкерк. Именно той бе дал на Били морфин. В лагера нямаше истински лекар, затова лекуваше той.

— Как е пациентът? — запита той Дърби.

— Мъртъв за действителността.

— Но не действително мъртъв?

— Не.

— Колко е хубаво да не чувстваш нищо, а да те смятат за жив.

Едва сега Дърби застана мирно с мрачна физиономия.

— Недейте, недейте... седете си. Като се вземе предвид, че се падат само двама войници на офицер, и че всички войници са болни, смятам, че можем да минем без обикновения церемониал между офицери и войници.

Дърби остана прав.

— Вие изглеждате по-стар от другите — каза полковникът.

Дърби му каза, че е четиридесет и пет годишен, т.е. с две години по-стар от полковника. Полковникът каза, че всички други американци са се вече избръснали, че Били и Дърби са единствените двама с бради. И добави:

— Знаете ли, на нас тук ни се налагаше да виждаме войната само във въображението си и ние си въобразяваме, че я водят хора на нашата възраст. Бяхме забравили, че войните се водят от деца. Като видях всички тези току-що избръснати лица, получих шок. „Боже мой, боже мой — казах си, — та това е Кръстоносният поход на децата.“

Полковникът попита Дърби как са го пленили и Дърби му разказа, че се намирал в една горичка със стотина други изплашени войници. Битката се водела от пет дена. Стоте войници били натикани в горичката от танкове.

Дърби разказа за неописуемото изкуствено време, което земните понякога създават за други земни, когато не искат тези други земни да населяват повече Земята. Гранати избухвали по върховете на дърветата с ужасен трясък, каза той, и валил дъжд от ножове, игли и ножчета за бръснене. Малки топчета от олово и медни обвивки кръстосвали гората под гранатите, профучавайки по-бързо от звука.

Много хора били ранени или убити.

Така е то.

След това обстрелването спряло и един скрит германец, с високоговорител казал на американците да сложат оръжие и да излязат от гората, с ръце върху главите си, иначе пак щели да почнат да ги обстрелват. Няма да спрат, докато не изтребят всички.

И така американците сложили оръжие и излезли от гората с ръце върху главите си, защото им се искало да продължат да живеят, ако това е възможно.

Били направи пътешествие във времето и се върна отново в болницата за ветерани от войната. Главата му бе завита с одеялото. Отвъд одеялото беше тихо.

— Отиде ли си майка ми? — каза Били.

— Да.

Били погледна изпод одеялото. Сега там, навън, бе годеницата му. Тя седеше на стола за посетители. Нейното име бе Валенция Мърбъл. Валенция бе дъщеря на собственика на илиумското училище по оптометрия. Тя беше богата. Беше голяма колкото къща, защото вечно ядеше. И сега ядеше. Ядеше голяма захарна пръчка. Носеше трифокални очила с големи рамки, украсени с кристалчета. Отблясъкът на кристалчетата отговаряше на отблясъка на диаманта на

годежния ѝ пръстен. Диамантът бе застрахован за хиляда и осемстотин долара. Били бе намерил диаманта в Германия. Военна плячка.

Били не искаше да се ожени за грозната Валенция. Тя бе един от симптомите на болестта му. Той разбра, че е мръднал, когато се чу да ѝ прави предложение, когато я помоли да вземе диамантения пръстен и да му стане спътница в живота.

Били ѝ каза: „Здравей.“ Тя го попита дали иска захарна пръчка. Той каза: „Не, благодаря.“

Тя го попита как е. Той каза: „Благодаря, много по-добре.“ Тя каза, че всички в училището по оптометрия много съжаляват, че е болен, и се надяват, че скоро ще се оправи. Били каза: „Поздрави ги, като ги видиш.“

Тя обеща да ги поздрави.

Тя го попита дали иска да му донесе нещо откъм и той каза:

— Не, имам си всичко.

— А книги? — каза Валенция.

— До мене се намира една от най-големите частни библиотеки в света — каза Били, имайки предвид колекцията от научна фантастика на Елиът Роузуотър.

Роузуотър лежеше на съседното легло и четеше. Били го въвлече в разговора, като го попита какво чете.

Роузуотър му каза. Книгата бе Евангелието от космоса от Килгор Траут. В нея се разказваше за един посетител от космоса, който между другото много приличаше на тралфамадорец. Посетителят от космоса проучил сериозно християнството, за да разбере, ако това е възможно, защо за християните е толкова лесно да бъдат жестоки. Той дошъл до заключението, че поне отчасти, това се дължи на небрежното изложение в Новия завет. Той предполагал, че намерението на евангелието е било да научи хората да бъдат между другото милосърдни, даже към най-низшите от низшите.

Но евангелието всъщност проповядвало следното:

Преди да убиеш някого, трябва да бъдеш абсолютно сигурен, че той няма връзки с големци.

Така е то.

Бедата на разказите за Христос, твърдял посетителят от космоса, се състои в това, че Христос, който на вид бил съвсем обикновен, бил в действителност Синът на Най-могъщото Същество във Вселената. Читателите разбрали това, ето защо когато стигали до разпятието, естествено, си помисляли... И тук Роузуотър отново прочете на глас следното:

— Ой, този път явно са сбъркали човека, дето са хванали да го линчуват!

А тази мисъл си има брат: „Има хора, които могат да бъдат линчувани.“ А кои са те? Хората, които нямат връзки с големци.

Така е то.

Посетителят от космоса подарил на земята ново евангелие. В него Христос бил наистина нищожество и напаст за много хора, които имали по-добри връзки от неговите. И все пак, той трябвало да разправя всичките тези хубави и озадачаващи неща, които разправял в другите евангелия.

Ето защо хората решили един ден да се позабавляват, приковали го на някакъв кръст и забили кръста в земята. Не може да има никакви последствия, мислели си тези, които го линчували. Читателят трябва да си е мислил същото, тъй като Новият завет му набивал в главата, че Исус е едно нищожество.

И после, тъкмо преди това нищожество да умре, небесата се разтворили с гръм и мълния. Гласът на Господа затрещял. Той казал на хората, че осиновява скитника, че му дава пълни пълномощия и привилегиите на Син на Създателя на света во век и веков. Ето какво казал Господ: „Отсега нататък Той ще налага страшни наказания на всеки, който измъчва скитници, които нямат връзки с големци.“

Годеницата на Били беше довършила дългата захарна пръчка. Сега ядеше един Милкиуей.

— Не обръщай внимание на книгите! — каза Роузуотър и захвърли книгата под леглото си. — Да вървят по дяволите.

— Тази изглеждаше интересна — каза Валенция.

— Ей, да можеше Килгор Траут и да пише! — възкликна Роузуотър.

Той беше прав: Килгор Таут беше неизвестен и си го заслужаваше. Стилът му бе ужасен. Само идеите му бяха хубави.

— Струва ми се, че Траут никога не е излизал от страната — продължи Роузуотър. — Той през цялото време пише за земните същества и всички те са американци. А почти никой на земята не е американец.

— Къде живее той? — запита Валенция.

— Никой не знае — отговори Роузуотър. — Струва ми се, че аз съм единственият, който някога е чувал за него. Няма две негови книги, които да са издадени от едно и също издателство, и винаги когато му пиша чрез някой издател, писмото се връща, тъй като издателят е фалирал.

Сега той промени темата на разговор, като поздрави Валенция за годежния ѝ пръстен.

— Благодаря — каза тя и протегна ръка, за да може Роузуотър да разгледа пръстена по-отблизо. — Били има този диамант от войната.

— Това ѝ е хубавото на войната — каза Роузуотър. — Абсолютно всеки изкарва по нещичко от нея.

Що се отнася до местожителството на Килгор Таут, той всъщност живее в Илиум, родния град на Били, презиран и без приятели. Били скоро щеше да се срещне с него.

— Били — каза Валенция Мърбъл.

— Аа?

— Да поговорим за това, какви прибори ще си купим.

— Добре.

— Дойдох до заключението, че трябва да бъдат или Ройал Дейниш, или Ремблър Роуз.

— Ремблър Роуз.

— Няма защо да бързаме — каза тя. — Искам да кажа, че не бива да забравяме, че цял живот ще живеем с приборите, които решим да купим.

Били разгледа старателно снимките в каталога и най-накрая каза:

— Ройал Дейниш.

— Колониъл Мунлайт са също хубави.

— Да, хубави са — каза Били Пилгрим.

И Били предприе пътуване във времето до Зоологическата градина на Тралфамадор. Той бе четиридесет и четири годишен и бе изложен на показ под куполен похлупак. Беше се излегнал на креслото, което му бе служило като люлка по време на неговото пътешествие в космоса. Беше гол. Тралфамадорците се интересуваха от тялото му — с всички негови части. Навън имаше хиляди тралфамадорци с вдигнати ръце, така че да могат да го виждат с очите си. Били бе прекарал на Тралфамадор шест земни месеца. Той бе свикнал с тълпата.

Не можеше да става и дума за бягство. Атмосферата извън купола бе цианидна и Земята се намираше на 446 120 000 000 000 000 мили.

Били бе изложен в Зоологическата градина в изкуствено създадена земна среда. Повечето от мебелите бяха откраднати от склада на Сиърз Роубък в Айова сити, Айова. Имаше цветен телевизор и канапе, което ставаше на легло. От двете страни на канапето имаше масички с лампи и пепелници по тях. Имаше домашен бар с два високи стола. Имаше малък билиард. С изключение на кухнята, банята и железния похлупак на люка в средата, целият под бе покрит със златист мокет. На масичката пред канапето бяха наредени списания във формата на ветрило.

Имаше стереограмофон. Грамофонът работеше. Телевизорът не работеше. На екрана на телевизора беше залепена картина, на която един каубой убиваше друг каубой.

Така е то. Под купола нямаше стени и Били нямаше къде да се скрие. Мивката и клозетната чиния в банята, направени от ментовозелен порцелан, бяха на открито. Тълпата изпадна в див възторг.

Били изми зъбите си на Тралфамадор, сложи частичната си подвижна протеза и отиде в кухнята. Неговата газова печка с бутилка, неговият хладилник и машина за миене на чинии бяха също ментовозелени. На вратата на хладилника имаше нарисувана картина.

Така беше произведен. Картината представляваше безгрижна двойка от деветдесетте години на миналия век на велосипед за двама.

Сега Били погледна картината и се опита да си представи нещо за двойката. Нищо не му дойде наум. Изглежда, човек не можеше да си представи нищо за тези двама души.

Били закуси с храна от консервени кутии. Изми и прибра чашата, чинията, ножа, вилицата, лъжицата и тенджерата. След това направи упражнения, които бе научил във войската — подскачане с разкрач, допиране на пръстите на краката, клякане, лицева опора. Повечето от тралфамадорците не можеха да знаят, че тялото и лицето на Били не бяха красиви. Те смятаха, че той е прекрасен екземпляр. На Били това му беше приятно и той бе започнал за пръв път в живота си да се радва на тялото си.

След упражненията той взе душ и изряза ноктите на краката си. После се избърсна и напръска мишниците си с дезодорант. В това време екскурзоводът в Зоологическата градина, който бе застанал на една платформа, обясняваше какво прави Били и защо го прави. Той изнасяше своята лекция по телепатия, като стоеше на платформата и изпращаше мисловни вълни към тълпата. До себе си той имаше пулт с клавиши. С негова помощ преподаваше на Били въпросите, които задаваха от тълпата.

А сега дойде и първият въпрос на говорителя от телевизора:

— Щастлив ли сте тук?

— Почти толкова щастлив, колкото на Земята — каза Били, което бе вярно.

На Тралфамадор имаше пет пола, всеки от които извършваше едно от действията, необходими в създаването на новия индивид. Те изглеждаха еднакви на Били, тъй като техните полови различия се намираха в четвъртото измерение.

Между другото, за Били най-голямата морална „бомба“ на тралфамадорците бе във връзка с въпроса за пола на Земята. Те казаха, че екипажът на тяхната летяща чиния различил седем пола на Земята, всеки един от които е необходим за производството на вида. И в този случай Били не можеше да си представи какво общо имат пет от седемте пола при създаването на едно бебе, тъй като, според тралфамадорците, те действали полово само в четвъртото измерение.

Тралфамадорците се опитаха да помогнат на Били да си представи пола в невидимото измерение. Те му казаха, че не би могло да има земни бебета без мъже хомосексуалисти. Би могло да има бебета без жени хомосексуалисти. Не би могло да има бебета без жени над шейсет и пет годишна възраст. Би могло да има бебета без бебета, които са живели час или по-малко от час след своето раждане. И така нататък.

Всичко това бяха за Били безсмислени бръщолевения.

Но много от нещата, които Били разправи, звучаха на тралфамадорците също като безсмислени бръщолевения. Те не можеха да си представят как му изглежда на него времето. Били беше отказал да им обяснява това. Екскурзоводът навън трябваше да го обясни сам, доколкото му бе възможно.

Екскурзоводът покани тралфамадорците от тълпата да си представят, че в един блестящо светъл и ясен ден гледат над пустиня към планинска верига. Те биха могли да наблюдават връх или птица, или облак, или камък, който се намира точно пред тях или дори в каньон, разположен зад тях. Но всред тях е този беден земен, чиято глава е покрита със стоманено кълбо, което той никога не може да махне. В кълбото има само една дупчица, през която той може да гледа, и към тази дупчица е оксигенирана двуметрова тръба.

Според използваната метафора, това е само началото на мъченията на Били. Той е привързан също към стоманена решетка, закрепена с болтове към открит железопътен товарен вагон, и няма възможност нито да обърне глава, нито да достигне с ръка тръбата. Краят на тръбата е подпрян на двуножник, който също е прикрепен с болтове към вагона. Той не знае, че се намира на вагон, нито пък съзнава, че нещо не е в ред.

Вагонът понякога пълзи, понякога се движи извънредно бързо, често спира. Движи се по завои и направо, нагоре и надолу по склонове. Но бедният Били може да види само онова, което се вижда през тръбата, и няма друг избор, освен да си каже: „Такъв е животът.“

Били очакваше тралфамадорците да бъдат озадачени и уплашени от всички войни и други форми на убийство, които съществуват на Земята. Той очакваше да ги е страх от това, че земното съчетание на

свирепост с внушителна военна мощ може евентуално да разруши част от, та дори цялата, невинна Вселена. Научната фантастика му беше подсказала това. Но въпросът за войната не се появи, докато Били сам не го повдигна. Някой от тълпата в Зоологическата градина го попита чрез лектора какво е най-ценното, което той е научил на Тралфамадор до този момент, и Били отвърна: „Как населението на една цяла планета може да живее в мир! Както ви е известно, аз идвам от планета, която от самото начало се е отдала на безсмислено клане. Аз самият видях как живите тела на ученички бяха сварени от моите собствени сънародници, които по това време се гордееха, че се борят със самото зло.“ Това бе вярно. Били бе видял сварените тела в Дрезден. „И съм осветявал пътя си в затвора нощем със свещи от мазнина на човешки същества, заклани от братята и бащите на сварените ученички. Земните сигурно са ужасът на Вселената! Ако другите планети сега не се намират в опасност от Земята, то скоро и това ще стане. Ето защо, разкрийте ми тайната, та да мога да се върна на Земята и да спася всички нас. Как може една планета да живее в мир?“

Били смяташе, че е изрекъл възвишени думи. Той бе озадачен, когато видя тралфамадорците да затварят очи в шепите си. От опит знаеше, че това означава колко е глупав.

— Бихте ли... бихте ли бил така добър да ми кажете — попита той екскурзовода със спаднало самочувствие, — какво глупаво казах?

— Ние знаем какъв ще бъде краят на Вселената — каза екскурзоводът. — И Земята няма нищо общо с него, освен това, че и тя ще бъде пометена.

— А какъв... какъв ще бъде краят на Вселената? — каза Били.

— Ние ще я взривим, като правим опити с нови горива за нашите летящи чинии. Един тралфамадорски летец изпитател натиска стартера и цялата Вселена изчезва.

Така е то.

— Ако това ви е известно — каза Били, — няма ли начин да го предотвратите? Не можете ли да възпрете пилота да не натисне стартера?

— Той винаги го е натискал и винаги ще го натиска. Ние винаги му позволяваме и винаги ще му позволяваме. Моментът е структуриран по такъв начин.

— В такъв случай... — каза Били несигурно, — предполагам, че идеята за предотвратяване на войните на Земята е също глупава.

— Разбира се.

— Но вашата планета живее в мир.

— Днес, да. Но в други дни ние имаме войни, толкова ужасни, колкото са ужасни войните, които сте виждал и за които сте чел. Ние нищо не можем да направим, затова просто си затваряме очите пред тях. Не им обръщаме внимание. Ние прекарваме вечността, наблюдавайки приятни моменти, като например днес в Зоологическата градина. Това нали е хубав момент?

— Да.

— Това е едно от нещата, които земните могат да се научат да правят, ако вложат достатъчно усилие: да съсредоточат вниманието си върху хубавите периоди от време и да не обръщат внимание на страшните.

— Хм — каза Били Пилгрим.

Тази нощ, скоро след като заспа, Били предприе пътуване във времето към друг момент, който беше доста хубав — към сватбената си нощ с покойната Валенция Мърбъл. Шест месеца преди това той бе излязъл от болницата за ветерани. Беше съвсем добре. Бе завършил училището по оптометрия в Илиум, трети по успех, в курс от четиридесет и седем души.

Сега той се намираше в леглото на Валенция, в приятен апартамент-студио, построен в края на кея на Кейп Ан, Масачусетс. От другата страна на водата бяха светлините на Глостър. Били бе върху Валенция и правеше любов с нея. Един от резултатите на този акт щеше да бъде раждането на Робърт Пилгрим, който щеше да им създаде тревоги в гимназията, но който после щеше да се оправи като член на прочутите Зелени барети.

Валенция не бе пътник във времето, но нейното въображение бе доста живо. Докато Били бе върху нея, тя си въобразяваше, че е прочута историческа личност. Тя беше кралица Елизабета Първа Английска, а Били се предполагаше да е Христофор Колумб.

Били издаде звук, приличен на звука на малка ръждясала панта. Той току-що бе изпразнил семенната си торбичка във Валенция и бе допринесъл своя дял към Зелените барети. Разбира се, според тралфамадорците, Зелените барети имат седем родители.

Той се отмести от огромната си съпруга, чието изражение на екстаз не се промени, след като той се отдели от нея. Били лежеше с ръце, свити под главата си. Прешлените на гръбнака му допираха ръба на матрака. Сега той бе богат. Бе възнаграден за това, че се беше оженил за момиче, за което никой, който е с всичкия си акъл, не би се оженил. Неговият тъст му бе подарил нов буик-роудмастър, дом с всички възможни електрически уреди и му бе предоставил най-богатия си кабинет, кабинет в Илиум, където Били можеше да печели поне трийсет хиляди долара на година. Не беше лошо. Баща му бе прост бръснар.

Както майка му казваше: „Пилгримовци се издигат.“

Меденият месец протече всред горчивите и сладки тайни на сиромашкото лято в Нова Англия. Апартаментът на младоженците имаше романтична стена, цялата покрита с френски прозорец. През него се излизаше на балкон, който гледаше към нефтеното пристанище. Зелено-оранжев траулер, който се чернееше в нощта, изръмжа и изтрополи покрай техния балкон, на по-малко от десет метра от брачното им ложе. Траулерът излизаше в открито море само със запалени по мачтите и палубата светлини. Празните му трюмове резонираха и караха песента на машините да звучи високо и плътно. Кеят запя същата песен, а после я запя и таблото на леглото на младоженците. То продължи да пее дълго, след като траулерът си беше отишъл.

— Благодаря — каза Валенция накрая.

Таблото на леглото пееше като комар.

— Няма защо.

— Хубаво беше.

После тя се разплака.

— Какво има?

— Толкова съм щастлива.

— Чудесно.

— Мислех, че никой няма да се ожени за мене.
— Хм — каза Били Пилгрим.

— Ще отслабна заради тебе — каза тя.
— Какво?
— Ще пазя диета. Заради тебе ще стана хубава.
— Харесвам те такава, каквато си.
— Наистина ли?
— Наистина — каза Били Пилгрим.

Благодарение на пътуванията си във времето, той вече бе видял голяма част от брачния си живот и знаеше, че ще бъде поносим.

Сега голяма моторна яхта, наречена „Шехеразада“, се плъзна край брачното им легло. Песента, която нейните машини пееха, бе в ниския регистър на орган. Всичките й светлини бяха запалени.

Двама красиви хора — млад мъж и млада жена — във вечерни облекла, стояха до парапета при кърмата, влюбени един в друг, в мечтите си и в залива. Те също бяха на меден месец. Това бяха Ланс Ръмфурд от Нюпорт, Роуд Айлънд, и неговата невеста, Синтия Лендри, която в детството си бе възлюбената на Джон Ф. Кенеди в Хайенис Порт, Масачусетс.

Това бе едно малко съвпадение. По-късно Били Пилгрим щеше да лежи в една и също болнична стая с чичото на Ръмфурд — професор Бъртрам Коупленд Ръмфурд от Харвард, официален историк на Въздушните сили на Съединените щати.

Когато красивите хора отминаха, Валенция запита своя смешен на вид съпруг за войната. Една от наивните прояви на земните жени бе да свързват половия живот с блясъка на войната.

— Мислиш ли си понякога за войната? — попита тя, като постави ръка на бедрото му.

— Понякога — каза Били Пилгрим.

— Гледам те понякога — каза Валенция, — и имам странното чувство, че си пълен с тайни.

— Не съм — каза Били.

Това, разбира се, беше лъжа. Той не бе разказвал никому за всички пътешествия във времето, които бе предприемал, за Тралфамадор и тъй нататък.

— Сигурно имаш тайни от войната. Или може би не тайни, а неща, за които не искаш да говориш.

— Няма такова нещо.

— Горда съм, че си бил войник. Известно ли ти е това?

— Чудесно.

— Ужасно ли беше?

— Понякога.

Сега Били бе обзет от една налудничава мисъл. Истината в нея го стресна. Тя щеше да бъде подходящ епитаф за Били Пилгрим. И за мене също.

ЕПИТАФ

Всичко

бе

красиво

и

нищо

не

причиняваше

болка

— Би ли разказал сега за войната, ако аз те помоля? — каза Валенция.

В малка кухня в голямото си тяло тя събираше материал за една зелена барета.

— Ще прозвучи като сън — каза Били. — Чуждите сънища обикновено не са много интересни.

— Чух те веднъж да разправяш на татко за един немски наказателен взвод.

Тя имаше пред вид разстрела на бедния Едгар Дърби.

— Е, и?

— И ти трябваше да го погребеш?

- Да.
- Той видя ли те с лопатите, преди да го разстрелят?
- Да.
- Каза ли нещо?
- Не.
- Беше ли уплашен?
- Бяха го упоили. Очите му бяха като стъклени.
- И поставиха върху него мишена?
- Къс хартия — каза Били.

Стана от леглото, каза „извинявай“, и влезе в тъмнината на тоалетната да пусне вода. Потърси ключа за лампата. Докато опипваше грапавата стена, той разбра, че се е върнал във времето на 1944 година отново в лагерната болница.

Свещта в болницата бе угаснала. Бедният стар Едгар Дърби бе заспал на съседния нар. Били бе станал от леглото си, опипваше стената и се мъчеше да излезе навън, тъй като ужасно му се ходеше по малка нужда.

Изведнъж откри една врата, която се отвори, и той се залюля навън, в лагерната нощ. Били бе замаян от пътуването във времето и от морфина. Той се отпусна върху ограда от бодлива тел, за която се закачи на десетина места. Опита да се отскубне от нея, но бодлите не го пускаха. Затова Били започна глупав малък танц с оградата, като правеше стъпки натук-натам, и обратно.

От другата страна на оградата един руснак, излязъл в нощта също да пусне вода, видя танца на Били. Той се приближи до странното плашило и му заговори благо. Питаше го откъде е. Плашилото не му обърна внимание, а продължи на танцува. Руснакът го освободи внимателно от бодлите и плашилото се отдалечи с танцова стъпка в нощта, без да благодари.

Руснакът махна с ръка и извика подире му на руски: „Довиждане.“

Били разкопча панталона си там, в лагерната нощ, и продължително пика на земята. После, малко или повече, успя да се закопчае и се съсредоточи върху нов проблем: откъде беше дошъл и къде трябваше да отиде сега?

Някъде в нощта се чуваха страдалчески викове. Като не знаеше накъде да тръгне, Били потътри крака в посоката, от която те идваха. Той се чудеше каква трагедия бе накарала толкова хора да ридаят на открито. Били не знаеше, че се приближава към задната врата на клозета. Той представляваше оградено място с дванайсет кофи в него. От три страни клозетът бе закрит с парчета дъски и сплескани консервени кутии. Отворената страна гледаше към черната мушамена стена на бараката, където се бе състоял банкетът.

Били се придвижи покрай задната страна на клозета и стигна до едно място, където можеше да се види пресен надпис със същата розова боя, с която бе боядисан декорът за „Пепеляшка“. Сетивата на Били бяха толкова несигурни, че той виждаше думите увиснали във въздуха, сякаш бяха нарисувани сребърни точки. Всъщност, това бяха главичките на пироните, които крепяха черната мушама върху стената на бараката. Били не можеше да си представи как завесата бе закрепена в нищото. Той предположи, че магическата завеса и театралното страдание бяха част от някаква религиозна церемония, за която той нищо не знаеше.

Ето какво гласеше надписът:

„Моля,
оставете клозета така чист,
както сте го намерили.“

Били погледна в клозета. Риданието идваше оттам. Клозетът бе пълен с американци със свалени гащи. Банкетът за добре дошли ги бе накарал да бълват като вулкани. Кофите бяха пълни или бяха съборени.

Един американец близо до Били ридаше, че е изходил всичко, с изключение на мозъка си. Миг след това, той каза: „Ето го, отива, отива!“ Имаше предвид мозъка си.

Това бях аз. Това бе авторът на тази книга.

Олюлявайки се, Били се отдалечи от това видение на ада. Той мина край трима англичани, които наблюдаваха от разстояние този клозетен фестивал. Бяха парализирани от отвращение.

— Закопчай си панталона! — каза му един, когато Били мина край тях.

И Били си закопча панталона. Случайно, той се озова пред вратата на болницата. Мина през вратата и се намери отново в медения си месец. Връщаше се от тоалетната в леглото, в което лежеше невестата му, в Кейп Ан.

— Липсваше ми — каза Валенция.

— И ти ми липсваше — каза Били Пилгрим.

Били и Валенция заспаха сгушени като лъжици и Били се върна във времето до пътуването с влака през 1944 година — от маневрите в Южна Каролина за погребението на баща си в Илиум. Той още не бе виждал Европа, нито път военни действия. Това бе все още времето на парните локомотиви.

Били трябваше да сменя много влакове. Всички влакове бяха бавни. Вагоните миришеха на пушек от каменни въглища, на тютюн и пиячка, отпуснати с купони, и на пръдня от хора, които ядяха военновременна храна. Тапицерията върху железните седалки бодеше и Били можа да спи много малко. Той заспа дълбоко едва когато се намираше на три часа от Илиум, с крака, проснати към входа на вагон-ресторанта, където влизаха и излизаха много хора.

Кондукторът го събуди, когато стигнаха Илиум. Били излезе с раницата си, като се олюляваше. Той застана на перона до кондуктора. Опитваше се да се събуди.

— Хубаво си поспа, нали? — каза кондукторът.

— Да — каза Били.

— Бедният — каза кондукторът, — здравата си се измъчил.

В три часа сутринта, по време на морфиновата нощ на Били в лагера, двама яки англичани донесоха в болницата нов пациент. Той беше дребничък. Това бе Пол Лазаро, крадецът на коли от Сисеро, Илинойс, чието лице бе цялото покрито с белези от циреи. Бяха го хванали да краде цигари изпод възглавницата на един англичанин. Полузаспалият англичанин бе счупил дясната ръка на Лазаро и беше го нокаутирал.

Сега англичанинът, който бе направил това, помагаше да донесат Лазаро. Той имаше огненочервена коса и беше без вежди. Беше играл

добрата кръстница на Пепеляшка в пиесата. Сега англичанинът подкрепяше с една ръка своята половина на Лазаро, а с другата ръка затвори вратата след себе си.

— Не тежи дори колкото пиле — каза той.

Англичанинът, който държеше Лазаро за краката, бе същият полковник, който бе направил на Били морфиновата инжекция.

Добрата кръстница се чувстваше неудобно и бе ядосана.

— Ако знаех, че се бия с пиле — каза той, — нямаше да удрям толкова силно.

— Хм.

Добрата кръстница говореше открито за това, колко отвратителни са всички американци.

— Слаби, миризливи, хленчеци, банда сополиви, мръсни, крадливи копелета — каза той. — По-лоши са от ония, ужасните руснаци.

— Наистина изглеждат мърляви — съгласи се полковникът.

Сега влезе един немски майор. Той гледаше на англичаните като на близки приятели. Посещавахе ги почти всеки ден, играеше с тях разни игри, изнасяше им лекции върху историята на Германия, свиреше на тяхното пиано и ги учеше на разговорен немски. Той често казваше, че ако не е тяхната цивилизована среда, щял да полудее. Английският му беше разкошен.

Той се извини за това, че англичаните трябва да понасят присъствието на американците. Обеща им, че те няма да им пречат дълго, че след ден-два американците ще бъдат изпратени в Дрезден като работници. Носеше със себе си монография, издадена от Германската асоциация на затворническата администрация, в която се разглеждаше държането на американските войници, военнопленници в Германия. Беше написана от бивш американец, който се бе издигнал високо в германското Министерство на пропагандата. Той се казваше Хауард У. Камбъл, младши. По-късно щеше да се обеси, докато очакваше да го съдят като военнопредстъпник.

Така е то.

Докато английският полковник наместваше счупената ръка на Лазаро и бъркаше гипса, немският майор превеждаше на глас пасажите от монографията на Хауард Камбъл, младши. На времето си Камбъл

бил добре известен драматург. Монографията му започваше по следния начин:

Америка е най-богатата страна на земята, но нейният народ в по-голямата си част е беден и бедните американци се насърчават да се мразят едни други. Нека цитирам американския хуморист Кин Хъбърт: „Не е срамът да си беден, а би трябвало.“ Всъщност престъпление е да си беден в Америка, въпреки че Америка е страна на бедните. Всеки друг народ има своя национална култура и хора, които са бедни, но извънредно мъдри и добродетелни, затова те са по-ценни, отколкото онези, които имат власт и злато. Американските бедни не могат да разказват такива приказки. Те се подиграват едни на други и славословят богатите. Най-долнопробните заведения за ядене и пиене, притежание на хора, също бедни, имат често на стените си надпис, който задава следния жесток въпрос: „Ако си толкова умен, защо не си богат?“ Там ще намерите също американско знаме, не по-голямо от детска ръчичка, закрепено на пръчка от захарно петле, да се вее на касата.

Според някои, авторът на монографията, роден в Скънектъди, Ню Йорк, имал най-високият коефициент на интелигентност сред всички военнопръстъпници, които бяха осъдени на смърт чрез обесване.

Така е то.

Американците, като всички живи същества на Земята, вярват в много неща, които са явни лъжи, се казваше по-нататък в монографията. Тяхната най-вредна лъжа е, че за всеки американец е лесно да забогатее. Те не искат да признаят, колко е мъчно да забогатееш, и затова онези, които нямат пари, обвиняват себе си и само себе си. Тяхното вътрешно чувство на вина е богатство за богатите и силните, които правят все по-малко за бедните, лично или обществено, от коя да е друга управляваща класа, да кажем, от Наполеоново време насам.

От Америка са дошли много нови неща. Най-изумителното сред тях — нещо, което е безпрецедентно — са масата недостойни бедни. Те не обичат другите, защото не обичат себе си. Когато се разбере това, ще престане да бъде загадка неприятното държане на американските войници в пленническите лагери.

Хауард У. Камбъл, младши разглеждаше по-нататък униформата на американските войници във Втората световна война: Всяка друга армия в историята, богата или не, се е опитвала да облече и най-незначителните си войници така, че те да изглеждат внушителни пред себе си и пред другите, като елегантни експерти в пиенето, копулацията, грабежа и внезапната смърт. Американската армия обаче изпраща своите войници да се бият и да умират в нещо като цивилен костюм, който съвършено явно е направен от друг човек, стерилизиран, но неизгладен подарък от онези благодетели, които, запушили носа си, раздават стари дрехи на пияниците от бедните квартали.

Когато наконтен офицер се обръща към един такъв смешно облечен нещастник, той му се кара така, както всеки офицер от всяка друга армия. Но презрението на офицера не е както в другите армии доброжелателна театралност. То е истински израз на омразата към бедните, които няма на кого да се сърдят за своето нещастие, освен на самите себе си.

Всеки администратор от пленническите лагери, който за пръв път има работа с пленени американци, трябва да знае следното: Не очаквайте братска любов, даже между братя. Няма да намерите единство между индивидите. Всеки един от тях ще бъде като нацупено дете, на което няма да му се живее.

Камбъл разказва какви са били впечатленията на немците от пленените американски войници. Навсякъде те са били известни като най-жалките, най-недружелюбните, и най-мръсните сред всички военнопленници, казва Камбъл. Те са неспособни за единни действия в своя полза. Презират всеки лидер, който излиза от тяхната среда, отказват да го следват и дори да го слушат въз основа на това, че той не е по-добър от тях и да не си придава много важност.

И тъй нататък. Били Пилгрим заспа и се събуди като вдовец в празната си къща в Илиум. Дъщеря му Барбара го укоряваше, че пишел писма до вестниците, които го излагали.

— Чу ли какво ти казах? — запита Барбара. Отново бе 1968 година.

— Разбира се. — Той бе задрямал.

— Ако постъпваш като дете, може би ще трябва да се отнасяме към теб като към дете.

— Това няма да го бъде — каза Били.

— Ще видим кое ще го бъде.

Голямата Барбара сега зиморничаво се обгърна с ръце.

— Ужасно студено е тук. Работи ли отоплението?

— Отоплението?

— Пещта. Онова в мазето, което загрева въздуха, дето излиза от тези решетки. Изглежда, не работи.

— Изглежда.

— Не ти ли е студено?

— Не съм забелязал.

— Божичко, истинско дете си. Ако те оставим тук сам, ще умреш от студ и от глад.

И тъй нататък. На нея й се харесваше да отнема човешкото му достойнство в името на любовта.

Барбара извика човек да поправи отоплението и накара Били да си легне. Тя го накара също да обещае, че ще остане под електрическото одеяло, докато оправят отоплението. Завъртя ключа на одеялото на най-силно и скоро леглото на Били бе толкова топло, че в него можеше да се изпече хляб.

Когато Барбара си отиде, тръшвайки вратата след себе си, Били отново предприе пътуване във времето, отново до зоологическата градина на Тралфамадор. Бяха му докарали жена от Земята. Това бе кинозвездата Монтана Уайлдхек.

Монтана се намиреше под тежка упойка. Тралфамадорци с газови маски я поставиха върху жълтия лежащ стол на Били, и след това се оттеглиха през люка. Огромната тълпа навън бе очарована. Всички рекорди на броя на посетителите в зоологическата градина бяха счупени. Всеки на планетата искаше да види как земните се чифтосват.

Монтана бе гола. Гол бе, разбира се, и Били. Между другото, той имаше голям член. Не можеш да знае на кого какъв е.

А сега клепачите й потрепнаха. Клепките й бяха като метли.

— Къде съм? — каза тя.

— Всичко е наред — каза Били нежно. — Моля ви, не се плашете.

По време на своето пътуване от Земята Монтана бе в безсъзнание. Тралфамадорците не бяха разговаряли с нея, нито ѝ се бяха показали. Последното, което си спомняше бе, че се пече на слънце в един плувен басейн в Пам Спрингз, Калифорния. Монтана бе само на двадесет години. На шията си носеше сърцеобразен медальон, който висеше между гърдите ѝ.

А сега тя обърна глава и видя милионите тралфамадорци отвън купола. Те я аплодираха, като бързо отваряха и затваряха малките си зелени ръце.

Монтана започна да крещи.

Всички малки зелени ръце се затвориха здраво, толкова бе неприятно да се гледа нейният ужас. Завеждащият зоологическата градина заповяда на един крановик, който седеше наблизко, да спусне тъмносин плащ над купола и по такъв начин да създаде илюзията за земна нощ. Истинската нощ падаше в зоологическата градина само в продължение на един час от всеки шестдесет и два земни часа.

Били запали настолната лампа. В светлината ѝ остро изпъкна бароковият релеф на тялото на Монтана. Той напомни на Били за фантастичната архитектура на Дрезден, преди да бъде бомбардиран.

С времето Монтана заобича Били Пилгрим и започна да му има доверие. Той не я докосна, докато тя не показа, че желае това. След като бе прекарала на Тралфамадор една земна седмица, тя го попита срамежливо дали желае да спи с нея. И той го направи. Беше божествено.

И Били предприе пътуване във времето от това чудесно легло към едно легло на 1968 година. Това бе неговото легло в Илиум и електрическото одеяло бе включено на най-силно. Целият бе в пот. Спомни си като замаян, че дъщеря му го бе накарала да си легне и да не става, докато не дойде човек да оправи отоплението.

Някой чукаше на вратата на спалнята.

— Да? — каза Били.

- Техникът за отоплението.
- Да?
- Сега е в ред. Скоро ще стане топло.
- Добре.
- Мишка бе прогризала една жица на термостата.
- Виж ти!

Били подуши. Топлото му легло миришеше на мазе за гъби. Той бе сънувал Монтана Уайдхек и бе имал полюции.

Сутринта след този сън Били реши да отиде на работа в кабинета си в Търговския център. Както винаги, работата процъфтяваше. Асистентите му се справяха добре. Те се изненадаха, като го видяха. Дъщеря му им бе казала, че той може би никога повече няма да практикува.

Но Били влезе енергично в стаята за преглед и нареди да му изпратят първия пациент. Влезе дванайсетгодишно момче, придружено от овдовялата си майка. Не ги познаваше. Бяха се преселили в града отскоро. Били ги разпита малко за личния им живот и научи, че бащата на момчето е убит във Виетнам — в прочутата петдневна битка на кота 875, близо до Дакто.

Така е то.

Докато преглеждаше очите на момчето, Били му разказа простичко за приключението си на Тралфаматор. Той увери сирачето, че баща му е все още жив в дадени моменти, и че то ще го види много пъти отново.

— Нали това е голямо утешение? — попита Били.

По едно време майката на момчето излезе и каза на администраторката, че Били очевидно започва да губи ума си. Заведоха Били у дома му. Дъщеря му отново го попита: „Татко, татко, татко, какво ще правим с тебе?“

ШЕСТ

Слушайте:

Били Пилгрим казва, че отишъл в Дрезден, Германия, в деня след морфиновата си нощ в английската болница в центъра на лагера за изстребление на руски военнопленници. Този януарски ден Били се събуди призори. Малката болница нямаше прозорци и призрачните свещи бяха угаснали. Така че единствената светлина идваше от малки дупчици в стените, и от непълния правоъгълник, който очертаваше неплътното затварящата се врата. Малкият Пол Лазаро, със счупена ръка, хъркаше на едно легло. Гимназиалният учител Едгар Дърби, който в края на краищата щеше да бъде разстрелян, хъркаше на друго.

Били седна в леглото си. Той нямаше представа коя година е, нито пък на коя планета се намира. Но не студът бе събудил Били. Животинският магнетизъм го караше да трепери и да изпитва сърбеж. Той му причиняваше голяма болка в мускулите, сякаш бе правил усилените упражнения.

Животинският магнетизъм идваше отзад. Ако Били трябваше да отгадае кой е източникът му, щеше да каже, че има прилеп-вампир, увиснал с главата надолу на стената зад него.

Били се смъкна към долната част на нара си, преди да се обърне да види какво е това. Той не искаше животното да падне върху лицето му, а може би да издере очите му или да отхапе големия му нос. После се обърна. Изворът на магнетизма наистина приличаше на прилеп. Това бе импресарското палто на Били с кожената яка. То бе окачено на един пирон.

Сега Били се върна отново към него, като го оглеждаше през рамо. Той чувстваше как магнетизмът се увеличава. После се обърна с лице към палтото, коленичи на нара и се осмели да го опипа. Търсеше точния източник на радиацията.

Намери два малки източника — две бучки на два-три сантиметра една от друга, скрити в подплатата. Едната имаше форма на грахово зърно. Другата имаше форма на малка подкова. Били получи

съобщение, донесено от радиацията. Казано му бе да не установява какви са бучките. Бе му съобщено да се задоволи с това, че те могат да вършат чудеса за него, при положение, че няма да настоява да узнае каква е тяхната природа. Били Пилгрим нямаше нищо против. Той бе благодарен. Той бе доволен.

Били задряма и се събуди отново в лагерната болница. Слънцето беше високо. Навън се чуваха голготски звуци на здрави мъже, които копаеха дупки в твърдата земя, за да поставят диреци в тях. Англичаните си строяха нов клозет. Те бяха изоставили стария на американците, а също и театъра — мястото, където се бе състояло угощението.

Шестима англичани минаха през болницата, олюлявайки се под тежестта на билиардна маса, на която имаше натрупани дюшеци. Преместваха ги в бараката до болницата. Подире им вървеше англичанин, който влачеше дюшека си и носеше мишена за играта „мятане със стрели“. Мъжът с мишената беше Синята вълшебна кръстница, която бе наранила малкия Пол Лазаро. Той се спря до леглото на Лазаро и го попита как е.

Лазаро му каза, че след войната ще го убие.

— Така ли?

— Голяма грешка направи — каза Лазаро. — Онзи, който ме пипне, по-добре да ме убие, защото иначе аз ще го убия.

Синята вълшебна кръстница знаеше какво значи да убиваш. Той внимателно се усмихна на Лазаро.

— Още има време да те убия — каза той, — ако наистина ме убедиш, че това е разумно.

— Защо не идеш да си го навреш!

— Не мисли, че не съм се опитвал — отвърна Синята вълшебна кръстница.

Синята вълшебна кръстница си отиде развеселена и наперена. Когато той си отиде, Лазаро увери Били и бедния стар Едгар Дърби, че ще си отмъсти и че отмъщението е сладко нещо.

— То е най-сладкото нещо на света — каза Лазаро. — Хората ми правят мръсни номера, но аз после мамата им разплаквам. И колко ми е смешно! Пет пари не давам дали е мъж или някоя мадама. Дори

президентът на Съединените щати ще загази, ако ми направи мръсно. Трябваше да видите какво направих веднъж на едно куче!

— Куче ли? — каза Били.

— Кучият син ме ухапа. И аз купих една пържола, намерих часовникова пружина и я нарязях на малки парченца. Наострих краищата на всяко парченце. Станаха като ножчета за бръснене. Намуших ги в пържолата — дълбоко навътре. И отидох там, където беше вързано кучето. То пак искаше да ме ухапе. Казах му: „Хайде кученце, нека станем приятели. Да не сме повече врагове. Не ти се сърдя.“ То ми повярва.

— Повярва ти?

— Хвърлих му пържолата. То я глътна на една хапка. Почаках около десетина минути. Очите на Лазаро заблестяха. — От устата му потече кръв. То започна да плаче и да се въргаля по земята, сякаш ножовете бяха забодени по него отвън, а не отвътре. После се опита да ухапе собствените си вътрешности. Изсмях се и му казах: „Сега знаеш какво е. Разкъсай си червата. Аз съм там вътре с всичките ножове.“

Така е то.

— Ако някой ви попита кое е най-сладкото нещо в живота — каза Лазаро, — кажете му, че това е отмъщението.

Междувпрочем, когато по-късно Дрезден бе унищожен, Лазаро не възтържествува. Той каза, че няма нищо против германците. Каза също, че обичал да се справя с враговете си един по един и, че никога не е причинявал болка на невинни случайни зрители.

— Никой не е пострадал от Лазаро — каза той, — ако не си го е заслужил.

Бедният стар учител Едгар Дърби сега се намеси в разговора. Той попита Лазаро дали има намерение да нахрани Синята вълшебна кръстница с пържола и часовникова пружина.

— Глупости — каза Лазаро.

— Той е доста едър човек — каза Дърби, който самият бе доста едър.

— Размерът няма значение.

— Ще го застреляш ли?

— Някой друг ще направи това вместо мене — каза Лазаро. — Той ще се върне след войната. Ще бъде голям герой. Около него ще се въртят мадами. Ще се установи някъде. Ще минат едва-две години. И тогава някой ден ще се почука на вратата му. Той ще отвори и ще види непознат човек. Непознатият ще го попита дали е еди-кой си. Като отговори, че е същият, непознатият ще му каже: „Изпраща ме Пол Лазаро.“ И ще измъкне пистолет, и ще му надупчи кура. Непознатият ще му даде няколко секунди, за да си спомни кой е Лазаро и да помисли как ще живее без кур. После ще го застреля в корема и ще си отиде.

Така е то.

Лазаро каза, че срещу хиляда долара и пътните разноски всеки на този свят може да бъде убит. Той каза, че в главата си имал цял списък.

Дърби го попита кои фигурират в списъка му и Лазаро каза:

— Я по-добре гледай да не попаднеш в него. Не ме дразни и толкова.

След известно мълчание той добави:

— И не дразни приятелите ми.

— Имаш ли приятели? — искаше да знае Дърби.

— През тази война? — каза Лазаро. — Да, имах един приятел през тази война. Той е мъртъв.

Така е то.

— Много жалко.

Очите на Лазаро отново заблестяха.

— Да. Той бе моят другар във вагона. Казваше се Роланд Уиъри. Умря в ръцете ми.

Сега той посочи Били със здравата си ръка.

— Умря ето заради тоя глупав педераст. И аз обещах, че след войната, тоя глупав педераст ще бъде пречукан.

Лазаро махна с ръка и не позволи на Били Пилгрим да проговори.

— Не мисли за това сега, момче — каза той. — Радвай се на живота, докато можеш. Няма да се случи нищо може би пет, десет, петнайсет, дваисет години. Но искам да ти дам един съвет. Не отваряй лично вратата, когато се звъни.

Сега Били Пилгрим каза, че точно така щял да умре. Като пътник във времето, той много пъти е виждал смъртта си и я е описал на магнетофонна лента. Лентата е заключена заедно със завещанието му и някои скъпоценности в неговата каса в Илиумската търговска банка, казва той.

Аз, Били Пилгрим, започва лентата, ще умра, умрял съм и винаги ще умирам на 13 януари 1976 година.

По време на своята смърт, казва Били, той се намира в Чикаго, за да говори пред голяма публика за летящите чинии и за истинската същност на времето. Той все още живее в Илиум. Трябва да прекоси три граници, за да стигне до Чикаго. Съединените щати на Америка са вече разделени на двайсет малки държави, подобно на Балканските, така че никога вече да не бъдат заплаха за световния мир. Чикаго е разрушен с водородна бомба от гневни китайци.

Така е то.

Сега е съвсем новичък.

Били говори пред огромна публика в игрище за бейзбол, покрито с купол от метал и стъкло. Знамето на страната се вее зад него. На знамето е изобразен херфордския бик върху зелено поле. Били предсказва смъртта си, която ще настъпи след по-малко от час. Той се смее и подканва тълпата да се смее, заедно с него.

— Време е да умра — казва той. — Преди много години, един човек обеща да ме убие. Сега той е старец и живее недалеч оттук. Прочел е всички съобщения за моето появяване във вашия красив град. Той е луд. Довечера ще изпълни обещанието си.

Всред тълпата се чуват протести. Били Пилгрим укорява присъстващите.

— Ако протестирате, ако смятате, че смъртта е нещо ужасно, тогава не сте разбрали нищо от това, което казах.

После той свършва речта си така, както свършва всяка своя реч — със следните думи:

— Сбогом, здравейте, сбогом, здравейте.

Когато напуска сцената, той е обграден от полиция. Пазят го да не го смачка неговата известност. От 1945 година животът му не е бил заплашван. Полицията му предлага да остане с него. Тържествено му

изразяват своята готовност да го охраняват цяла нощ с космически пушки в ръце.

— Не, не — казва Били спокойно. — Крайно време е да се приберете у дома при своите съпруги и деца, и крайно време е за мене да бъда за малко мъртъв, а после пак да живея.

В този момент високото чело на Били се намира точно в прицел на мощна лазерна пушка. Тя е насочена към него от тъмната журналистическа ложа. В следния миг Били Пилгрим е мъртъв. Така е то.

И така, за известно време Били Пилгрим изпитва какво е смъртта. Тя е виолетова светлина и жужене. Там няма никой друг. Даже Били Пилгрим не е там.

После той се втурва отново в живота, един час, след като животът му бе заплашен от Лазаро в 1945 година. Бяха му казали да стане от болничното си легло и да се облече, защото е вече добре. Лазаро и бедният стар Едгар Дърби ще се присъединят към другарите си в театъра. Те ще си изберат водач чрез тайно гласуване в свободни избори.

Сега Били, Лазаро и бедният стар Едгар Дърби пресичат двора на лагера в посока на театъра. Били носеше малкото си палто, сякаш бе дамски маншон. То бе увито няколко пъти около ръцете му. Той бе главният клоун в несъзнателната пародия на прочутата картина с маслени бои, наречена „Духът на 1965.“

Едгар Дърби пишеше наум писмо до дома си, като казваше на съпругата си, че е жив и здрав, да не се тревожи; че войната е почти свършила и той скоро ще се прибере у дома.

Лазаро говореше сам на себе си за хората, които щеше да убие след войната, за аферите, които щеше да извърши, и за жените, които щеше да ебе, независимо от това, дали искат или не искат. Ако той беше скитащо куче, някой полицаи щеше да го застреля и да изпрати главата му в лабораторията, за да проверят дали не е бясно.

Така е то.

Когато се приближиха до театъра, те се натъкнаха на един англичанин, който дълбаеше бразда в земята с тока на ботуша си. Той прокарваше граница между американската и английската част на

двора. Нямахте нужда Били, Лазаро и Дърби да питат какво означава чертата. От детски години още тя бе добре познат символ.

Театърът бе постлан с американски тела, сгушени като лъжици. Повечето от американците бяха унесени или спяха. Червата им пърпореха сухо.

— Защо не затваряш вратата, бе? — каза някой на Били. — Нямате ли врати у вас?

Били затвори вратата, извади ръката от маншона си и докосна печката. Тя бе ледено студена. На сцената все още стояха декорите за „Пепеляшка“. Лазурните завеси висяха от шокиращо розовите арки. Имаше също позлатени тронове и картонен стенен часовник, чиито стрелки показваха полунощ. Пантофките на Пепеляшка, които бяха високи авиаторски обувки, боядисани сребърно, бяха обърнати една до друга под позлатен трон.

Били, бедният стар Едгар Дърби и Лазаро бяха в болницата, когато англичаните раздаваха одеяла и дюшеци, така че за тях нямаше ни одеяла, ни дюшеци. Трябваше да измислят нещо. Имаше свободно място само на сцената, затова се качиха на нея, свалиха лазурните завеси и си направиха гнезда.

Били се сгуши в лазурното си гнездо и установи, че се е втренчил в сребърните обувки на Пепеляшка под трона. После си спомни, че обувките му са скъсани и има нужда от други. Не му се излизаше от гнездото, но той се насили и излезе. Пропълзя до обувките, седна и ги премери.

Обувките му бяха точно по мярка. Били Пилгрим бе Пепеляшка, и Пепеляшка бе Били Пилгрим.

Там някъде главният англичанин изнасяше лекция за личната хигиена, а после се състояха свободни избори. Поне половината американци дремеха през цялото това време. Англичанинът се качи на сцената, чукна по облегалката на трона с офицерския си бастун и извика: „Момчета, момчета, момчета, мога ли да ви помоля за внимание?“ И тъй нататък.

Англичанинът каза следното по въпроса за това, какво трябва да прави човек, за да оцелее: „Ако престанете да се гордеете с външността си, вие много скоро ще умрете.“ Той каза, че е виждал някои хора да умират по следния начин: „Те престанаха да стоят изправени, после престанаха да се бръснат и мият, после престанаха да стават от леглото, после престанаха да говорят и след това умряха. Разбира се, такава смърт си има своите предимства — явно е много лека и безболезнена.“

Така е то.

Англичанинът каза, че когато го пленили, дал си следното тържествено обещание, което бил спазвал: да мие зъбите си два пъти на ден, да се бръсне един път на ден, да мие лицето и ръцете си преди всяко ядене и след всяко ходене в клозета, да лъска веднъж на ден обувките си, да прави гимнастика поне половин час всяка сутрин и после да ходи по голяма нужда и често да се поглежда в огледалото, като откровено преценява вида си, особено по отношение на стойката.

Били Пилгрим чу всичко това, лежейки в гнездото си. Той не гледаше англичанина в лицето, а в глезените.

— Аз ви завиждам, момчета — каза англичанинът.

Някой се изсмя. Били не разбра какво смешно има.

— Вие, момчета, днес следобед тръгвате за Дрезден. Казват, че бил красив град. Няма да сте затворени като нас. Ще бъдете навън, там, където е животът, и без съмнение ще имате повече храна от нас. Ако ми разрешите да направя една лична забележка: тук съм от пет години и не съм виждал ни дърво, ни цвете, ни жена, ни дете, ни куче, ни котка, нито място за забавление, нито пък човешко същество, което да върши полезна работа. Между другото, няма какво да се страхувате от бомби. Дрезден е открит град. Не го защитават и в него няма военна индустрия, нито концентрация на войскове части.

Там някъде старият Едгар Дърби бе избран за главен сред американците. Англичанинът призова хората от залата да направят предложения, но такива не последваха. Ето защо той предложи Дърби, като изтъкна неговата зрелост и дълъг опит да борави с хора. Други предложения нямаше, затова разискванията по тази точка бяха прекратени.

— Всички ли сте „за“?

Двама-трима казаха „да“.

Бедният стар Дърби произнесе реч. Той благодари на англичанина за добрите му съвети и каза, че лично той стриктно ще ги спазва. Каза, че е убеден, че и всички други американци ще направят същото. Каза, че неговата главна задача сега е да се постарее всички да се приберат у дома здрави и читави.

— Еби си майката! — промърмори Пол Лазаро от своето лазурно гнездо.

Този ден температурата се покачи изумително. На обяд времето бе меко. Германците донесоха супа и хляб на колички с по две колелета, бутани от руснаци. Англичаните изпратиха истинско кафе, захар, портокалово сладко, цигари и пури. Вратите на театъра бяха оставени отворени, за да влиза топъл въздух.

Американците се почувстваха много по-добре. Те вече можеха да задържат храната. Дойде време да тръгнат за Дрезден. Американците излязоха от английския лагер в доста приличен марш. И този път Били Пилгрим водеше парада. Сега той бе обут в сребърни обувки и носеше маншон и парче лазурна завеса, обвита около него като тога. Били все още имаше брада. Брада имаше и бедният стар Едгар Дърби, който вървеше до него. Дърби си въобразяваше, че пише писмо до дома, и устните му усилено потреперваха.

Скъпа Маргарита, днес тръгваме за Дрезден. Не се тревожи. Никога няма да го бомбардират. Той е открит град. На обяд се състояха избори — можеш ли да се досетиш кого избраха?

И тъй нататък.

Отново се озоваха на лагерната жп станция. Бяха пристигнали само в два вагона. Щяха да отпътуват много по-удобно в четири вагона. Отново видяха мъртвия скитник. Той се бе съвсем вкочанял в бурените край релсите. Беше свит като в утробата на майка си, сякаш и в смъртта се опитваше да се сгуши до другите като лъжица. Но сега други нямаше. Той се гушеше между въздуха и сгурията. Някой бе взел обувките му. Краката му бяха синкавобели. Някак си изглеждаше редно да е мъртъв.

Така е то.

Пътуването до Дрезден бе приятно. Пътуваха само два часа. Съсухрените малки коремчета бяха пълни. През вентилационните отвори влизаха слънце и мек въздух. Имаха достатъчно тютюн от англичаните.

Американците пристигнаха в Дрезден в пет часа следобед. Вратите на конските вагони се отвориха и в тях като в рамка се показва най-красивият град, който повечето от американците някога бяха виждали. Неговият силует бе начупен, пищен, чаровен и абсурден. На Били Пилгрим той изглеждаше като картината на рая в неделното училище.

Някой зад него в конския вагон ахна. Това бях аз. Единственият друг град, който някога бях виждал, бе Индианополис, щата Индиана.

Всеки друг град в Германия бе бомбардиран и жестоко разрушен. В Дрезден нямаше дори един пукнат прозорец. Сирените виеха като бесни всеки ден, хората слизаха в мазетата и там слушаха радио. Самолетите винаги бяха на път за някое друго място — Лайпциг, Кемниц, Плауен и други такива.

Така е то.

В Дрезден все още весело свиреха парните радиатори. Дрънчаха трамваи. Звъняха телефони и хората говореха по тях. Когато щракваха ключа, електричеството или светваше, или загасваше. Имаше театри и ресторанти. Имаше и зоологическа градина. Главните предприятия в града бяха фармакологични, хранопереработвателни и цигарени.

Сега, в късния следобед, хората се връщаха вкъщи от работа. Те бяха уморени.

Осем дрезденчани прекосиха стоманените спагети на железопътната гара. Те бяха в нови униформи. Бяха дали клетва предишния ден. Бяха момчета, мъже на средна възраст и двама ветерани, разнебитени на руския фронт. Задачата им бе да пазят сто американски военнопленници, които щяха да работят. Във взвода имаше и един дядо със своя внук. Дядото бе архитект.

Осемте немци изглеждаха мрачни, когато се приближиха до конските вагони с поверените им хора. Знаеха колко смешни и глупави изглеждаха самите те. Всъщност един от тях имаше изкуствен крак и

вместо заредена пушка, носеше бастун. И все пак те се надяваха, че ще могат да получат послушанието и уважението на високите и наперени кръвожадни американски пехотинци, току-що пристигнали от бойното поле.

Онова, което видяха, бе брадясалият Били Пилгрим със синя тога, сребърни обувки и с ръце в маншон. Той изглеждаше поне шестдесетгодишен. До Били бе малкият Пол Лазаро със счупена ръка. Той съскаше и се пенеше от бяс. До Лазаро бе бедният стар гимназиален учител Едгар Дърби, изпълнен с тъжен патриотизъм и въображаеми мъдрости, натежал от години. И тъй нататък.

Осемте смешни дрезденчани установиха, че стоте смешни същества са наистина американски бойци, току-що пристигнали от фронта. Те се усмихнаха, а после се разсмяха. Ужасът им се изпари. Нямаше от какво да се страхуват. Това бяха осакатени човешки същества, по-смешни дори от самите тях. Това бе оперета.

И така, оперетата мина през портата на гарата и замарширува по улиците на Дрезден. Били Пилгрим бе звездата. Той водеше парада. По тротоарите имаше хиляди хора, които си отиваха вкъщи от работа. Те изглеждаха воднисти и имаха цвят на маджун, защото през последните две години бяха яли само картофи. Времето беше меко и те не очакваха нищо повече. Но изведнъж се бе появило нещо забавно.

Очите на Били не срещнаха много от очите на онези, които го намираха забавен. Той беше очарован от архитектурата на града. Весели херувими плетяха гирлянди над прозорците. Дяволити фавни и голи нимфи поглеждаха към Били от корнизи с плетеници. Каменни маймунки подскачаха сред спирали, мидени черупки и бамбукови пръчки.

Били знаеше от своите спомени за бъдещето, че след около тридесет дни градът ще бъде направен на пух и прах. Той знаеше също, че повечето от хората, които го наблюдаваха, скоро щяха да бъдат мъртви.

Така е то.

Ръцете на Били се движеха в маншона, докато маршируваше. Пръстите му работеха там, в топлата тъмнина на маншона. Те искаха да знаят какви са двете бучки в хастара на палтото на дребния импресарио. Пръстите стигнаха под хастара. Те напипаха бучките,

едната с форма на грахово зърно, а другата с форма на подкова. Парадът спря на оживена пресечка. Светофарът бе червен.

Там на ъгъла, в първите редици на пешеходците, имаше един хирург, който бе оперирал цял ден. Той бе цивилен, но позата му бе военна. Беше служил в две световни войни. Видът на Били го възмути, особено когато узна от охраната, че Били е американец. Струваше му се, че той показва отвратителен вкус, защото предполагаше, че Били е направил глупави усилия да се маскира точно по такъв начин.

Хирургът знаеше английски и каза на Били:

— Изглежда, за вас войната е нещо много смешно.

Били го погледна с блуждаещ поглед. За момент бе загубил представа къде се намира и как е стигнал там. Той не предполагаше, че хората смятат, че се прави на палячо. Разбира се, съдбата бе тази, която го бе облякла така — съдбата и слабата му воля да оцелее.

— Какво очаквате от нас, да се смеем ли? — попита хирургът.

Хирургът търсеше някакво удовлетворение. Били бе озадачен. Били искаше да бъде дружелюбен, да помогне, ако може, но възможностите му бяха незначителни. Сега пръстите му държаха предметите от подплатата на палтото. Били реши да ги покаже на хирурга.

— Мислите ли, че ще ни направи удоволствие да ни се подигравате? — каза хирургът. — И сте горд, че представлявате Америка по този начин?

Били извади ръка от маншона и я протегна под носа на хирурга. На дланта му лежах един диамант от два карата и част от изкуствена челюст. Челюстта беше противно творение — сребристо-перлено и червено. Били се усмихна.

Парадът подскочаше, клатеше се и се олюляваше, докато стигна вратите на дрезденската кланица и после влезе в нея. Кланицата вече нямаше работа. Почти целият рогат добитък в Германия бе заклан, изяден и изкензан от човешки същества, повечето от тях войници.

Така е то.

Американците бяха заведени до петата сграда в двора. Това бе едноетажна правоъгълна сграда, изградена от стоманени блокове, с плъзгащи се врати отпред и отзад. Тя бе направена като подслон за прасета, които предстоеше да бъдат заклани. А сега щеше да служи за

дом на сто американски военнопленници, които се намираха далеч от дома си. Вътре имаше нарове, две големи кюмбета и чешма. Зад чешмата имаше клозет, който представляваше ограда от греди, с кофи край нея.

Над вратата на сградата стоеше голяма цифра. Цифрата беше пет. Преди още да влязат, единственият от охраната, който знаеше английски, им каза да запомнят наизуст своя лесен адрес, в случай че се загубят в големия град. Адресът им беше: Schlachthof-fu:nf. Schlachthof означаваше кланица, а fu:nf беше добре познатото пет.

СЕДЕМ

Двадесет и пет години по-късно Били се качи на чартърен самолет в Илиум. Той знаеше, че самолетът ще катастрофира, но не каза нищо, за да не му се смеят. Самолетът щеше да закара Били и двайсет и осем други оптометристи на конгрес в Монреал.

Жена му Валенция стоеше навън, а тъстът му, Лайънел Мърбъл, бе завързан с колан до него.

Лайънел Мърбъл бе машина. Тралфамадорците, разбира се, казват, че всяко животно и растение във Вселената е машина. Те се забавляват от факта, че много земни се обиждат от твърдението, че са машини.

Вън от самолета машината, наречена Валенция Мърбъл Пилгрим, ядеше голям сладолед и махаше с ръка за довиждане.

Самолетът излетя без инцидент. Структурата на момента бе такава. На борда имаше вокален мъжки квартет. Той се състоеше от оптометристи. Наричаха се ЧОК, което бе съкращение за Четириоките копелдаци.

Когато самолетът се издигна, машината, която бе тъст на Били, помоли квартета да изпее любимата му песен. Те знаеха коя песен има предвид и я изпяха. Тя бе следната:

*Беда ме сполетя, беда.
Като насран в килията седя
и бия си главата, братя!
Разбрах веднага аз бедата,
когато тя ме клъвна във торбата.
Със полякия нивга вече, бате.*

Тъстът на Били се смя до насита и помоли квартета да изпее друга полска песен, която много обичаше. И те изпяха една песен от каменовъглените мини в Пенсилвания, която започваше така:

*Със Майк във мината копаям,
шест дни работим и си траем.
Днес получихме заплата,
утре почва веселбата.*

Като споменаваме поляците, нека да кажем, че Били Пилгрим случайно видя да бесят на публично място един поляк, около три дни след пристигането им в Дрезден. Били отиваше на работа заедно с други пленници, когато се натъкна на бесилка и малка тълпа хора пред един футболен стадион. Полякът бе земеделски работник, когото бесеха за това, че имал полови отношения с германка.

Така е то.

Знаейки, че самолетът скоро ще се разбие, Били затвори очи и се върна във времето на 1944 година. Намери се отново в гората в Люксембург с тримата мускетари. Роланд Уиъри го тръскаше и удряше главата му в едно дърво. „Вървете без мене“ — казваше Били Пилгрим.

Вокалният мъжки квартет на самолета пееше „Чакай да изгрее слънцето, Нели“, когато самолетът се блъсна във върха на планината Шугърбуш във Вермонт. Всички загинаха, освен Били и втория пилот.

Така е то.

Хората, които първи дойдоха на мястото на катастрофата, бяха млади австрийски инструктори по ски от прочутия зимен курорт там долу. Те говореха немски, докато обикаляха трупите. Носеха черни маски против вятър, с по две дупки за очите, и червени качулки. Приличаха на парцалени кукли, на хора, които се правят на негри, за да разсмиват околните.

Черепът на Били бе пукнат, но той бе все още в съзнание. Не знаеше къде са намира. Устните му се движеха и една от парцалените кукли допря ухо до тях, за да чуе какви са предсмъртните му думи.

Били помисли, че парцалената кукла има нещо общо с Втората световна война, и затова прошепна адреса си „Schlachthof fu:nf.“

Смъкнаха Били по склоновете на Щугърбуш на шейна. Парцалените кукли я направлява с въжета и искаха път с мелодични тиролски йодлери. Близко до долния край следата заобикаляше пилоните на един открит лифт. Били гледаше нагоре към младите хора, облечени в ярки еластични дрехи, с огромни обувки и скиорски очила, които се люлееха в небето върху жълти седалки. Той предположи, че те са част от изумителна нова фаза на Втората световна война. За него това нямаше значение. За Били нищо не бе от значение.

Закараха го в малка частна болница. От Бостън пристигна прочут специалист по мозъчна хирургия, който го оперира в продължение на три часа. След това два дни той бе в безсъзнание и в това време сънува милион неща, някои от които бяха действителни. Действителните неща се отнасяха до пътуване във времето.

Едно от действителните неща бе първата му вечер в кланицата. Той и бедният стар Едгар Дърби бутаха каруца с две колела по една кална уличка между празни обори. Отиваха в общата кухня да вземат вечеря за всички. Пазеше ги шестнадесет годишен германец на име Вернер Глук. Осите на колата бяха смазани с мазнина от мъртви животни.

Така е то.

Слънцето току-що бе залязло и неговото сияние бе отглътнато града, който приличаше на ниски скали около пасторалната празнота на изоставената кланица. Градът бе затъмнен, тъй като можеха да дойдат бомбардировачи, затова Били не видя Дрезден да направи едно от най-приятните неща, които един град може да направи на залез — а то е, да започне да примигва със светлините си.

През него минаваше широка река, която можеше да отразява тези светлини. И тогава нощните примигвания щяха да бъдат наистина много хубави. Реката бе Елба.

Вернер Глук, младият пазач, бе момче от Дрезден. Той не бе ходил в кланицата никога преди това и не беше сигурен къде е кухнята.

Беше висок и слаб като Били и можеше да бъде негов по-малък брат. Всъщност, те бяха далечни братовчеди, което никога не откриха. Глук бе въоръжен с невероятно тежка пушка мускет, музейна рядкост, с осмоъгълна цев и гладък отвор. Той бе сложил щика й. Щикът приличаше на дълга игла за плетене. По него нямаше улеи за кръв.

Глук ги заведе до една сграда, която смяташе, че е кухнята и отвори страничната плъзгаща се врата. Това обаче не бе кухнята. Беше съблекалнята за съседната обща баня. В съблекалнята имаше много пара. Всред парата се виждаха около тридесет голи момичета под двадесет години. Това бяха немски бегълци от Бреслау, който беше ужасно бомбардиран. Те също бяха току-що пристигнали в Дрезден. Дрезден беше претъпкан от бегълци.

Всички интимни части на момичетата се виждаха. А на вратата стояха Глук, Дърби и Пилгрим — детето войник, бедният стар гимназиален учител и клоунът в своята тога и сребърни обувки — и гледаха вторачено. Момичетата се разпищяха. Те се закриваха с ръце, обръщаха се с гръб и тъй нататък, и станаха безкрайно красиви.

Вернер Глук, който никога не бе виждал гола жена, затвори вратата. И Били не бе виждал гола жена. За Дърби това не беше нищо ново.

Когато тримата глупаци намериха общата кухня, чиято главна задача бе да приготвя ядене за работниците в кланицата, всички си бяха отишли у дома, с изключение на една жена, която ги очакваше нетърпеливо. Тя бе вдовица от войната.

Така е то.

Беше сложила шапката и палтото си. Тя също искаше да се прибере у дома, макар че там нямаше никой. Белите й ръкавици бяха оставени една до друга върху цинковата повърхност на тезгяха.

Беше приготвила две баки супа за американците. Супата клокочеше върху слабия огън на газовата печка. Беше приготвила също цял куп черни хлябове.

Тя попита Глук не е ли ужасно млад, за да бъде във войската. Той се съгласи с нея.

Тя попита Едгар Дърби, не е ли прекалено стар, за да бъде във войската. Той каза „да“.

Тя попита Били Пилгрим какъв е. Били каза, че не знае. Той просто искаше да му е топло.

— Всички истински войници са мъртви — каза тя. И беше вярно. Така е то.

Друго действително нещо, което Били видя, докато беше в безсъзнание във Вермонт, бе работата, която той и другите трябваше да вършат през месеца, преди градът да бъде разрушен. Те миеха прозорци, метяха подове, чистеха клозети, нареждаха буркани в кутии, запечатваха картонени кутии в една фабрика, която произвеждаше малцов сироп. Сиропът бе обогатен с витамини и минерали. Беше предназначен за бременни жени.

Сиропът имаше вкус на рядък мед, смесен с пушек от хикора. Всеки, който работеше във фабриката, тайно си гребваше от него с лъжица през целия ден. Те не бяха бременни, но имаха нужда и от витамини, и от минерали. Били не си гребна от сиропа през първия ден на работата, но много други американци направиха това. Били започна да си гребва на втория ден. Имаше скрити лъжици из цялата фабрика — на полици, в чекмеджета, зад радиаторите, и тъй нататък. Бяха ги скрили набързо хора, които са си гребали сироп и са чули някой да се приближава. Гребането беше престъпление.

На втория ден Били чистеше един радиатор и намери лъжица. Зад гърба му имаше казан със сироп, който изстиваше. Единственият човек, който можеше да види Били и лъжицата му, бе бедният Едгар Дърби — той миеше един прозорец отвън. Лъжицата бе супена. Били я мушна в казана и я завъртя няколко пъти в лепкавата течност. После мушна лъжицата в устата си.

Един миг по-късно, всяка клетка в тялото на Били се разтърси от лакома благодарност и аплодисменти.

На прозореца на фабриката се чу плахо почукване. Навън бе Дърби. Той бе видял всичко и също искаше сироп.

И така Били загребва една лъжица и за него. Отвори прозореца и бутна лъжицата в отворената уста на бедния стар Дърби. Миг по-късно Дърби избухна в сълзи. Били затвори прозореца и скри лепкавата лъжица. Идваше някой.

ОСЕМ

Американците в кланицата имаха интересен посетител, два дни преди Дрезден да бъде разрушен. Това бе Хауард У. Камбъл, младши, американец, който бе станал нацист. Камбъл бе човекът, който бе написал монографията за недостойното държане на американските военнопленници. Сега той вече не проучваше пленниците. Беше дошъл в кланицата да завербува хора за германската военна единица, наречена Корпус на свободните американци. Камбъл бе инициаторът и командирът на корпуса, който се предполагаше да се бие само на руския фронт.

Камбъл бе обикновен на вид човек, но бе облечен в екстравагантна униформа, измислена от самия него. Носеше бяла каубойска шапка и бе обут в черни каубойски ботуши, украсени с пречупени кръстове и звезди. Той бе облечен в синьо трико на жълти райета от подмишниците до глезените. Пагонът му представляваше силует на профила на Ейбрахам Линкълн върху бледозелено поле. Той носеше широка червена лента на ръката си, със син пречупен кръст в бял кръг.

Сега той обясняваше смисъла на лентата в свинарника от циментови блокове. Били Пилгрим имаше страшни киселини, защото през целия ден, по време на работа, бе гребвал от малцовия сироп. От киселините се появиха сълзи в очите му, така че образът на Камбъл бе изкривен през трептящите лещи от солена вода.

— Синьото представлява американското небе — казваше Камбъл. — Бялото представлява расата, която си проправи път през континента, пресуши блата, изсече гори, направи пътища и мостове. А червеното представлява кръвта на американските патриоти, пролята с голяма готовност в минали години.

Публиката на Камбъл дремеше. Бяха работили усилено в сиропената фабрика, а после бяха марширували в студа през целия

дълъг път до вкъщи. Бяха кльоцави и с хлътнали очи. По кожата им бяха започнали да цъфтят малки язви, както и в устата, гърлата и червата им. Малцовият сироп, който те гребяха във фабриката, съдържаше само някои от витамините и минералите, необходими за всеки земен.

Сега Камбъл предлагаше на американците храна, пържоли, месо, картофено пюре, сос, пирожки с месо при условие, че се присъединят към Корпуса на свободните американци.

— Щом руснаците бъдат разгромени — продължаваше той, — ще бъдете репатрирани през Швейцария.

Нямаше ответ.

— Рано или късно, вие ще трябва да се биете с комунистите — каза Камбъл. — Защо да не свършите тази работа сега.

И в края на краищата се оказа, че все пак имаше кой да отговори на Камбъл. Бедният стар Дърби, обреченият гимназиален учител, се надигна, за да извърши това, което бе може би най-красивото дело в живота му. В този разказ няма почти никакви герои, почти никакви драматични колизии, защото повечето хора в него са толкова болни, и защото до голяма степен са безжизнени играчки в ръцете на огромни сили. В края на краищата един от главните резултати на войната е, че човек престава да бъде личност. Но сега старият Дърби показва, че е личност.

Неговата поза бе позата на замаян от удари боксьор. Главата му наведена, юмруците му — вдигнати, сякаш очакваше указания за бойната си стратегия. Дърби вдигна глава и нарече Камбъл змия. После се поправи. Каза, че змията не е виновна, че е змия, а че Камбъл е виновен за това, което е, и че е нещо по-низко от змия или плъх, та дори от напил се с кръв кърлеж.

Камбъл се усмихна.

Дърби говори прочувствено за американската форма на управление с нейната свобода, справедливост и равни възможности за всички. Той каза, че няма човек, който не би умрял с готовност за тези идеали.

Той говори за братството между американския и руския народ, и как тези две нации ще смажат нацистката болест, която иска да зарази целия свят.

Сирените на Дрезден завиха тревожно.

Американците, охраната им и Камбъл се скриха в ехтящото месохранилище, което бе издълбано в истинска скала под кланицата. Имаше желязна стълба с железни врати горе и долу.

Долу, в хранилището, висяха на куки няколко говеда, овце, прасета и коне.

Така е то.

В хранилището имаше празни куки за още хиляди животни. То бе естествено студено. Нямаше охлаждателна система. Светеха свещи. Хранилището бе варосано и миришеше на карбол. Край стените имаше пейки. Американците се отправиха към тях, като чистеха отронената по пейките вар, преди да седнат.

Хауард У. Камбъл, младши остана прав, както охраната. Той говореше с охраната на отличен немски. В разцвета на силите си, той беше написал няколко популярни немски пиеси и стихотворения, и се бе оженил за прочутата немска актриса Рези Норт. Сега тя беше мъртва, бе загинала, докато забавляваше войници в Крим.

Така е то.

Тази нощ не се случи нищо. Следващата нощ бе нощта, през която щяха да загинат около сто и тридесет хиляди жители на Дрезден.

Така е то.

Били задряма в хранилището. Той отново се намери, дума по дума и жест по жест, посред спора с дъщеря си, с който започна този разказ.

— Татко — каза тя, — какво ще правим с тебе?

И тъй нататък.

— Знаеш ли кого бих убила? — каза тя.

— Кого би убила? — попита Били.

— Този Килгорд Траут.

Килгорд Траут бе — и, разбира се, е — автор на научна фантастика. Били не само бе прочел десетки книги от него, но бе станал и приятел на Траут, който бе един огорчен човек.

Траут живее под наем в един сутерен в Илиум, на около две мили от хубавия дом на Били. Той сам не знае колко романа е написал —

може би седемдесет и пет. Нито един от тях не му е донесъл пари. Затова Траут преживява като разпространител на Илиум Газет. Той отговаря за вестникарчетата, ругае, ласкае и мами малки деца.

Били го срещна за пръв път през 1964 година. Били караше кадилака си по една затънтена уличка в Илиум, когато пътят му бе препречен от десетки момчета и от техните велосипеди. Имаше митинг. Някакъв човек с голяма брада държеше реч на момчетата. Той бе малодушен и опасен и явно добре вършеше работата си. По това време Траут бе шестдесет и две годишен. Той казваше на момчетата да се размърдат и да накарат абонатите да се запишат и за проклетото неделно издание. Каза, че момчето, което запише най-много абонати за неделното издание, през следващите два месеца ще спечели едноседмично безплатно пътуване за себе си и за родителите си до проклетото Мартас Винярд.

И тъй нататък.

Едно от вестникарчетата бе всъщност момиче. Цялото бе наелектризирано.

Маниакалното лице на Траут се стори на Били много познато. Беше го виждал по кориците на толкова книги. Но виждайки това лице внезапно на една от уличките на родния си град, той не можа да се сети откъде му е толкова познато. Били помисли, че сигурно е срещал този налудничав месия някъде в Дрезден. Траут наистина приличаше на военнопленник.

И тогава момичето вдигна ръка.

— Господин Траут — каза то, — ако спечеля, мога ли да взема и сестричето си?

— По дяволите, не! — каза Килгорд Траут. — Да не мислиш, че парите растат по дърветата.

Между другото, Траут бе написал роман за едно дърво, което ражда пари. Вместо листа, по него растели двадесетдоларови банкноти. Цветовете му били правителствени бонове. А плодовете му — диаманти. То привличало човешките същества, които се избивали едно друго около корените му и ставали добър тор.

Така е то.

Били Пилгрим паркира кадилака си в уличката и зачака. Когато митингът свърши, остана едно момче да се разправя с Траут. Момчето искаше да напусне, защото работата била толкова тежка, работното време толкова дълго и заплатата толкова малка. Траут беше разтревожен, защото ако момчето напуснеше, Траут трябваше сам да раздава вестниците в неговия район, докато намери друга жертва.

— Какъв си ти, бе? — попита Траут момчето с укор. — Някакво страхливо чудо?

Това бе също заглавие на книга от Траут — Страхливото чудо. Книгата разказваше за един робот с лош дъх в устата, който станал популярен, след като го излекували от лошия му дъх. Но онова, което правеше романа забележителен — той бе написан още през 1932 година — бе, че предсказваше широката употреба на горящ желиран петрол върху човешките същества.

Пускали го върху тях от самолети. Роботите го пускали. Те нямали съвест, нито системи, които да им дават възможност да си представят какво става с хората на земята.

Главният робот на Траут изглеждал като човешко същество, можел да говори, да танцува и тъй нататък и да излиза с момичета. Никой нямал нищо против това, че той пуска желиран петрол върху хората. Но не могли да му простят, че има лош дъх. А когато се отървал от него, бил добре дошъл за човешката раса.

Траут изгуби спора с момчето, което искаше да напусне. Той каза на момчето, че много милионери са разнасяли вестници, когато са били момчета, а момчето му отговори:

— Да, ама сигурно са напуснали работа след една седмица. Ега ти работата!

Момчето остави пълната с вестници чанта в краката на Траут и списъка на абонатите върху него. Сега Траут трябваше да разнесе вестниците. Той нямаше кола. Нямаше дори и велосипед и ужасно го беше страх от кучета.

Някъде излая голямо куче.

Когато Траут с мрачна физиономия нарами чантата, Били се приближи до него.

— Господин Траут?

— Да?

— Вие... Вие ли сте Килгорд Траут?

— Да.

Траут предположи, че Били иска да се оплаче от начина, по който му носеха вестниците. Той не се смяташе писател, поради простата причина, че светът никога не му бе позволил да се смята такъв.

— Писателят? — каза Били.

— Какво?

Били беше сигурен, че е направил грешка.

— Има един писател на име Килгорд Траут.

— Така ли? — Траут изглеждаше глупав и зашеметен.

— Никога ли не сте чували за него?

Траут поклати глава.

— Никой никога не е чувал за него.

Били помогна на Траут да раздаде вестниците, като го разкара с колата от една къща до друга. Били вършеше работата, като номерираше къщите и ги отмяташе на списъка. Траут бе загубил ума си. Никога по-рано той не бе срещал поклонник. А Били бе толкова ревностен поклонник.

Траут му каза, че никога не е виждал реклама или рецензия за своя книга, нито пък негова книга да се продава.

— Всички тези години — каза той — аз с любов държа прозореца си отворен към света.

— Сигурно сте получавал писма — каза Били. — На мене много пъти ми се е искало да ви пиша писмо.

Траут вдигна един-единствен пръст.

— Едно.

— Беше ли възторжено?

— Беше налудничаво. Изпращачът му казваше, че би трябвало да ме направят президент на света.

Оказа се, че човекът, който бе писал писмото, бе Елиът Роузуотър, приятелят на Били от болницата за ветерани при езерото Пласид. Били разказа на Траут за Роузуотър.

— Божичко! А аз мислех, че той е най-много четиринадесетгодишен — каза Траут.

— Възрастен човек е... капитан от войната.

— Пише като четиринадесетгодишен — каза Килгорд Траут.

Били покани Траут на осемнадесетата годишнина от сватбата си, която бе само след два дни. Сега празненството бе в разгара си.

Траут нагъваше сандвичи в столовата на Били. Той говореше със съпругата на един оптометрист с уста, пълна с филаделфийско сирене и съомга хайвер. Всички гости бяха свързани по някакъв начин с оптометрията, с изключение на Траут. Той също единствен не носеше очила. Правеше голямо впечатление. Всички бяха възбудени от факта, че между тях се намира истински писател, макар че никой не бе чел книгите му.

Траут говореше с една дама на име Маги Уайт, която се бе отказала от положението си на помощник-зъболекар и бе станала завеждащ домакинството на един оптометрист. Беше много хубавичка. Последната книга, която бе чела, бе „Айвенхо“.

Били Пилгрим стоеше наблизо и слушаше. Той опипваше нещо в джоба си. Това бе подаръкът, който щеше да даде на жена си — бяла сатенена кутия с пръстен с голям сапфир. Пръстенът струваше осемстотин долара.

Хвалебствията, които Траут получаваше, макар и глупави и неграмотни, го упояваха като марихуана. Той бе щастлив, шумен и дързък.

— Страхувам се, че не чета колкото трябва — каза Маги.

— Всички се страхуват от нещо — отвърна Траут. — Аз се страхувам от рака, от плъхове и от кучета териери.

— Би трябвало да знам, но тъй като не знам, ще ви попитам — каза Маги, — за какво се разказва в най-известната ви книга?

— За погребението на един велик френски главен готвач.

— Изглежда интересно.

— Всички главни готвачи в света присъстват. Церемонията е красива. — Докато говореше, Траут си измисляше. — Точно преди да покрият ковчега, присъстващите обсипват мъртвеца с магданоз и рязани чушки.

Така е то.

— Това наистина ли се е случило? — каза Маги Уайт.

Тя беше глупава, но разкошна покана за правене на бебета. Щом мъжете я поглеждаха, веднага изпитваха желание да я напълнят с бебета. Но тя още не бе родила нито едно бебе. Използваше противозачатъчни средства.

— Разбира се, че се е случило — каза ѝ Траут. — Ако напиша нещо, което наистина не се е случило, и се опитам да го продам, може да отида в затвора. Това е измама.

Маги му повярва.

— Никога не съм се замисляла за това.

— Сега се замислете.

— Прилича на рекламата. Човек трябва да казва истината в рекламата, иначе може да загази.

— Правилно. Същите закони важат и за двете.

— Смятате ли, че някой ден можете да ни опишете в някоя книга?

— Описвам в книгите си всичко, което ми се случва.

— Тогава по-добре да внимавам какво говоря.

— Правилно. А и аз не съм единственият, който слуша. Господ също слуша и в деня на Страшния съд той ще ви разкаже за всичко, което сте казала и направила. Ако се окаже, че това са лоши, вместо добри неща, тогава лошо ви се пише, защото ще горите във вечния огън. А от огъня винаги боли.

Бедната Маги побледня. Тя и на това повярва и се вцепени.

Килгорд Траут се изсмя шумно. Зрънце съомга хайвер излетя от устата му и падна в деколтето на Маги между гърдите ѝ.

Сега един оптометрист помоли за внимание. Той вдигна тост за Били и Валенция, чиято годишнина празнуваха. Според плана, мъжкият вокален квартет на оптометристите ЧОК пееше, докато хората пиеха, а Били и Валенция се прегърнаха сияещи. Очите на всички блестяха. Песента беше „Моята стара банда“.

Света бих дал, се казваше в песента, да видя мойта стара банда. И тъй нататък. А малко по-късно се казваше: Сбогом завинаги, стари приятели и приятелки. Сбогом завинаги. Бог да ви благослови. И тъй нататък.

Неочаквано Били установи, че песента и случаят го разстройват. Той никога не беше имал своя стара банда, свои стари приятели и

приятелки и въпреки това му стана тъжно сега, когато квартетът бавно и агонизиращо експериментираше с акордите — акорди, които умишлено ставаха все по-дисхармонични, непоносимо дисхармонични, а после задушавашо сладки и отново дисхрамонични. Били отреагираше по силно психо-соматичен начин на променящите се акорди. Устата му се изпълни с вкуса на лимон и лицето му се изкриви, сякаш наистина го бяха разпънали върху уред за измъчване.

Той имаше толкова особен вид, че неколцина загрижено отбелязаха това, когато песента свърши. Помислиха, че има сърдечна криза, и Били сякаш потвърди съмненията им, като отиде до един стол и уморено се отпусна на него.

Настъпи тишина.

— Божичко — извика Валенция и се надвеси над него. — Били, добре ли си?

— Да.

— Изглеждаш толкова ужасно.

— Така ли? Нищо ми няма.

Наистина му нямаше нищо, освен че не можеше да обясни защо песента му действа така гротескно. От години той смяташе, че няма тайни от себе си. Това сега бе доказателство, че вътре в него се криеше голяма тайна и той не може да си представи каква е тя.

Когато цветът на лицето му се върна и хората го видяха да се усмихва, те се отдръпнаха. Валенция остана с него. Килгорд Траут, който бе в края на тълпата, сега се приближи заинтересован и проницателен.

— Имаше такъв вид, като е ли си видял призрак — каза Валенция.

— Не — каза Били.

Той нищо не бе видял, освен онова, което действително бе пред него — лицата на четиримата певци, тези четирима обикновени хора с волски очи, глупави, със страдалчески израз, които преминаваха от дисхрамония в сладка хармония и обратно.

— Ще ми позволите ли да отгатна — каза Килгорд Траут. — Вие погледнахте през един от прозорците на времето.

— Какво? — каза Валенция.

— Той внезапно е видял миналото или бъдещето. Прав ли съм?

— Не — каза Били Пилгрим.

Той стана, пхна ръка в джоба си и напипа кутийката с пръстена. Извади я и разсеяно я подаде на Валенция. Беше намислил да ѝ я даде в края на песента, когато всички ги гледаха. Сега единственият наблюдател бе Килгорд Траут.

— За мене ли е? — попита Валенция.

— Да.

— Божичко — каза тя. След това го повтори по-високо, за да я чуят и другите. Те се събраха около нея, тя отвори кутийката и почти изкрещя, когато видя сапфира:

— Божичко!

Тя даде на Били една голяма целувка и каза:

— Благодаря ти, благодаря ти, благодаря ти.

Много неща се казаха за чудесните бижута, които Били от години даваше на Валенция.

— Божичко! — каза Маги. — Тя има най-големия диамант, който съм виждала извън екрана.

Имаше предвид диаманта, който Били бе донесъл от войната.

Между другото, частичната протеза, която бе намерил в палтото на малкия импресарио, се намираше в кутията за копчета за ръкавели в скрина. Били бе събрал чудесна колекция от копчета за ръкавели. Неговото семейство имаше навик да му подарява копчета за ръкавели за всеки Ден на бащата. Той и сега носеше копчета за ръкавели от Деня на бащата. Струваха над сто долара. Бяха направени от древни римски монети. В спалнята си той имаше чифт копчета за ръкавели във форма на малки рулетки, които наистина работеха. Имаше и друг чифт — с истински термометър на едното копче и истински компас на другото.

Сега Били започна да се движи сред гостите с външно нормален вид. Килгорд Траут го следеше с голямото желание да узнае какво Били бе подозрял или видял. В края на краищата повечето от романите на Траут се занимаваха с въпроса за тралфамадорците във времето, с извънсетивни усещания и с други неочаквани неща. Траут вярваше в такива работи и силно желаше тяхното съществуване да бъде потвърдено.

— Някога поставял ли сте голямо огледало на пода и върху него куче? — попита Траут Били.

— Не.

— Кучето ще погледне надолу и после внезапно ще разбере, че под него няма нищо. Ще смята, че стои във въздуха. И ще скочи цяла миля.

— Наистина ли?

— Точно така изглеждахте вие. Сякаш изведнъж сте разбрал, че стоите във въздуха.

Вокалният мъжки квартет запя отново. Били отново се заизмъчва емоционално. Съвсем определено неговите преживявания бяха свързани с четиримата мъже и нямаха нищо общо с песента.

Ето какво пееха те, докато Били се разкъсваше вътрешно:

*Храната е скъпа, огнището тлее,
кажете как може бедняк да живее?
Молете се слънце и нощем да грее,
защото беднякът наистина зле е.
Направихме къща, но гръм порази я,
сега остава ни само просия...
Какво да говорим? Храната я няма
и нашата мъка е мъка голяма.
Отгоре на всичко — данъци тежки!
Как да живее човек по човешки?*

И тъй нататък.

Били избяга на горния етаж на хубавия си бял дом.

Траут също щеше да се качи с него, ако Били не му бе казал да не идва. После Били влезе в банята на горния етаж, която бе тъмна. Той затвори и заключи вратата. Остана на тъмно и постепенно схвана, че не е сам. Синът му бе там.

— Татко? — каза синът му.

По това време Робърт, бъдещата Зелена барета, бе на седемнадесет години. Били го харесваше, но не го познаваше много

добре. Имаше съмнения, че няма какво много да се опознае у Робърт.

Били щракна ключа на лампата. Робърт седеше на клозетната чиния с панталоните на пижамата около глезените. От шията му висеше електрическа китара. Той току-що бе купил китарата. Не можеше да свири на нея и всъщност никога не се научи да свири. Китарата бе седефенорозова.

— Здравей, сине — каза Били Пилгрим.

Били влезе в спалнята си, макар че долу имаше гости, които трябваше да забавлява. Той легна на леглото и включи Магическите пръсти. Матракът затрепера и изгони едно куче изпод леглото. Кучето беше Спот. В онези дни добрият стар Спот беше все още жив. Спот легна отново в един от ъглите.

Били правеше усилия да проумее ефекта на квартета върху него и намери връзка с едно отдавнашно преживяване. Той не пропътува във времето, за да стигне това преживяване. Спомни си го смътно по следния начин.

Намираше се в месохранилището през нощта, когато Дрезден бе унищожен. Отгоре се чуваше шум като от великански стъпки. Това бяха експлозивни бомби. Великаните не преставаха да крачат. Месохранилището беше много сигурно скривалище. Единственото, което ставаше там долу бе да завали от време на време дъжд от варови пращинки. Там долу бяха американците, четирима от охраната им и одраните трупове на няколко животни. Останалите от охраната, за успокоение на своите близки си бяха отишли по домовете в Дрезден преди нападението. Сега те загиваха заедно със своите семейства.

Така е то.

Момичетата, които Били бе видял тогава, също бяха убити в едно много по-плитко скривалище в друга част на кланицата.

Така е то.

От време на време един от охраната се качваше до горния край на стълбите, за да види какво става навън, после се връщаше и шепнеше на другите от охраната. Навън бушуваше огнена буря. Дрезден бе един голям пламък. Пламъкът поглъщаше всичко органично, всичко, което може да гори.

Беше опасно да се излиза от скривалището чак до обяд на следващия ден. Когато американците и тяхната охрана излязоха, небето бе почерняло от пушек. Слънцето изглеждаше като разгневена главичка на карфица. Дрезден сега приличаше на Луната — нищо, освен минерали. Камъните бяха нажежени. Всички наоколо бяха мъртви.

Така е то.

Четиримата от охраната инстинктивно се събраха накуп. Пулеха очи. Изразът на лицата им се менеше и те нищо не казваха, макар че често отваряха уста. Приличаха на вокален мъжки квартет от ням филм. Думите, които произнасяха, може би бяха „Сбогом завинаги, стари приятели и приятелки, сбогом завинаги. Бог да ви благослови...“

Веднъж Монтана Уайлдхек каза на Били Пилгрим в зоологическата градина на Тралфамадор: „Разкажи ми нещо.“ Те лежаха един до друг в леглото. Бяха уединени. Куполът бе покрит. Монтана сега беше бременна в шестия месец. Едра и розова, тя от време на време мързеливо искаше Били да ѝ направи някаква малка услуга. Не можеше да изпрати Били за сладолед или за ягоди, защото в атмосферата извън купола имаше цианид и най-близките ягоди и сладолед бяха на милиони светлинни години разстояние.

Тя можеше само да го изпрати до хладилника, който бе украсен с двойката върху велосипеда за двама, или, както в случая, да му се примолит: „Разкажи ми нещо, Били, моето момче.“

„Дрезден бе унищожен през нощта на 13 февруари 1945 година — започна Били Пилгрим. — Ние излязохме от скривалището на следващия ден.“ Той разказа на Монтана за четиримата от охраната, които в своето изумление и мъка, приличаха на вокален мъжки квартет. Разказа ѝ за кланицата, чиято дървена ограда, прозорци и покриви бяха изчезнали. Той ѝ каза, че видял малки цепеници да лежат разпръснати наоколо. Това били хора, попаднали в огнената буря.

Така е то.

Били ѝ разказа какво бе станало със сградите, които по-рано стояха като скали около двора на кланицата. Бяха се сринали. Дървените им части бяха изгорели, а камъните им се бяха срутили,

бяха се претърколили един към друг и вкопчени един в друг, образуваха ниски изящни криви.

„Приличаше на луната“ — каза Били Пилгрим.

Хората от охраната казаха на американците да се строят по четирима, което те направиха. След това под строй ги върнаха в свинарника, който бе техният дом. Само стените бяха останали. Прозорците и покривът ги нямаше. И вътре нямаше нищо, освен пепел и буци стопено стъкло. Нямаше нито храна, нито вода и оживелите разбраха, че ако искат да продължават да живеят, трябва да изкачат една подир друга кривите по лицето на луната.

Така и направиха.

Кривите изглеждаха гладки само от разстояние. Хората, които се катереха по тях, установиха, че те са коварни и ръбести, горещи на пипане, често нестабилни, готови — ако някои важни скали се разбутат — да се сринат още повече, за да образуват по-ниски и по-солидни криви.

Хората почти не говореха, докато пресичаха луната. Нямаше какво да се каже. Едно беше ясно: смяташе се, че абсолютно всички в града са мъртви, независимо от това, какви са и всеки, който се движеше из него, противоречеше на обстановката. На луната се предполагаше да няма хора.

Американски изстребители се спуснаха под пушека, за да видят дали нещо се движи. Там долу те видяха Били и останалите. Самолетите ги обсипаха с картечни куршуми, но куршумите не ги улучиха. После видяха други хора да се движат долу край реката. Стреляха и по тях. И улучиха някои от тях.

Така е то.

Намерението бе да се ускори краят на войната.

Разказът на Били завърши по много особен начин в едно предградие, незасегнато от огън и експлозии. Вечерта охраната и американците стигнаха до една страноприемница, която бе отворена. Имаше запалени свещи. На долния етаж гореше огън в три огнища.

Имаше празни маси и столове, очакващи хора, които можеха да дойдат. А горе чакаха оправени празни легла.

Съдържателят бе сляп. Жена му виждаше и беше готвачката. Техните две млади дъщери работеха като келнерки и прислужнички. Семейството знаеше, че Дрезден вече го няма. Които имаха очи, бяха видели как той гори, гори, и бяха разбрали, че сега се намират на ръба на една пустиня. Все пак те бяха отворили заведението, лъснали чашите, навили часовниците, засилили огъня и чакаха, чакаха да видят дали някой няма да дойде.

Потокът от бегълци от Дрезден не беше голям. Часовниците цъкаха, огънят пращеше и прозрачните свещи капеха. Изведнъж се почука на вратата и влязоха четирима пазачи със сто американски пленници.

Съдържателят попита охраната от града ли идват.

— Да.

— Идват ли още хора?

Хората от охраната казаха, че по трудния път, който бяха избрали, не са видели нито една друга жива душа.

Слепият съдържател каза, че американците могат да спят в конюшната му тази нощ и им даде супа, ръжено кафе и малко бира. После излезе до конюшната да ги чуе как си лягат в сламата.

— Лека нощ, американци — каза той на немски. — Приятни сънища.

ДЕВЕТ

Ето как Били Пилгрим загуби своята съпруга Валенция.

Той беше в безсъзнание в болницата във Вермонт, след като самолетът се разби на планината Шугърбуш, а Валенция, която бе чула за катастрофата, пътуваше от Илиум за болницата в семейния кадилак Елдорадо купе де вил. Валенция беше в истерия, защото ѝ бяха казали откровено, че Били може да умре, а ако оживее, може да остане жив труп.

Валенция обожаваше Били. Тя така плачеше и скимтеше, докато караше колата, че пропусна отклонението, по което трябваше да се отбие от главното шосе. Удари спирачките и един мерцедес я блъсна отзад. Слава Богу, никой не бе засегнат, защото и дамата шофьори се бяха запасали с коланите. Слава Богу, слава Богу. Мерцедесът бе загубил само един фар. Задната част на кадилака не приличаше на нищо. Багажникът и калниците бяха смачкани. Зяпналият багажник изглеждаше като селски идиот, който обяснява, че нищо за нищо не знае. Калниците вдигаха рамене. Бронята стърчеше нагоре. Един етикет върху бронята гласеше: „Рейгън за президент“. Задното стъкло беше цялото напукано. Ауспухът допираше паважа.

Шофьорът на мерцедеса слезе от колата и отиде при Валенция да види дали ѝ има нещо. Тя истерично бръщолевеше за Били и самолетната катастрофа, а след това включи на скорост и пресече осовата линия, изоставяйки зад себе си ауспуха. Когато пристигна в болницата, хората се втурнаха към прозорците да видят какъв е този шум. Кадилакът, който беше изгубил и гърнето, и ауспуха, бучеше безнадеждно като бомбардировач, загубил едното си крило. Валенция загаси мотора, после се строполи върху кормилото и клаксонът дрезгаво и продължително засвири. Лекар и една сестра изтичаха да видят какво става. Бедната Валенция беше в безсъзнание, отровена от въглероден едноокис. Бе небесно-лазурна.

Един час по-късно тя беше мъртва.

Така е то.

Били не знаеше нищо за това. Той продължаваше да сънува, да пътува във времето и тъй нататък. Болницата бе така претъпкана, че Били не можеше да има отделна стая. Беше в една стая с харвардския професор по история на име Бъртрам Коуплънд Ръмфурд. Ръмфурд не виждаше Били, защото Били бе заграден с платнени паравани на гумени колелца. Но Ръмфурд чуваше как от време на време Били си говори сам на себе си. Левият крак на Ръмфурд бе в тракция. Беше го счупил като карал ски. Беше седемдесетгодишен, но по дух и тяло бе на половината на тази възраст. Когато счупи крака си, той се намирал на меден месец с петата си жена. Тя се казваше Лили. Лили бе на двадесет и три години.

Точно когато установиха смъртта на бедната Валенция, Лили влезе в стаята на Били и Ръмфурд с цяла купчина книги. Ръмфурд я бе изпратил в Бостън, за да ги донесе. Той работеше върху еднотомна История на военновъздушните корпуси на Съединените щати през Втората световна война. Книгите бяха за бомбардировки и въздушни боеве, станали преди още Лили да се роди.

„Вървете без мене“ — каза Били Пилгрим в унес, когато хубавичката малка Лили влезе. Лили танцуваше в един нощен клуб, когато Ръмфурд я видя и реши тя да стане негова. Не бе успяла да завърши гимназия. Нейният коефициент за интелигентност беше много нисък.

— Той ме плаши — прошепна тя на съпруга си за Били Пилгрим.

— А на мене ужасно ми досажда — отвърна Ръмфурд гръмогласно. — Единственото нещо, което прави в сънищата си е, да се отказва, да се предава, да се извинява и да моли да го оставят намира.

Ръмфурд беше бригаден генерал о.з. от Военновъздушните резерви, официален историк на Военновъздушните сили, редовен професор, автор на двадесет и шест книги, мултимилионер от рождение, един от най-големите състезатели по воден спорт на всички времена. Неговата най-популярна книга разглеждаше въпроса за секса и усиленото атлетическо занимание за мъже над шестдесет и пет годишна възраст. Сега той цитира Теодор Рузвелт, на когото много приличаше:

„От един банан бих могъл да издялам по-добър човек от него.“

Едно от нещата, които Ръмфурд бе поръчал на Лили да му донесе от Бостън, бе копие от съобщението на Хари С. Труман пред света, че е пусната атомна бомба над Хирошима. Тя носеше ксерокопие от него и Ръмфурд я попита дали го е чела.

— Не.

Тя не четеше добре. Това бе една от причините, поради които не можа да завърши гимназия.

Ръмфурд ѝ нареди да седне и да прочете изявлението на Труман. Той не знаеше, че Лили не може да чете хубаво. Той почти нищо не знаеше за нея, освен това, че беше още едно обществено доказателство, че той е свръхчовек.

И така Лили седна и започна да се преструва, че чете писанието на Труман, което гласеше:

Преди шестнадесет часа един американски самолет пусна бомба над Хирошима, важна японска база. Тази бомба имаше повече от 20 000 тона експлозивна мощ. Тя беше две хиляди пъти по-мощна от английската „Голям шлем“, която е най-голямата бомба, използвана някога във военната история.

Японците започнаха войната с въздушно нападение над Пърл Харбър. Разплатихме им се многократно. Но това още не е краят. С тази бомба ние направихме ново и революционно увеличение на ударната ни сила, което се прибавя към растящата мощ на нашите военни сили. Сега тази бомба се произвежда в настоящата ѝ фирма, но още по-мощни нейни разновидности се усъвършенстват.

Това е атомната бомба. Тя впряга основните сили на Вселената. Силата, от която слънцето черпи своята мощ, сега е пусната срещу онези, които доведоха войната до Далечния Изток.

Преди 1939 година учените вярваха, че теоретично е възможно да се освободи атомна енергия. Но никой не знаеше как да направи това на практика. Ние обаче знаехме, че към 1942 година германците трескаво работеха, за да намерят начин да прибавят атомната енергия към всички други военни машини, с чиято помощ те се надяваха да поробят света. Но не успяха. Ние можем да бъдем благодарни на привидението, че германците късно направиха Фау-1 и Фау-2, и то в

ограничени бройки, и дори още по-благодарни, че те въобще не можаха да направят атомна бомба.

Битката на лабораториите бе съдбоносна за нас, така както съдбоносни бяха за нас битките по въздух, суша и море, и ние спечелихме битката на лабораториите, както печелим и другите битки.

Ние сме готови сега да унищожим по-бързо и по-пълно всяко производствено предприятие, което японците имат над земята, в който и да е град — казваше Хари Труман. — Ние ще разрушим техните докове, фабрики и съобщителни средства. Не трябва никой да се лъже; ние напълно ще унищожим японската военна сила. С цел да спасим...

И тъй нататък.

Една от книгите, които Лили бе донесла на Ръмфурд бе, „Унищожението на Дрезден“ от един англичанин на име Дейвид Ървинг. Това бе американско издание, отпечатано от Холт, Райнхард и Уинстън през 1964 година. Книгата трябваше на Ръмфурд заради част от уводите на неговите приятели Айра С. Ийкър, генерал-лейтенант о.з. от Военновъздушните сили на Съединените щати, и английския маршал от Кралските въздушни сили сър Робърт Сондби, кавалер на ордена на Британската империя, носител на кръст за храброст, носител на отличителния летящ кръст, носител на кръста на военновъздушните сили.

Трудно ми е да разбера онези англичани и американци, които плачат за убитите цивилни на врага, а не проливат сълза за нашите смели екипажи, загинали в битка с един жесток враг, пишеше между другото неговият приятел генерал Ийкър. Смятам, че добре щеше да бъде, ако господин Ървинг си спомнеше, описвайки страшната картина на убитите цивилни в Дрезден, че в същото това време над Англия падаха Фау-1 и Фау-2 и убиваха безразборно цивилни мъже, жени и деца, а те бяха проектирани и пуснати с тази цел. Добре щеше да бъде да си спомни и за Бухенвалд и Ковънтри.

Предговорът на Ийкър завършваше по следния начин:

Дълбоко съжалявам, че английските и американските бомбардировачи убиха 135 000 души в нападението си над Дрезден, но аз си спомням кой започна последната война и съжалявам повече за загубата на над 5 000 000 съюзнически войници в необходимото усилие да бъде напълно сразен и докрай унищожен нацизмът.

Така е то.

А маршалът от военновъздушните сили Сондби казваше между другото:

Никой не може да отрече, че бомбардировката над Дрезден бе голяма трагедия. След като прочетат тази книга, малцина ще повярват, че тя е била необходима от военна гледна точка. Това бе едно от онези ужасни неща, които понякога се случват по време на война, и които са резултат на нещастно стечение на обстоятелствата. Онези, които дадоха съгласието си за бомбардировката, не бяха нито зли, нито жестоки, макар че те може би бяха твърде далеч от суровата действителност на войната, за да разберат напълно ужасната разрушителна сила на една бомбардировка през пролетта на 1945 година.

Сторонниците на забраната на атомните оръжия, изглежда смятат, че ако успеят да постигнат своята цел, войната ще стане по-поносима и по-прилична. Добре би било те да прочетат тази книга и да се замислят за съдбата на Дрезден, където 135 000 души умряха в резултат на нападение с конвенционални оръжия. През нощта на 9 март 1945 година въздушно нападение над Токио от американски тежки бомбардировачи, които използваша високоексплозивни бомби, причини смъртта на 83 793 души. А атомната бомба, пусната над Хирошима, уби 71 379 души.

Така е то.

— Ако някога дойдете в Коуди, щата Уайоминг — каза Били Пилгрим иззад белия платнен параван, — просто попитайте за Дивия Боб.

Лили Ръмфурд потрепера и продължи да се преструва, че чете писанието на Хари Труман.

Късно същия ден пристигна дъщерята на Били — Барбара. Тя беше упоена и имаше същия изцъклен поглед като бедния стар Едгар Дърби точно преди да го разстрелят в Дрезден. Лекарите й бяха дали хапчета, така че тя да продължи да функционира, въпреки че баща й бе натрошен, а майка й мъртва.

Така е то.

Придружаваха я лекар и сестра. Брат й Робърт летеше към дома от едно бойно поле във Виетнам.

— Татко — каза Барбара нерешително. — Татко?

Но Били беше на десет години далеч, обратно в 1958 година. Той преглеждаше очите на млад монголски идиот, за да му предпише очила. Майката на идиота присъстваше и превеждаше.

— Колко точки виждате? — попита го Били Пилгрим.

А после Били пропътува и стигна до времето, когато бе на шестнадесет години и чакаше в чакалнята на един лекар. Палецът му беше възпален. Имаше още само един пациент, някакъв много, много стар човек. Старият човек се измъчваше от газове. Той пръдна шумно, а после се уригна.

— Извинете ме — каза той на Били. А после повтори същите неща отново. — О, господи — каза той, — знаех си, че е трудно да остарееш. — Той поклати глава. — Но не знаех, че било толкова трудно.

Били Пилгрим отвори очи в болницата във Вермонт. Не знаеше къде е. Синът му Робърт седеше до него. Робърт беше в униформата на прочутите Зелени барети. Косата на Робърт бе късо подстригана — четина с цвета на жито. Робърт бе чист и спретнат. Носеше медалите „Пурпурно слънце“, „Сребърна звезда“ и „Бронзова звезда“.

И това момче не успя да завърши гимназия, бе се пропило на шестнадесетгодишна възраст, ходеше с компанията на лоши момчета, веднъж бе арестуван, защото беше съборил стотици надгробни паметници в едно католическо гробище. А сега го бяха вкарали в правия път. Стойката му беше чудесна, обувките му лъснати, панталоните му бяха изгладени и той ръководеше хора.

— Татко?

Били Пилгрим отново затвори очи.

Били не можа да присъства на погребението на жена си, защото беше още трудно болен. И все пак той беше в съзнание, когато пуснаха Валенция в земята в Илиум. Били почти нищо не говореше, след като дойде в съзнание. Той не бе реагирал много ясно на новината за смъртта на Валенция, на връщането на Робърт от войната и така нататък. Ето защо общото мнение беше, че се е превърнал в жив труп. Говореше се, че ще му направят операция по-късно, за да подобрят циркулацията на кръвта в мозъка му.

Всъщност, външното безразличие на Били бе само прикритие. Неговото безразличие прикриваше едно съзнание, което възбудено щракаше и действаше. То подготвяше писма и лекции за летящите чинии, за незначителността на смъртта и за истинската същност на времето.

Професор Ръмфурд каза ужасни неща за Били, в присъствието на Били, смятайки че Били вече съвсем няма акъл.

— Защо не го оставят да умре? — попита той Лили.

— Не знам — каза тя.

— Това вече не е човек. Лекарите са за хората. Трябва да го предадат на някой ветеринарен доктор или на хирург за дървета. Те ще знаят какво да правят с него. Виж го! Според медиците, това е живот. Животът не е ли чудесно нещо?

— Не знам — каза Лили.

Веднъж Ръмфурд разправи на Лили за бомбардировката над Дрезден и Били чу всичко от край до край. Във връзка с Дрезден, Ръмфурд имаше един проблем. Неговата еднотомна История на военновъздушните сили през Втората световна война се предполагаше да бъде популярно съкратена версия на двадесет и седем-томната Официална история на военновъздушните сили през Втората световна война. Проблемът се състоеше в следното: в двадесет и седемте тома нямаше почти нищо за въздушното нападение над Дрезден, въпреки че то имаше такъв огромен успех. Размерът на този успех бе държан в тайна, в продължение на много години след войната — в тайна от американския народ. Но той, разбира се, не беше тайна за германците, нито за руснаците, които превзеха Дрезден след войната, и които са все още в Дрезден.

— Най-после американците научиха за Дрезден — каза Ръмфурд, двадесет и три години след нападението. — Мнозина от тях знаят, колко по-лошо е било от Хиросима. Ето защо аз трябва да кажа нещо за него в книгата си. От официална военновъздушна гледна точка това ще бъде нещо ново.

— Защо е трябвало да го държат в тайна толкова дълго? — запита Лили.

— От страх някои милостиви сърца да не решат, че не е трябвало да го извършат.

Сега за пръв път Били каза нещо смислено.

— Аз бях там — каза той.

За Ръмфурд бе трудно да погледне на Били сериозно, защото той от дълго време гледаше на него като на отблъскващ античовек, който щеше да е по-добре да бъде мъртъв. Сега, когато Били проговори ясно и свързано, ушите на Ръмфурд приеха думите му като чужд език, който нямаше смисъл да се учи.

— Какво каза? — попита Ръмфурд.

Лили трябваше да поеме ролята на преводач.

— Каза, че е бил там — обясни тя.

— Къде там?

— Не знам — каза Лили. — Къде сте били? — попита тя Били.

— В Дрезден — каза Били.

— В Дрезден — каза Лили на Ръмфурд.

— Той просто повтаря като ехо нещата, които ние казваме — отбеляза Ръмфурд.

— Аха — каза Лили.

— Сега е развил ехолация.

— Аха.

Ехолацията е душевно заболяване, което кара хората веднага да повтарят неща, казани от здравите около тях. Всъщност Били не страдаше от ехолация. Ръмфурд просто твърдеше, че Били е болен от нея, за свое собствено удобство. Ръмфурд разсъждаваше по типично военен начин: че един неудобен човек, чиято смърт той много желаше от практически съображения, страда от една противна болест.

В продължение на няколко часа Ръмфурд настояваше, че Били страда от ехолация. Той каза на сестрите и на един лекар, че сега Били има ехолация. Направиха няколко опита с Били. Лекари и сестри се опитаха да накарат Били да повтори нещо, но пред тях Били не издаде ни звук.

— Сега не го прави — каза Ръмфурд сърдито. — Но веднага, щом си отидете, ще започне.

Никой не взе на сериозно диагнозата на Ръмфурд. Гледаха на Ръмфурд като на омразен старец, самомнителен и жесток. По един или друг начин той често им казваше, че слабите хора трябва да умрат. А служещите в болницата, разбира се, бяха предани на идеята, че трябва да се помогне, доколкото е възможно, на слабите и че никой не трябва да умира.

Там, в болницата, Били преживя нещо много обикновено за хора без власт по време на война: той се опитваше да докаже на един умишлено глух и сляп враг, че си струва този враг да го види и чуе. Той мълча, докато вечерта светлините не угаснаха, и след дълга тишина, в която нямаше нищо за повтаряне, каза на Ръмфурд:

— Бях в Дрезден, когато го бомбардираха. Като военнопленник.

Ръмфурд въздъхна нетърпеливо.

— Честна дума — каза Били Пилгрим. — Не ми ли вярвате?

— Сега ли трябва да говорим за това? — попита Ръмфурд. Той бе чул думите и не им бе повярвал.

— Не смятам въобще да говоря за това — каза Били. — Просто искам да знаете, че аз бях там.

Нищо повече не бе казано за Дрезден тази вечер. Били затвори очи и предприе пътешествие във времето към един майски следобед, два дена преди края на Втората световна война в Европа. Били и петима други американски пленници пътуваха в зелена каруца, която имаше формата на ковчег, и която бяха намерили изоставена заедно с конете в едно от предградията на Дрезден. Сега, троп-троп-троп, конете ги теглеха по една тясна уличка, изчистена сред луноподобните развалини. Те се връщаха в кланицата за сувенири от войната. Били си спомни за тропота на конете на млекаря рано сутрин в Илиум, когато бе момче.

Били стоеше в задната част на дрънкащия ковчег. Главата му бе килната назад, ноздрите му бяха разширени. Той беше щастлив. Беше му топло. В каруцата имаше храна и вино, а също и фотоапарат, колекция от марки, препариран бухал и часовник за маса, който върви от промените в атмосферното налягане. Американците бяха влизали в празни къщи в предградията, в които бяха затворени, и оттам бяха взели тези и много други неща.

Научавайки, че идват руснаците, които убиват, крадат, изнасилват, техните собственици бяха избягали.

Но руските войници не дойдоха даже и два дена след края на войната. Всред развалините бе тихо. На път за кланицата Били видя само един-единствен човек. Това бе един старец, който буташе детска количка на две колела. Количката бе натоварена с тенджерки, чаени чаши, теловете на един чадър и други неща, които бе намерил.

Когато стигнаха до кланицата, Били остана в каруцата да се пече на слънце. Другите отидоха да потърсят сувенири. Годици по-късно, тралфамадорците посъветваха Били да се съсредоточава върху щастливите мигове в живота си и да пренебрегва нещастните — да впери поглед само в красивите неща, тъй като вечността не минава край него. Ако Били имаше възможност, той щеше да избере за най-щастлив момента на обяната в слънце дрямка в задната част на каруцата.

Били дремеше въоръжен. За пръв път от дните на първоначалното си военно обучение той бе въоръжен. Другарите му настояваха да се въоръжи, тъй като само Бог знае какви убийци може да се срещнат по дупките на лунната повърхност — диви кучета, угоени от човешки трупове плъхове, избягали луди и убийци, войници, които няма да спрат да убиват, докато самите те не бъдат убити.

На каиша си Били носеше огромен кавалерийски пистолет. Това бе реликва от Първата световна война. На дръжката имаше халка. Пистолетът бе зареден с куршуми, големи, колкото яйца на червеношийка. Били беше го намерил в нощното шкафче в една къща. Това е едно от характерните неща за края на войната. Абсолютно всеки, който иска, можеше да има оръжие. Можеше да вземеш оръжие, откъдето щеш. Били имаше и сабя. Това бе церемониална сабя от Луфтвафе. На дръжката ѝ бе изобразен крещящ орел. Орелът носеше пречупен кръст и гледаше надолу. Били беше я намерил забита в един телефонен стълб. Беше я издърпал, когато каруцата минаваше покрай него.

А сега дрямката стана по-лека и той чу мъж и жена да говорят в жаловити немски тонове. Говорещите лирично изказваха някому своето съчувствие. Преди Били да отвори очи, стори му се, че

гласовете може да бъдат на онези приятели на Исуса, които бяха свалили Неговото съсипано тяло от кръста.

Така е то.

Били отвори очи. Мъж и жена на средна възраст говореха оживено на конете. Те бяха забелязали това, което американците не бяха забелязали — че от устата на конете, разцепени от металната част на юздата, тече кръв, че копитата на конете са счупени, така че всяка стъпка означава агония, и че конете са обезумели от жажда. Американците се бяха отнесли към своето средство за транспорт, сякаш то бе толкова чувствително, колкото един шестцилиндров шевролет.

Двамата съжалители на коне се придвижиха към задната част на каруцата, така че да вперят покровителствено-укорителни погледи към Били — към Били Пилгрим, който бе толкова дълъг и слаб, толкова смешен в своята лазурна тога и сребърни обувки. Те не се страхуваха от него. Те от нищо не се страхуваха. И двамата бяха лекари акушери. Бяха изразждали бебета до момента, в който всички болници бяха изгорени. Сега лагеруваха близо до мястото, където до скоро се намираше жилището им.

Жената притежаваше мека красота, Тя бе прозрачна, защото от дълго време ядеше само картофи. Мъжът бе облечен в костюм, с връзка и т.н. Картофите го бяха направили мършав. Той бе висок, колкото Били и носеше трифокални очила с телени рамки. Тази двойка, която имаше толкова работа с бебета, не бе произвела нито едно бебе, макар че можеха да го направят. Това бе интересен коментар върху целия проблем за възпроизводството.

Те знаеха общо взето девет езика. Най-напред се опитаха да говорят с Били на полски, тъй като той бе облечен така палячовски, а нещастните палячовци неволно бяха станали клоуните на Втората световна война.

Били попита на английски какво искат и те незабавно му се скараха на английски за състоянието на конете. Накараха Били да слезе от каруцата и да погледне конете. Когато Били видя състоянието на своето превозно средство, той избухна в плач. Не бе плакал за нищо друго през време на войната.

По-късно, като оптометрист на средна възраст, той щеше понякога да плаче тихичко и насаме, но никога нямаше да издава такива високи звуци, буху-буху-буху.

Ето защо епиграфът на настоящата книга е четиристишието от прочутата коледна песен. Били плачеше много рядко, макар че често виждаше неща, за които можеше да се плаче, и в това отношение поне той приличаше на Христос от коледната песен:

*Песни се чуват,
добитък мучи,
но малкият Христос
тихо в яслата спи.*

Били се върна във времето към болницата във Вермонт. Бяха свършили закуската и професор Ръмфурд започна с неохота да показва интерес към Били като човешко същество. Ръмфурд грубо заразпитва Били, за да се увери, че наистина е бил в Дрезден. Попита го как е било и Били му разказа за конете и за съпрузите, които лагеруваха върху Луната.

Историята завърши по следния начин: Били и лекарите разпрегнаха конете, но конете не се помръднаха. Боляха ги краката. А после дойдоха руснаци на мотоциклети. Те арестуваха всички, с изключение на конете.

Два дена по-късно Били бе предаден на американците, които го експедираха у дома му на много бавен товарен параход, наречен „Лукриша А. Мот“. Лукриша А. Мот бе прочута американска суфражетка. Тя бе мъртва.

Така е то.

— Трябваше да го направят — каза Ръмфурд на Били, говорейки за разрушаването на Дрезден.

— Знам — каза Били.

— Война е това.

— Знам. Не се оплаквам.

— Сигурно е бил жив ужас на земята.

— Беше — каза Били Пилгрим.

— Трябва да съжалявате хората, които са били принудени да го направят.

— Съжалявам ги.

— Сигурно вие там на земята сте изпитвали смесени чувства.

— Всичко бе наред — каза Били. — Всичко е винаги наред и всеки трябва да прави точно, каквото прави. Научих това на Тралфамадор.

По-късно през същия ден дъщерята на Били Пилгрим го заведе у дома му; накара го да си легне в собствената му къща и включи Магическите пръсти. Обслужваше го медицинска сестра. Били не трябваше да работи. Не му се позволяваше дори да излиза от къщи, поне за известно време. Той бе под наблюдение.

Но Били се измъкна, когато сестрата бе заета, и отиде с колата в Ню Йорк, където се надяваше да се покаже по телевизията. Щеше да разкаже на света какво е научил от тралфамадорците.

Били Пилгрим се настани в хотел Ройълтън, на 44-а улица в Ню Йорк. По една случайност му дадоха стаята, в която бе живял Джордж Джийн Нейтън, критик и издател. Според представите на земните за времето, Нейтън бе умрял през 1958 година. Разбира се, според представите на травфамадорците, Нейтън бе все още жив някъде и щеше винаги да бъде жив.

Стаята бе малка и семпла, но се намираше на последния етаж и имаше френски прозорец, през който се излизаше на тераса, голяма колкото самата стая. Отвъд парапета на терасата бе въздушното пространство на 44-а улица. Сега Били се облегна на парапета и се загледа в хората, които се движеха насам-натам долу по улицата. Те приличаха на скокливи ножички. Бяха много смешни.

Нощта бе хладна и след малко Били се прибра и затвори френския прозорец. Затварянето на френския прозорец му напомни за медения му месец. Любовното гнездо през неговия меден месец на Кейп Ан имаше френски прозорец, още го имаше, и винаги щеше да го има.

Били включи телевизора и защрака ключа за каналите. Търсеше програма, в която би могъл да се появи. Но още бе твърде рано за програми, в които да могат да говорят хора с особено мнение. Беше

много след осем часа, затова всички програми бяха за глупости и убийства.

Така е то.

Били излезе от стаята си, слезе долу с асансьора, тръгна по Таймз Скуейър и се спря пред витрината на една евтина книжарница. На витрината имаше стотици книги за секс, хомосексуализъм и убийства, справочник за улиците на Ню Йорк и модел на Статуята на свободата с термометър на него. На витрината имаше също покрити със сажди и наплювани от мухи четири тома романи с меки корици от приятеля на Били Килгорд Траут.

Междувременно, последните новини на деня бяха съобщавани върху светлинна лента на сградата зад Били. Витрината отразяваше новините. Те разказваха за онези, които държат в ръце властта, за спортни събития, за гняв и за смърт.

Така е то.

Били влезе в книжарницата.

Вътре имаше надпис, че само на пълнолетни е позволено да влизат във вътрешната част. Там имаше кинетоскопи с филми за голи млади жени и мъже. За една минута се плащаше 25 цента. Там се продаваха и снимки на голи млади хора. Тях можеше да си занесеш у дома. Снимките бяха много по-тралфамадорски от филмите, защото можеше да си ги гледаш, когато пожелаеш, и те нямаше да се променят. След двайсет години тези момичета ще бъдат все още млади, все още ще се усмихват, ще гледат със затаен яд или просто ще изглеждат глупави с широко разтворени крака. Някои от тях щяха да ядат захарни петлета или банани. А членовете на младите мъже щяха да бъдат все още полувъзбудени и мускулите им щяха да се издуват като гюллета.

Но вътрешната част на магазина не примамваше Били. Той бе силно развълнуван от романите на Килгор Траут в предната част на магазина. Заглавията бяха нови за него, или той поне смяташе така. Отвори една книга. Струваше му се, че в това няма нищо нередно, тъй като всички в магазина прелистваха по нещо. Заглавието на книгата бе „Голямото табло“. Той прочете няколко абзаца и разбра, че я е чел — бе я чел преди години в болницата за ветерани. В нея се разказваше за

мъж и жена от Земята, отвлечени от извънземни същества. Излагали ги на показ в зоологическата градина на планетата, наречена Циркон-212.

Тези измислени хора в зоологическата градина имали голямо табло, на което се появявали цените на акциите от борсата — таблото било на една от стените на жилището им, на която се намирали и телекс, и телефон, свързани с борсите на Земята. Създанията от Циркон-212 казали на своите пленници, че са направили на Земята инвестиции от тяхно име за един милион долара и зависело от пленниците да увеличат инвестициите си така, че когато се върнат на Земята, да имат баснословно богатство.

Разбира се, телефонът, телексът и таблото не бяха истински. Те бяха просто имитация и тяхната цел бе, да направят по-живо представлението на земните пред тълпите в зоологическата градина — да ги накарат да подскачат и аплодират, да злорадстват, да се чумерят, да скубят косите си, да се подмокрят от страх, или да изглеждат самодоволни като бебета в прегръдките на своите майки.

На книга земните преуспяваха. Това, разбира се, бе част от играта. В нея бе намесена и религията. По телекса се получи съобщение, че президентът на Съединените щати обявил Национална седмица за молитва, през която всеки трябва да се моли. В седмицата преди това, земните бяха претърпели неуспех на борсата. Те бяха загубили цяло състояние от акции на зехтин. Затова те с жар се отдадоха на молитви. И това подейства. Акциите на зехтина се покачиха.

Една от другите книги на Килгор Траут там, на витрината, разказваше за един човек, който строил машина за летене във времето, така че да може да се върне назад и види Исус. Машината се оказала успешна и той видял Исус, когато Исус бил още на дванадесет години. Исус учел дърводелство от баща си.

Двама римски войници влезли в работилницата с папирус. На него имало чертеж на уред, който те искали да се направи до преди изгрев на другия ден. Това било кръст, който щял да се използва за екзекуцията на човек, подстрекавал тълпите.

Исус и баща му го изработили. Те били доволни, че имат работа. И подстрекателят на тълпите бил екзекутиран на него.

Така е то.

Книжарницата се управляваше от петима души, които изглеждаха като близнаци. Бяха ниски, плешиви и дъвчеха пури, наквадени от слюнка. Те никога не се усмихваха и всеки от тях имаше висок стол, на който можеше да седне. Правеха пари от публичен дом, от хартия и целулоид. Те не бяха възбудени. И Били Пилгрим не беше. Но всички други бяха. Това бе смешен магазин за любов и бебета.

От време на време продавачите казваха на някого или да купува, или да си излиза, а не само да гледа и да прелиства. Някои от хората се гледаха един друг, вместо да гледат стоките.

Един от продавачите се приближи до Били и му каза, че хубавите неща са във вътрешната част на магазина, а книгите, които четете, са само за витрината.

— По дяволите, не тия неща ви трябват — каза той на Били. — Това, което ви трябва, се намира във вътрешната част.

Ето защо Били се придвижи малко навътре, но не стигна до отделението, което бе само за възрастни. Той се придвижи само от разсеяна учтивост, като взе със себе си от книгите на Траут — тази за Исус и машината за пътуване във времето.

Пътникът от книгата се върнал в библейските времена, за да установи специално едно нещо: дали Исус наистина е умрял на кръста, дали като са го свалили, е бил още жив и дали наистина е продължил да живее. Героят носел със себе си лекарска слушалка.

Били зачете края на книгата, където героят се смесва с хората, които свалят Исус от кръста. Пътешественикът във времето бил първият, който се качил по стълбата, облечен в дрехи от съответната епоха. Той се навел близо до Христос така, че хората да не виждат, че използва слушалка, и се заслушал.

От мъртвата гръдна кухня не се чувал никакъв звук. Синът Божи бил съвсем мъртъв.

Така е то.

Пътешественикът във времето, чието име било Ланс Коруин, премерил също колко е висок Исус, но не и колко тежи. Точно един метър и осемдесет и четири сантиметра.

Друг продавач се приближи до Били и го попита дали ще купи книгата и Били каза, че — моля ви се — ще я купи. Той бе с гръб към въртяща се метална подставка с книги с меки корици за минетите в Египет от древни времена до наши дни и тъй нататък и продавачът смяташе, че Били чете една от тях. Затова той бе изненадан, когато видя каква книга чете Били. Той каза „Исусе Христе, къде я намерихте?“ и тъй нататък. Той каза на другите продавачи за перверзника, който иска да купи книга от витрината. Останалите продавачи вече знаеха за Били. Те също го бяха наблюдавали.

Касата, пред която Били чакаше да му върнат рестото, бе близо до щанда за списания с разголени момичета. Били погледна към едно от тях и видя на корицата му следния надпис: „Какво всъщност се случи с Монтана Уайлдхек?“

Затова Били прочете списанието. Той, разбира се, знаеше къде наистина се намира Монтана Уайлдхек. Тя бе на Тралфамадор и гледаше бебето, но списанието, наречено „Среднощни котки“, твърдеше, че тя носи циментово върхно палто и се намира на петстотин метра под солените води на залива Сан Педро.

Така е то.

Били го хвана смях. Списанието, което се печаташе за онаниращи самотни мъже, разказваше историята по такъв начин, че да могат да бъдат поместени снимки от порнографските филми, в които Монтана бе играла, преди да навърши пълнолетие. Били не ги разгледа подробно. Това бяха еднозърнести снимки от сажди и тебешир. Можеше да бъде който и да е.

Отново подканиха Били да отиде във вътрешната част на магазина и този път той направи това. Уморен моряк се отмести от един прожекционен апарат, докато филмът още се въртеше. Били погледна и видя Монтана Уайлдхек, легнала сама на едно легло, да бели банан. Картината угасна с щракване. Били не искаше да види какво става по-нататък и един от продавачите го подкани настойчиво да се приближи и разгледа специалната стока, която държаха за любители под един тезгях.

Били бе леко заинтригуван: какво можеше да се крие на такова място. Продавачът се захили и му показа. Това бе снимката на жена и едно шотландско пони. Те се опитваха да правят полово сношение

между две дорийски колони пред кадифени драперии с пискюли по ръбовете.

Тази нощ Били не се появи по телевизията в Ню Йорк, но взе участие в едно радиопредаване. Точно до хотела на Били се помещаваше радиостанция. Той видя надписа над входа на сградата и влезе вътре. Качи се на студиото с автоматичен асансьор и се намери всред хора, които очакваха да влязат. Това бяха литературни критици и взеха Били също за литературен критик. Щяха да разискват въпроса, дали романът е мъртъв, или не.

Така е то.

Били седна с другите около златиста дъбова маса. Пред него имаше микрофон. Водещият предаването го попита как се казва, и кой вестник представлява. Били каза, че е от „Илиум газет“. Той бе нервен и щастлив. „Ако някой от вас дойде в Коди, Уайоминг — каза той на себе си, — потърсете Дивия Боб.“

Били вдигна ръка още в началото на програмата, но не му дадоха думата веднага. Други го изпревариха. Един от тях каза, че подходящ момент е романът да бъде погребан сега, когато една жена от Вирджиния, сто години след Апоматокс¹, е написала „Чичо Томовата колиба“. Друг един каза, че хората вече не могат да четат така, че напечатаните думи да се превърнат в мозъците им в живи, интересни ситуации, и авторът трябва да прави онова, което прави Норман Мейлър, а именно — публично да разиграва нещата, които е писал. Водещият предаването попита присъстващите каква, според тях, е функцията на романа в съвременното общество. Един от критиците каза: „Да дава цветни петна на стаи с напълно бели стени.“ Друг каза: „Да описва порнографски сцени артистично.“ А трети: „Да научава жените на нисши държавни служители какво да купуват и как да се държат, когато отидат в някой френски ресторант.“

После дадоха думата на Били. Със своя красив, обработен глас той започна да разказва за летящите чинии, за Монтана Уайлдхек и тъй нататък.

Изгониха го учтиво от студиото по време на едно от прекъсванията за предаване на реклами. Той се върна в стаята си в хотела, пусна 25 цента в машината „Магически пръсти“, свързана с

леглото му, и заспа. Предприе пътешествие във времето към Тралфамадор.

— Отново ли пътешества във времето? — каза Монтана.

— А? — каза Били.

— Отново си пътувал във времето. Винаги те познавам.

— Аха.

— Къде беше този път? Не във войната. Това също мога да позная.

— Ню Йорк.

— Голямата ябълка.

— А?

— Тъй му викаха на Ню Йорк.

— А, така ли?

— Ходи ли на театър или на кино?

— Не. Обиколих Таймз Скуейър и купих една книга от Килгор Траут.

— Блазе ти! — Тя не споделяше неговия възторг от Килгор Траут.

Били спомена спокойно, че е видял част от един неин порнографски филм. Отговорът ѝ бе не по-малко спокоен. Той бе тралфамадорски, без никакво чувство за вина:

— Да... — каза тя. — А аз съм чувала за участието ти във войната и колко смешен си бил. Чувала съм също за гимназиалния учител, който бил разстрелян. Снимали го и него в порнографски филм с команда за разстрелване.

Тя премести бебето от едната гърда на другата, защото моментът бе построен така, че трябваше да направи това.

Последва мълчание.

— Отново си играят с часовниците — каза Монтана и стана, за да сложи бебето в люлката му. Искаше да каже, че пазачите им караха часовниците в купола да се движат бързо, после бавно, после пак бързо, като наблюдаваха през шпионката малкото земно семейство.

Около врата на Монтана Уайлдхек имаше сребърна верижка. На нея висеше, между гърдите ѝ, медальонче със снимка на майка ѝ — алкохоличка, едрозърнеста снимка от сажди и тебешир. Можеше да бъде който и да е. На обратната страна на медальона бяха гравирани следните думи:

Господи, дари ме
със спокойствието да приема
нещата, които не мога да променя,
със смелостта
да променя нещата, които мога,
и с мъдростта винаги
да мога да разбера
разликата
между двете.

ДЕСЕТ

Преди две вечери стреляха по Робърт Кенеди, чиято лятна къща е на осем мили от дома, в който живя през цялата година. Снощи той почина.

Така е то.

Мартин Лутър Кинг бе също застрелян преди един месец.

Така е то.

И всеки ден моето правителство ми дава отчет за трупове, създадени с помощта на военната наука във Виетнам.

Така е то.

Баща ми умря преди много години — от естествена смърт. Така е то.

Той бе благ човек. Но беше луд по пушки. Той ми остави пушките си. Сега те ръждясват.

Били Пилгрим казва, че Тралфамадор няма голям интерес към Исус Христос. Той казва, че сред земните, най-привлекателна за тралфамадорското съзнание е личността на Чарлз Дарвин, който учи, че тези, които умират, трябва да умират, и че трупове са едно подобрене.

Така е то.

Същата тази идея се среща и в „Голямото табло“ от Килгор Траут. Създанията от летящата чиния, които отвлекли героя на Траут, го питали за Дарвин. Те го питали също и за играта голф.

Ако това, което Били Пилгрим научи от тралфамадорците е вярно — че ние всички ще живеем вечно, колкото и мъртви да изглеждаме понякога, — то аз не съм много очарован. И все пак, ако ще прекарам вечността, като посещавам ту един момент, ту друг, аз съм доволен, че толкова от моментите са приятни.

Един от най-приятните в последно време бе пътуването до Дрезден с моя стар боен другар О'Хеър.

Качихме са на унгарски самолет в Източен Берлин. Пилотът имаше тънки мустачки, приличаше на Адолф Менжу. Докато зареждаха самолета, той пушеше кубинска пура. Когато излетяхме, никой не каза да закачим предпазните колани.

Когато бяхме вече във въздуха, един млад стюард ни сервира ръжен хляб, салам, масло, сирене и бяло вино. Прибиращата се масичка пред мен не искаше да се отвори. Стюардът отиде в пилотската кабина за някакъв инструмент и се върна с отварачка за бирени шишета. С нейна помощ той отвори масичката.

На самолета имаше само шест пътника. Те говореха много езици. Те също се забавляваха. Там долу, под нас, бе Източна Германия и светлините бяха запалени. Аз си представих как пускам бомби над тези светлини, над тези села и градове.

Нито аз, нито О'Хеър очаквахме някога да спечелим пари. А ето ни и двамата много заможни сега.

— Ако някой от вас дойде в Коди, Уайоминг — казах му аз мързеливо, — потърсете Дивия Боб.

О'Хеър имаше малко тефтерче, на края на което бяха дадени сведения за пощенските тарифи, разстоянията по въздуха, височините на прочути планини и други важни факти за света. Той търсеше сведения за населението на Дрезден, които не се намираха в тефтерчето, когато се натъкна на нещо, което ми даде да прочета: Средно всеки ден на Земята се раждат 324 000 бебета. Същият този ден средно 10 000 други умират от глад или недояждане. Така е то. В допълнение 123 000 души умират по други причини. Така е то. Това означава общо увеличение на населението на Земята със 191 000 души на ден. Според предвижданията на статистическото бюро за прираста на населението, общият брой на хората ще се удвои преди 2000-а година и ще стане 7 000 000 000.

— Предполагам, че ще им липсва достойнство — казах аз.

— И аз така предполагам — каза О'Хеър.

Междувременно Били Пилгрим също пътуваше за Дрезден, но не в настоящето. Той се връщаше там в 1945 година, два дни след като

градът бе разрушен. Сега Били и останалите маршируваха из развалините край своята охрана. Аз бях там. И О'Хеър беше там. Последните две нощи бяхме прекарвали в конюшната на слепия съдържател на странноприемницата. Властите ни бяха открили там. Те ни казаха какво да правим. Трябваше да вземем назаем от съседите кирки, лопати, лостове и колички. С тези инструменти трябваше да маршируваме до еди-кое си място сред развалините, готови да започнем работа.

По главните пътища, които водеха към развалините, имаше барикади. При тях спираха германците. На германците не разрешаваха да изследват Луната.

Тази сутрин военнопленници от много страни се събраха на еди-кое си място в Дрезден. Бе издадена заповед, оттук да започне разкопаването на труповете. И то започна. Били копаяше заедно с един маори, който бе хванат в плен при Тобрук. Той бе шоколаденокафяв. На челото и бузите му бяха татуирани водовъртежи. Били и пленникът маори започнаха да копаят инертния необещаващ чакъл на Луната. Почвата бе ронлива, затова непрекъснато се образуваха малки лавини.

Копаяха се едновременно много други. Никой не знаеше какво ще се открие. В повечето от дупките нямаше нищо — само паваж или камъни, толкова големи, че не можеха да ги помръднат. Нямаха никакви машини. Дори коне, мулета и волове не можеха да прекосят лунния пейзаж.

Били, пленникът маори и другите, които им помагаша в изкопаването на тяхната дупка, стигнаха до скелет от греди, преплели се над камъните, така че образуваха нещо като купол. Там долу имаше тъмнина и празно пространство.

Един немски войник влезе в фенерче в тъмнината. Той се забави дълго. Когато най-после се върна, каза на един свой началник, който стоеше до ръба на дупката, че там долу има десетки трупове. Те седяха по скамейки. По тях нямаше белези.

Така е то.

Началникът каза да разширят отвора и да пуснат стълба в дупката, за да могат да изнесат телата. Така бе открита първата мина за трупове в Дрезден.

Заработиха стотици мини за трупове. Отначало труповете не миришеха. Бяха като восъчни фигури от музеите. Но после телата загниха и се втечиха и завоня на рози и иперит.

Така е то.

Пленникът маори, с когото Били бе работил, умря от повръщане, след като му бе заповядано да слезе и работи сред тази воня. Той се разкъса от непрекъснато повръщане.

Така е то.

Затова изнамериха нова техника. Повече не изваждаха телата. Войници с огнехвъргачки ги изгаряха там, където си бяха. Войниците заставаха на входа на скривалището и просто впръскваха огън в тях.

Някъде там хванаха бедния стар гимназиален учител Едгар Дърби с един чайник, който бе взел от катакомбите. Арестуваха го за мародерство. Осъдиха го и го разстреляха.

Така е то.

А някъде там, бе пролет. Затвориха мините за трупове. Войниците отидоха да се бият срещу руснаците. В предградието жени и деца копаеха окопи. Били и останалите от групата бяха заключени в конюшната в покрайнините на града. А после, една сутрин, те се събудиха и установиха, че вратата е отключена. Втората световна война в Европа бе свършила.

Били и другите излязоха на сенчестата улица. Дърветата се разлистваха. Там вън нямаше никакво движение. Виждаше се само една изоставена каруца, теглена от два коня. Каруцата бе зелена и имаше формата на ковчег.

Птичките говореха.

Една от птичките каза на Били Пилгрим: „Пиюк-пиюк-пиюк?“

Издание:

КЛАНИЦА ПЕТ. 1994. Изд. Весела Люцканова, София. Роман. II изд. Превод: от англ. Владимир Филипов [Slaughterhouse-five / Kurt VONNEGUT]. Художник: Росица КРАМЕН. Печат: Полипринт, Враца. Формат: 84×108/32 (20 см.). Печатни коли: 12. Страници: 192. Цена: 55.00 лв.

Първото издание е от 1977 на Изд. Военно издателство.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.